22866/D

GALEOTTI, Niccolo

MUSEUM
ODESCALCHUM.

MUSEUM
ODESCALCHUM,
SIVE
THESAURUS
ANTIQUARUM GEMMARUM

CUM IMAGINIBUS IN IISDEM INSCULPTIS, ET EX IISDEM EXSCULPTIS,

QUÆ A SERENISSIMA CHRISTINA SVECORUM REGINA COLLECTÆ
IN MUSEO ODESCALCHO ADSERVANTUR,

ET A PETRO SANCTE BARTOLO

QUONDAM INCISÆ,

NUNC PRIMUM IN LUCEM PROFERUNTUR.

ACCESSERUNT ÆREA DEORUM, AC DEARUM IDOLA, MARMOREA ITEM ANAGLYPHA, MONUMENTAQUE ALIA PLURA, QUIBUS OMNIBUS EXPLANATIONES UNA CUM INDICIBUS LOCUPLETISSIMIS ADJECTÆ SUNT.

TOMUS PRIMUS.

ROMÆ MDCCLI.
SUMPTIBUS VENANTII MONALDINI BIBLIOPOLÆ IN VIA CURSUS.

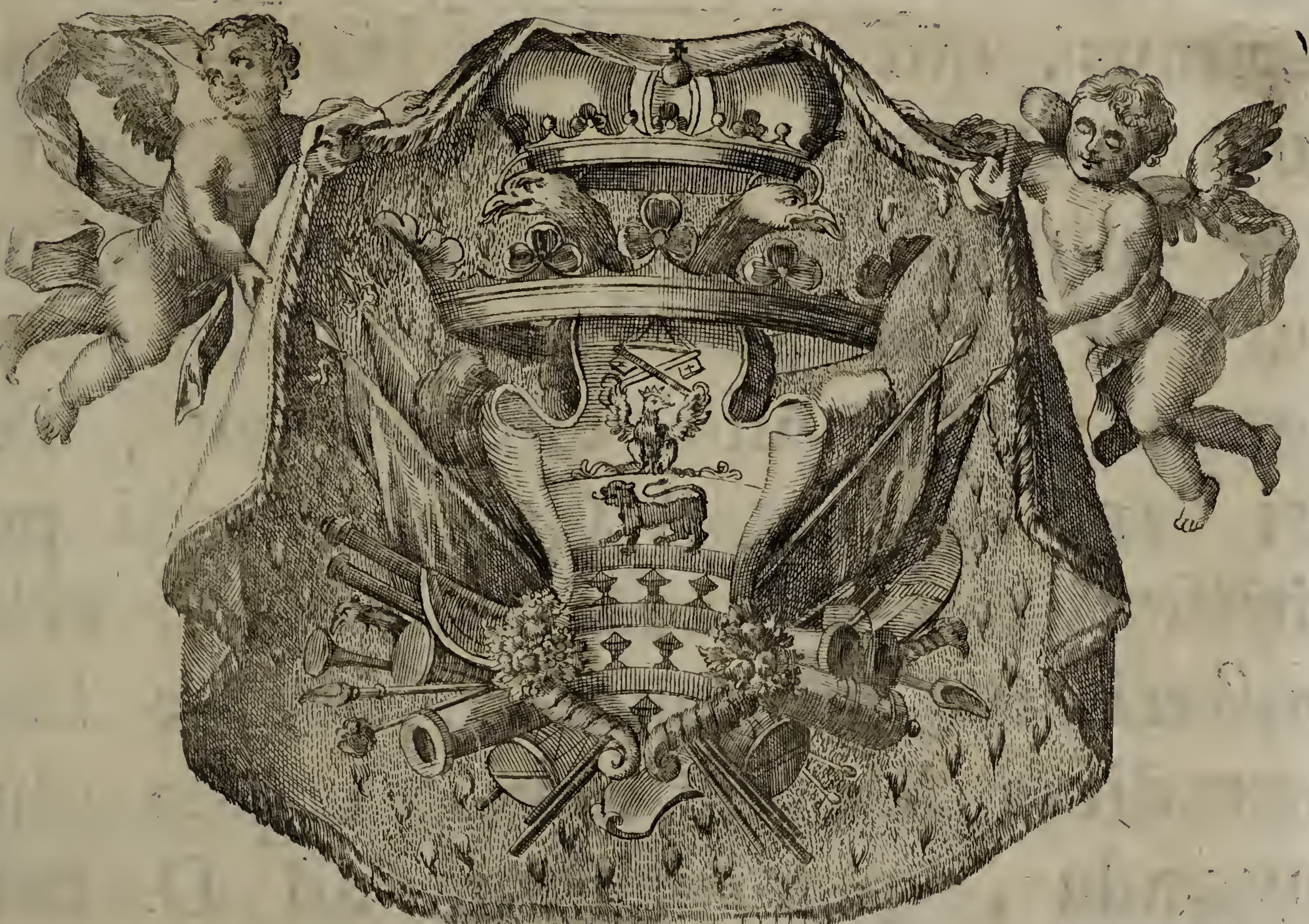
EX TYPOGRAPHIA SANCTI IGNATII.
EXCUDEBAT JOANNES GENEROSUS SALOMONI.
PRÆSIDUM FACULTATE.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

ILLUSTRISSIMO, ET EXCELLENTISSIMO DOMINO

D. LIVIO ODESCALCHI

S. R. I. PRINCIPI SIRMII, BRACCIANI, ET CÆRITIS DUCI &c.

VENANTIUS MONALDINI BIBLIOPOLA
D. D. D.

PERPERAM omnino facerem, ſi Muſeum, quod a Familia tua nobiliſſima cognomentum accepit, novis nunc explicationibus illu-

ſtratum non tuo potiſſimum Nomini dicatum vellem. Quicquid veterum hîc Monumentorum profertur, id omne D. Livio Proavo tuo clariſſimo Sirmii & Bracciani Duci acceptum referimus, qui ut artium liberaliſſimarum fautorem eximium ſe præbuit, ita ſumptui non parcendum eſt ratus, ut, quæ ad illarum ſtudia exercenda magno uſui eſſe poſſent, Petri Sanctis Bartoli Calchographi peritiſſimi opera ante oculos univerſæ poſteritatis proponeret. Atque hæc hæreditas illa eſt maxima præ aliis putanda, quæ primum ad D. Balthaſarem Parentem tuum egregium, atque optimum, deinde ad Te ipſum pervenit, mirifica nimirum ad bene de litteraria Republica merendum propenſio, quæ a multarum præſtantiſſimarumque virtutum comitatu diſjuncta eſſe non ſolet. Quare quotieſcumque ad te animum refero, non equidem generis antiquitatem, non divitiarum copiam, non ſplendidiſſimas

mas cognationes admiror. Alia ſunt, longeque majora ornamenta, quæ Tua omnino ſunt, & ad te vere pertinent, quibuſque te maxime præditum non ſolum nos, qui Romæ adſumus, ſed exteræ quoque nationes viderunt. Cum enim ab ineunte ipſa ætate florentiſſimas Italiæ, ac Germaniæ Urbes percurreres, teque in ipſam Cæſaris, Reginæque Auguſtiſſimæ Regiam conferres, quotus quiſque fuit, cui admirationem non moverit tantam eſſe in adoleſcente plane homine continentiam, tantam in rebus omnibus officii religionem, tantam denique animi gravitatem, atque conſtantiam, quantam in corroborata jam ætate ſperare vix quiſquam poſſet? Hæc Te Sanctiſſimi illius Pontificis, Venerabiliſque Servi Dei Innocentii XI. abnepotem eſſe coarguunt, & propter quæ non Romani ſolum Optimates, ſed etiam Advenæ nobiliſſimi quique Te charum habent, ſuaviſſimaque conſuetudine Tua tantopere delectantur.

tur. Neque vero non hoc adoleſcentiæ tam laudabiliter traductæ fuiſſe præmium exiſtimo; quod in matrimonium D. Mariam Victoriam Clementis XII. pronepotis filiam, feminamque ſpectatiſſimam duxeris, quæ Corſinæ Familiæ decora tantis in Tuam divinitus collatis muneribus cumulans Heroum Tibi Sobolem, & Gentis utriuſque majoribus quamſimillimam propagaret. Hæc certè omnia cum ſummam Tibi gratiam, & authoritatem apud ſapientes viros conciliant; tum dici vix poteſt, quam magnam mihi quoque ſpem faciant fore, ut induſtriæ hujus mihi pænitendum non putem. Etenim ſiqui ſunt magis politulo, ac delicatulo ingenio, quique faſtidioſius de alienis operibus judicent, eoſdem, ubi volumen hoc Tuis inſignibus decoratum aſpiciant, pudebit fortaſſe quidpiam in eo, quamvis reprehenſione dignum, reprehendere, poſteaquam a Te non modo non improbatum, ſed quaſi

ratum habitum eſſe ſenſerint. Supereſt igitur, ut pro Tua ſingulari erga me humanitate, quantas maximas poſſum gratias Tibi nunc agam, meque in poſterum habiturum pollicear; illudque te orem atque obſecrem, ut beneficium, quo me in præſens devincis, tueri etiam velis; benigneque facere, ſi qua in re opus fuerit, mihi pergens præſtantem iſtam animi erga me voluntatem conſerves.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Magiſtro Sacri Palatii Apoſtolici.

F. M. de Rubeis Patriarcha Conſtantinop. Viceſg.

CUM juſſu Reverendiſſimi P. Fr. Auguſtini Orſi Sac. Palatii Apoſtolici Magiſtri librum inſcriptum *Muſæum Odeſcalchum &c.* attentè perlegerim, nec quicquam in eo aut Catholicæ Fidei abſonum, aut bonis moribus adverſum offenderim, ſed potius non levi labore elucubratum, & multigena eruditione refertum deprehendam dignum cenſeo, ut publica luce donetur. Die 1. Februarii 1751.

Antonius Baldanus ab intimo SS̃mi Dñi Noſtri Sacello.

IMPRIMATUR.

Fr. Joſeph Auguſtinus Orſi Ordinis Prædicatorum Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

LECTO-

LECTORI BENEVOLO.

NICOLAUS GALEOTTI E SOC. JESU.

§. I.

Commentarii hujus occaſio, argumentum, atque partitio. [1]

MUSEUM hoc, quod magna ex parte Gemmas rariores a Chriſtina Svecorum Regina olim collectas, & deinde a D. Livio Odeſcalco Sirmii, & Bracciani Duce, Sanctiſſimique Innocentii XI. Fratris filio poſſeſſas complectitur, multis abhinc annis debuerat in lucem edi. Ejus jam monumenta ſingula peritiſſimus artifex Petrus Sanctes Bartoli æreis lamellis inciderat, ſuaſque unicuique adnotatiunculas Italico ſermone conſcriptas [2] P. Felicianus Buſſi ex Ordine Clericorum Regularium Miniſtrantium Infirmis adjecerat. Sed quod ii, quorum hoc maxime intererat, vel paulo copioſiores, vel etiam Latinas mallent; neſcio quomodo factum eſt, ut in publicum prodierint numquam, operiſque totius retexendi conſilium ad hæc uſque tempora prolatum fuerit. Anno enim ſolum proxime elapſo D. Henricus Brulæus natione Gallus, Patria Rhemenſis & Academiæ Cortonenſis Socius præſtanti vir ingenio, idemque magna in rebus antiquis intelligentia, atque ſtudio Venantii Monaldini Bibliopolæ celeberrimi, & de litteraria Republica optime meriti rogatu hujuſmodi laborem ſuſce-

(1) *Suaſu R̃mi P. Jo: Antonii Bianchi minoritæ S. Officii Conſultoris, doctrinaque, eruditione, atque editis in lucem libris clariſſimi præfationem hanc in particulas lemmatis adſcriptis diſtribui, ut legentibus gemmæ uniuſcujuſque notitia magis in promptu eſſet.*

(2) *Scripſit rerum Viterbienſium Hiſtoriam, Romæque obiit anno* 1747.

ſuſceperat. Sed cum florente adhuc ætate gravi diuturnoque morbo conſumptus non amplius quam quadraginta ſex Tabulas confeciſſet; ad me ventum eſt, ne Opus intermitteretur, quod exiſtimabatur harum litterarum ſtudioſis utilitatem aliquam afferre poſſe. Equidem quamquam in hoc doctrinæ genere non inexercitatus planè ſum, quippe cum argumenta non diſſimilia ſæpius in ipſis Pontificiis Ædibus coram Sanctiſſimo Domino Noſtro BENEDICTO XIV. tractaverim; numquam tamen hoc mihi ſumpſeram, ut, quæ privatim de hiſce rebus conſcripſiſſem, in oculis, conſpectuque legentium exponerem. Verum, ut impoſitum mihi onus reciperem, plurimum apud me [1] amicorum graviſſimorum authoritas valuit; præſertim cum illos tanta doctrina præditos, tantaque erga me benevolentia eſſe cernerem, ut in tantis tenebris, quæ hiſce ſæpe rebus offuſæ eſſe ſolent facile mihi libentique animo lumen ingenii, & conſilii ſui mihi porrecturos confiderem. Hac igitur ſpe ipſe fretus, tantumque enitens, quantum efficere me vix poſſe credideram, ad operis totius partitionem jam venio. Quæ quidem hujuſmodi erit, ut in prima parte gemmas cum imaginibus & in iiſdem inſculptis, & ex iiſdem exſculptis; in altera ærea Deorum, vel etiam hominum, & animantium Idola; in tertia denique ectypas quaſdam e marmore, ſive anaglypticas, quas vocant, effigies collocem. Ut autem legentium commoditati conſuleremus, hæc monumenta ipſa in duas ſectiones, ſive tomos digeſſimus: in quorum primo gemmas illas, ubi capita ſolum, vel protomæ apparent, in altero vero reliqua omnia, quæ ſupra memoravimus, complexi ſumus.

§. II.

De Muſæi hujus gemmis, earumque nominibus.

QUoniam vero in hac rerum ſerie præcipua pars gemmæ ſunt; de iis quaſi præfationis loco placuit paulo fuſius diſſerere, propter hoc ipſum, quod a pleriſque illorum, qui alios Theſauros, ſive Muſæa illuſtrarunt id factitatum eſſe non viderim. Gemmæ itaque noſtræ, ut elementarium litterarum ordinem ſequar, & vulgo jam uſitata earum nomina uſurpem, ſunt hæ: *Achates*, *Amethyſtus*, *Aquamarina*, *Chalcedonius*, *Corneola*, *Cryſtallus*, *Granatus*, *Heliotropium*, *Hyacinthus*, *Lapiſcæruleus*, *ſive lazzulus*, *& azzurro Jaſpis*, *Niccolus*, *ſive Onyculus*, *Rubinus Sardonyx*, *& Smaragdus*. Sunt

(1) *Inter hos principem locum ſibi vindicant Illuſtr. & Rev. D. Antonius Baldani ab intimo SSmi Dñi Noſtri* BENEDICTI XIV. *Sacello vir præclara eruditione, atque doctrina judicioque ſubtili, ſincero, atque optimo. & P. Contuccius Contucci Muſæi Kirkeriani cuſtos, qui illud mirifice auxit, Europaque tota celeberrimum reddidit.*

Sunt etiam quaſi gemmæ *Praſina* vel *Plaſma*, ut dicunt *Smaragdinum*, *Cyanos* item *factitius*, qui *Paſta azzurra* Italico vocabulo nuncupatur. De hiſce omnibus ſatis quidem multa Theophraſtus, Plinius, Solinus, & S. Iſidorus in ſuis Originibus tradiderunt. Verum illud perincommode cadit, quod gemmæ non paucæ longe aliter nunc appellentur, quam a veteribus etiam ſacrorum librorum ſcriptoribus nominatæ olim fuerint, ut recte monet Pererius Tom. I. in Geneſ. *Nomina*, inquit, *lapidum Hebræa in obſcuro, & in incerto eſt, quid ſignificent proprie. Quo fit, ut interpretes ea ſæpe tranſtulerint non qualia ſunt Hebraice*. Idem ſenſerat Abulenſis in cap. 18. Exod. teſtimonium afferens Rabbinorum Salomonis, & Abraham Abenezra. Quod quidem manifeſtum eſt exempli cauſa in voce שהם *ſoham*; ſiquidem interpretes pro ea reddunt interdum Onycha, interdum *Sardonycha*. Et LXX. modo *Smaragdum* ut Exod. 28. 9. & 35. 25. & 39. 5. modo *Beryllum*, ut Exod. 28. 20. modo *Sardonycha* ut Job. 35. 8. modo *Sapphirum*, modo etiam *Sardium*, Quod attinet ad Scriptores reliquos, quam diverſa apud illos fuerit eorumdem nominum ſignificatio, audiendus Cornel. a Lapide; qui in cap. 21. Apocal. *Quamobrem*, inquit, *in gemmis nonnullis valde diſcrepant novi Scriptores Nilus, Anaſtaſius, & alii ab antiquis, puta a Theophraſto, & a Plinio, quem ſequitur Iſidorus, & alii; ſive quia nomina gemmarum quandoque variata, & mutata ſunt, ſive quod gemmæ veteres nonnullæ interierint, & novæ earum ſpecies ſubnatæ, aut a Gemmariis ſubſtitutæ ſint; uti præſtantes Gemmarii, quibuſcum Romæ egi, mihi faſſi ſunt; ipſeque ego ſingulas eorum gemmas perluſtrans, & manu, oculiſque pertractans, eaſque conferens cum illis, quæ de iiſdem ſcribit Plinius, re ipſa deprehendi. Vidi enim Sardium olim opacum nunc eſſe pellucidum, Topatium olim aureum, & porraceum, nunc tantum eſſe aureum, & fulvum, Sapphirum olim cæruleum aureis punctis collucentem nunc eſſe violaceum ſine punctis, & pellucidum, Beryllum olim viridem nunc albicare ut vitrum, immo a Gemmariis vocari Vitrum, Hyacintum olim cæruleum, & violaceum nunc melleum. Quocirca Anſelmus Boetius lib. 2. de Gemmis cap. 30. Plinii ait Hyacinthus hodie inter Amethyſti genera ponitur, quemadmodum Amethyſtus veterum nunc Granati nomen obtinet. Ætas & Gemmariorum imperitia nomina ita confudit, ut vix aliquid certi hac in re ſtatui poſſit*. Anſelmus Boëtius de Boot cujus verba ſæpe Cornelius recitat fuit Rodulphi II. Imperatoris Medicus, juſtumque volumen de Gemmis diligenter, accurateque confecit.

§. III.

De Achate.

UT igitur de Achate ad dicendum ingrediar illum ſolum a notatione nominis deſcribit Plinius l.37. cap.10. cum dicit ita appellatum eſſe ab Achate flumine in Sicilia, ubi primum repertus fuit. Eadem fere verba mutuatus eſt a Theophraſto ſic ab Adriano Turnebo latine verſa: *Amœna gemma eſt & Achates ab Achate fluvio Siciliæ, quæ impenſo pretio venditur.* S. Iſidorus hæc addit: *Eſt autem nigra habens in medio circulos nigros, & albos junctos, & variatos ſimilis Hæmatitæ:* Si ab eodem quæras, quid ſit Hæmatites? *Hæmathites*, reſpondet *rubore ſanguineus, ac propterea Hemathites vocatur.* Quomodo nigro colori poſſit eſſe ſimilis rubeus color, non video. Sed hic fortaſſe S. Doctor Hæmathitæ genus illud ſignificat, quod *Schiſton*, & *Anthracitem* Plinius appellat, nigrumque in Africa naſci tradit; nigrum, inquam, cujuſmodi apparere ſolent venæ, vel caro, cum ſunt nimio ſanguine oppletæ. Utcumque tamen ſeſe res habeat, S. Iſidori verbis una potius Hæmatitæ ſpecies ſignificari videtur, quam genus. Aliquanto clarius Solinus cap.10. *Interſcribentes eum* (Achatem) *venæ naturalibus ſic notant formis, ut cum optimus eſt varias præferat rerum imagines.* Cæterum unius coloris reperiri Achatem denotant hæc Plinii verba cap.10. l.37. *Eam vero, quæ unius coloris ſit invictam athletis eſſe.* Plerumque tamen multicolor eſt non ſecus, atque Jaſpis, *qui*, ut ait Boetius de Boot cap.100. *ab Achate non differt, niſi quod mollior ſit, & propterea non ita exacte poliri poſſit, ut Achates, neque tam perſpicua eſt, quam Achates.* Inter Onychem etiam, & Achatem hoc intereſt quod illa longe perlucidior ſit atque tenerior. Ob colorum, quam diximus, varietatem, Achatæ plura nomina inventa ſunt, quæ recenſentur a Plinio. Alius enim dicitur *Phaſſachates*, qui palumbino eſt colore, alius *Sardachates*, qui eo quo ſardæ ſunt, alius *hæmachates*, qui ſanguineo, alius *Cerachates*, qui cereo, alius *Coralloachates*, qui guttis aureis Sapphiri, vel ut alii legunt, Coralii modo diſtinctus; alius denique Dendrachates, in quo plantæ, atque arbuſculæ apparent. De eo Orpheus.

Δένδρεα γαρ μάλα πολλὰ κατόψεαι ὡςὲνὶ κήπῳ
Ανθεμόεντι κλάδοισιν ἐπασσυτέροις κομόωντα.

Arbores enim multas inſpicies quemadmodum in horto
Florente ramis acervatis ornatas.

Salmaſius pro *Phaſſachates* legit *Jaſpachates*; iſque fortaſſe eſt, qui Jaſpidem admixtum habet.

De

§. IV.

De Amethyſto.

AMethyſtum Theophraſtus in gemmarum Signatoriarum numerum refert, eamque vini colore cerni dicit. Paulo clarius, & fuſius Plinius cap.9. *Amethyſti*, inquit, *violaceo colore perlucent*. Et infra: *Præcellens debet eſſe in ſuſpectu veluti ex Carbunculo refulgens quidam in purpura leviter roſeus nitor*. Ubi etiam docet *Amethyſtum ad vini colorem accedere, ſed in violam deſinere, & fulgorem purpuræ in illo cerni non ex toto igneum, ſed in vini colorem deficientem*. Atque hæc omnia cum Amethyſto hodierna plane congruunt. Eam vero umbilico admotam vini vaporem primo ad ſe trahere, poſtea etiam diſcutere; proindeque ferentem a crapula vindicare, ut Joannis Jonſtonii verbis utar, Thautmatographiæ Art.4. cap.22. (ubi etiam auctorem Ariſtotelem citat) credat Judæus Apella: non ego. Ex hoc lapide in Sacra S. Ignatii Æde columellæ ſunt quatuor ſuſtinentes porticulam, ſub qua Venerabilis Euchariſtia publice adoranda ſtatis anni temporibus collocatur.

§. V.

De Aqua Marina.

AQuam marinam eamdem, ac Beryllum eſſe, fere omnes conſentiunt una cum Clariſſimo Senatore Philippo Bonarota *Oſſervazion Iſtoriche &c.* pag.XII. cum Plinius aperte dicat *probatiſſimos eſſe Beryllos, qui viriditatem puri maris imitantur*, & Solinus, eſſe *colore puri maris*. In alia tamen ſententia eſt Salmaſius *Exercit. Plin. in Solin* gemmam eſſe affirmant, quam *Cattioculum* vocant. In Notis Diſſertationis D. Jannonis de S. Laurent nuper inter Cortonenſes vulgatæ affertur celeberrimi Fulvii Urſini manuſcripta adnotatio quædam, quæ extare dicitur in margine Plinii typis impreſſi Baſileæ anno 1525. in Typographia Froboniana, ubi ad cap.10. verbo Calaïs hæc interpretatio adjuncta eſt. *Hanc gemmam* (h. e. Calaim) *Benedictus Ægius a Spoletio eam eſſe affirmat, quam vulgo Aquam marinam vocant*.

§. VI.

De Chalcedonio.

CHalcedonii nomen invenies quidem apud ſacros Scriptores, apud Latinos aureæ ætatis, vel etiam argenteæ non item. S. Iſidorus, Beda, & Aretas gemmam hanc ad Carbunculum, tamquam

ad

ad genus referunt, Rectius Senator Philippus Bonarota *Oſſervazion Iſtor.* pag.15. ad Jaſpides pertinere opinatur, dicendamque eſſe *Jaſpidem Chalcidicam*, Ego vero *Jaſpidem Chalcedoniam* appellari mallem, cum Plinius lib.37. cap.8. *Turbidam*, dicat, *Jaſpidem Chalcedon mittit*: & S.Jo. in Apoc.21. ut hanc gemmam exprimat,utatur ipſo Urbis Chalcedonis nomine ὁ τρίτος χαλκηδών: cumque nomen adjectivum Chalcidicus a Chalcide primaria Eubœæ Urbe, nunc *Negroponte*,non a Chalcedone derivetur; eamdemque eſſe ſentio, atque illam, de qua idem Plinius ſequenti capite: *Quintum genus*, inquit, *quæ ad viciniam Cryſtalli deſcendit*. Neque eſt quod pro Chalcedonio Carchedonium cum Geſnero ponamus; nam ut bene monet Ludovicus de Alcazar Notat. 10. in cap.21. Apocal. *Carchedonius* videtur potius Epitheton ſignificans *Charthaginienſis*, cum Plinius non minus Carbunculos quam Smaragdos Carchedonios appellet.

§. VII.

De Corneola.

QUid vero de Corneola? vocabulum plane barbarum, quod neque ab Abrahamo Gorlæo in ſua Dactyliotheca, neque a Martino Erbemayer in ſuo opere *Capita deorum*, *& hominum illuſtrium* inſcripto uſquam uſurpatum invenio. Nihil tamen dubito, quin Corneola una ex Onychibus exiſtimanda ſit. Conjecturam facio ex Plinii verbis lib.37. cap.7. quæ hujuſmodi ſunt *Zenothemis Indicam Onychem dicit plures habere varietates igneam*, *nigram*, *corneam* (ſic enim legit Salmaſius) *cingentibus candidis venis oculi modo &c.* Hermolaus Barbarus in ſuis Caſtigationibus in Plin. *Unde*, inquit, *ortum nomen putant earum*, *quas vulgo Corneolas nominamus*. Rhodiginus quoque ethymologiam hanc ſequitur lib.17. Lect. Antiq. cap.10. *Corneolæ*, inquit, *gemmæ*, *ut nunc dicuntur . . . ita inde nuncupari videntur*, *quia inter Onyches cornea quoque ſpectatur varietas*. Ille quidem a Cornu; ego autem a Corno derivare malim: hujus enim arboris baccis cum ſunt maturiores, Corneolæ videntur eſſe perſimiles. Notandum tamen non Onychem omnem eſſe Corneolam, cum Corneola ſit tamquam pars ſubjecta huic generi *Onyx* in qua teſte Plinio lib.37. cap.7. *eſt candor unguis humani ſimilitudo*, eſt Chryſoliti color, eſt Sardæ, eſt Jaſpadis, & plures alii. Corneolam eamdem, eſſe atque Sardam contendunt multi & in ſuis Muſæis ita ſcribunt, inter quos doctiſſimus Gori *Sarda vulgo Corneola*. Itaque ſentit Jo: Jonſtonius in notitia Regni Mineralis cap.4. art.20. *Sardius*, inquit, *Sarda*, *Corneolus* (accipit

enim

enim hæc tamquam ſynonima) *in ſaxi aliquando corde hæret loturæ carnis obſcura nubecula offuſæ ſimilis . Mares excitatius fulgent fœminæ pinguiores , & craſſius nitent .* Concinit Hoffmanni Lexicon , ubi auctor ipſe quoque a *Carne Corneolæ* nomen deducens , corrupteque Corneolam pro *Carneola* gemmam hanc vulgo nominari , ait .

§. VIII.

De Cryſtallo .

CRyſtallum pariter gemmis annumerat Plinius docens *calori cauſa contraria Cryſtallum fieri , geluque vehementer concreto , ac propterea non alibi reperiri , quam ubi maxime hybernæ nives rigent .* Quare etymologia illius eſſe fertur a χρυός , quod eſt *frigus* & σέλλομαι pro συςέλλομαι *contraho* quaſi χρυόςαλλ☉ . Ex hac materia videas Protomas nonnullas in Collectaneis Antiquitatum Romanarum D. Abbatis Ridolphini Venuti , & unam in fine hujus primi noſtri Tomi , quam Venerem eſſe Apoſtrophiam , vel Cæleſtem aliqui exiſtimarunt . In Muſeo etiam Kirkeriano habemus Cryſtallinam laminam , in qua inſculptus Aſellus ciſtis onuſtus conſpicitur , ex quibus poma , floreſque prominent , & eſt fortaſſe illa eadem, quam Senator Bonarota in ſuis Obſervationibus exponit pag. 345. Extant etiam apud nos Tali antiqui Cryſtallini quos D. Franciſcus Ficoroni in ſuo opere de Talis antiquis deſcripſit , & poſtea nobis dono dedit. Vide etiam Tab.XVIII. hujus Tom.I. & Tab.XXIV.

§. IX.

De Granato .

LApilli genus hoc eſt ex iis , quos in diademate Regum Maurorum in Hiſpania Granatenſi conſpiciebantur , ſi fides eſt habenda Paſchalio Coron. lib.10. cap.9. nomine , ut opinor , indito ob concolor mali Punici granum . Si Lexicographos conſulas , *Granato* Italico *Amethyſtum* Latinum , & Græcum vocabulum reſpondere ajunt . Et fortaſſe una eſt ex Amethyſtis illis , de quibus Plinius lib.37. cap.9. *Indicæ abſolutum felicis purpuræ colorem habent .* Et infra . *Fundit autem vim aſpectu leniter blandam, neque in oculos , ut carbunculi , vibrat .* De eadem Gemma Jo: Jonſtonius Thaumatograph. Claſſe 4. cap. 24. *Carchedonius ſic dictus , quod apud Garamantas , & Naſamonas in Syrtibus inventus Charthaginem deferebatur , alias Granatus .* Sed Carchedonios etiam Smaragdos a Plinio denominatos, jam diximus. Gemma eſt non magni pretii , niſi ſit extraordinariæ magnitudinis , cujuſmodi eſt illa , ex qua poculum affabre elaboratum in Kirkeriano aſſervamus .

§. X.

De Heliotropio.

HEliotropium ſi eſſet eadem, ac *ſolis gemma*, quemadmodum Græcum etymon denotat, ſic deſcribendum eſſet cum Solino cap.50. *Gemma percandida ad ſpeciem fulgidi ſyderis, rutiloſque ex ſe jacit radios.* Verum cap.40. ubi Heliotropii nomen adhibet, longe aliter gemmam hanc explicat, cum dicat, eſſe *viridi colore non ita acuto, ſed nihilò magis repreſſo ſtellis puniceis ſuperſperſam* & Plin. l.37. cap.10. *Heliotropium*, inquit, *porracei coloris ſanguineis venis diſtincta*. Jo: Jonſtonius in notitia Regni Mineralis eadem fere Plinii verba recitat. Jannonius de S. Laurent in ea diſſertatione, quam paulo ante laudavimus, Heliotropium ad Jaſpidem revocat. Dicitur Heliotropium, non quod inſtar Solis eluceat, neque quod, ſicut flos cognominis Solem ſemper intueatur, ſed *quia dejecta in vas aquæ fulgorem ſolis accedentem percuſſu ſanguineo mutat, maxime Æthiopica. Eadem extra aquam ſpeculi modo ſolem accipit, deprehenditque defectus, ſubeuntem lunam oſtendit.* Multa alia fabuloſa, de hoc lapide afferuntur, & irridentur a Plinio lib.37. cap.10.

§. XI.

De Hyacintho hodierna.

HYacinthi gemmæ neque in Exodo, neque in Apocalypſi mentio ulla fit. Quare, cum cæteroquin inter gemmas præcipuas, nobiliſſimaſque locum habeat, ſuſpicatur S. Epiphanius eamdem eſſe atque illam, quam ſacrorum illorum librorum authores Lygurium appellant. Vide D. Petrum Joannem Fogginum in ſuis Notis in eum S. Doctoris locum, ubi etiam opinionem hanc S. Hieronymi teſtimonio confirmat, qui in Epiſt. 517. ad Fabiolam hæc habet: *Satiſque miror cur Hyacinthus pretioſiſſimus lapis in horum numero non ponatur, niſi forte ipſe eſt alio nomine Lygurius. Scrutans qui de lapidum, atque gemmarum ſcripſiſſent naturis, Lygurium invenire non potui*: alii legunt *Lyncurium*. Adſtipulantur Lodovicus de Alcazar & Cornel. a Lapide in cap.21. Apocal. docentes una cum Anſelmo Boetio de Boot c.29. quos hodie hyacinthos dicimus coloris eſſe aurei, & mellei, ut potius Chryſolitos illos dicas. Si hoc eſt; Hyacinthus noſtra erit profecto Lygurius, vel Lyncurius, prout illum Hiſtoriæ naturalis author deſcribit lib.37. cap.3. *de Lyncurio*, inquit, *proxime dici cogit authorum pertinacia, quippe etiam ſi non Electrum id eſſet Lyncurium tamen*

eſſe

eſſe contendunt. Et paulo poſt : *Eſſe autem qualem in igneis ſuccinis colorem*. Ecce tibi perſpicue indicatus aureus, melleuſque color, qualis eſt Electri, & gemmæ illius, quam Hyacinthum nunc dicimus, vel etiam Cryſopatium. Eſt tamen, & Hyacinthus alia, quam *Giacinto Guarnaccino* Itali nuncupant, quæque poſtremus a me recitatis Plinii verbis fortaſſe indicatur. *Eſſe autem qualem in igneis ſuccinis colorem* ita, ut ad Rubinum, ſive Carbunculum nonnihil accedere videatur.

§. XII.

De Hyacintho veterum.

CÆterum ab Hyacintho noſtra longe aliam extitiſſe Veterum Hyacinthum, clare evincitur ex Plinio & Solino. Plinius enim cap. 9. *Ille*, inquit, *emicans in Amethyſto fulgor violaceus diluitur in Hyacintho primoque aſpectu gratus evaneſcit, antequam ſatiet, adeoque non implet oculos, ut pene non attingat, marceſcens celerius nominis ſui flore*. Quinam autem apud antiquos Scriptores flos cognominis, & concolor huic Hyacintho veterum fuerit, quam incertum ſit, vide apud Jo: Baptiſtam Porta de Villa lib. 9. cap. 16. In eamdem fere ſententiam Solinus: *Inter* hæc, inquit, *quæ diximus Hyacinthus invenitur lapis pretioſus, ſiquidem inculpabilis inveniatur. Optimus in illo tenor, ſi nec denſiore ſucco ſit obtuſior, nec propenſa perſpicuitate dejectior, ſed ex utroque temperamento lucis, & purpuræ moderatum ſuaviter florem trahat*: quæ quidem Solini verba ſic explanat Joannes Camers afferens Marbodæi verſiculos. *Hyacinthus ex ſimilitudine floris ſui nominis ſic vocatur, & cæruleum colorem habere dicunt.*

Optimus huic tenor eſt, quem non depreſſior æquo
Obſcurat ſuccus, aut rarum perſpicuum dat
Sed flos purpureus mixtum componit utrumque.

Hyacinthum hanc translucentem eſſe oportere, aperte ſignificant utriuſque Scriptoris loci per vocabula fulgoris, & lucis. Hæc autem omnia, quæ de Hyacintho veterum ſcripta ſunt, nemo eſt, qui Sapphiris noſtris optime convenire non videat. Ex Sapphiris hodiernis nulla eſt in Muſeo Odeſcalcho, ſed ſolum Chalcedonius Sapphirinus, ubi Julius Cæſar inſculptus. Quænam autem ab antiquis ſcriptoribus gemma Sapphiri nomine deſignetur paulo poſt, nimirum §. XIV. conſiderabimus.

§. XIII.

De Jaſpide.

NAm propoſitus rerum ordo poſtulat, ut nonnulla de Jaſpide ſummatim jam, & breviter perſtringamus. Quod attinet ad duritiem, quomodo ab Achate differat, antea jam diximus. Quod vero ad colorem a S. Epiphanio, S. Hieronymo, Sanctoque Iſidoro, atque aliis viridis eſſe paſſim traditur: immo Theophraſtus, *Ipſe Jaſpis*, inquit, *ſimilis ſmaragdo verus fieret ſmaragdus, ſi matureſceret*. Ex Jaſpidibus viridibus, quæ tranſverſa linea alba media præcingitur, *Grammatias* vocatur. Quæ pluribus cingitur, *Polygrammos*; Ex ipſo tamen Theopraſti loco plures alios colores Jaſpidis eſſe proprios dignoſcimus. Eos nominatim recenſet Plinius, *Fumeum* videlicet, *Æreum*, *Cæruleum*, *Candidum*, & alios. *Optimam* tamen *Jaſpidem* eſſe concludens, *quæ purpuræ quicquam* habet, *deinde*, *quæ roſę*; *poſtremo*, *quæ Smaragdi*. Purpuræ non parum habet Jaſpis (*Diaſpro ſanguigno*) grandiuſcula ovata, in qua efficta eſt in Cruce ſuffixi Chriſti Liberatoris effigies, quamque Muſeo Kirkeriano Marchio Gregorius Capponius legavit: Ob ipſos diverſos colores Jaſpis ipſa diverſa nomina obtinuit. Nam, ut ait Boetius de Boot l.2. cap.2. *A commixtione cum Achate vocatur Jaſpachates, cum Onyche illa, quæ nivem imitatur, & Cryſtallo ſimilis eſt, quam hodie Chalcedonium vocant, Jaſponix a Plinio appellatur. Quæ cum Sarda miſcetur Sardojaſpis dici poteſt*. Ex Jaſpidum cruſtis elaborata ſunt in Magnatum domibus ſcrinia, & abaci elegantiſſimi. Apud nos in eodem Kirkeriano, & ab eodem Capponio legata Patella eſt venuſtiſſima, in medioque depreſſa ex pluribus Jaſpidibus coaleſcens, quæ ſunt argenteis circulis inter ſe colligatæ. Sed hæc minutiora, ſi cum Sacelli Burgheſiani in Sacra Liberiana Æde excitati columnis, cumque pulvinaribus, quæ in Sacello Laurentiano Magnorum Etruriæ Ducum vidimus, conferantur. Jaſpideam Thoracati Neronis effigiem unciarum undecim a ſe viſam Plinius teſtatur lib.37. cap.9. Jaſpidem Sinenſem appellant, quamvis non admodum dura ſit, tabulam bipalmem, minoremque aliam Pekino huc miſſas, & Muſeo Kirkeriano a R. P. Ignatio Vicecomite Vicario Generali Societatis Jeſu dono datas; in quibus accidit, ut ſimul cum primigenia illarum materia lapideſceret teſta piſcis marini, qui à Græcis Orthoceros dicitur: quæ quidem mirifice lapidis partibus utrimque continuata, translucet, & in modum coni identidem geniculati ſurſum verſum porrigitur.

§. XIV.

De Lapide, qui dicitur azzurro.

LApis eſt cæruleo colore, quem Itali dicimus *Lapis azzurro*, & qui, uſus inveteravit, ut latine, ſed barbaro certe vocabulo dicatur *Lapislazzulus*, non alius eſſe videtur, quam qui Sapphirus a veteribus appellabatur. Quæ de Hyacinto illi ſcripſerunt, Sapphiris hodiernis convenire jam vidimus. Quæ de antiquo Sapphiro, quomodo conveniant lapidi noſtro Lazzulo, videamus. De Sapphiro Plin. l.37. cap.9. *Sapphirus aureis punctis collucet.* Deinde: *Ceruleæ & Sapphiri raroque cum purpura optime apud Medos, numquam tamen pellucidæ* (hæc enim emendatior eſt lectio). Alia eſt etiam conjectura in ſequentibus; ubi Sapphirus *inutilis ſcalpturæ eſſe dicitur intervenientibus Cryſtallinis centris*, ut revera eſt lapis lazzulus. Huc accedit quod cyaneum, hoc eſt cæleſtem, & cæruleum colorem Sapphiro Plinius aſſignet; qui etiam eſt Lapidis lazzuli color. Hic tamen ipſe color modo denſior eſt, modo dilutior. Cum aliquanto eſt dilutior ab Italis appellatur *Mavi*, cum autem denſior, *Azzurro*. Ob id ipſum hujus lapidis duo quaſi genera diſtinguit Solinus: ita, ut alium Cyaneum colorem, alium Cæruleum eſſe ſentiat cap.25. *Et Cyaneus*, inquit, *Lapis* hoc eſt, (ut ego opinor Lapislazzulus) *e Scythia eſt optimus, ſi cærulo coruſcabit, cujus gnari in marem, & fœminam genus dividunt. Fœminis nitor purus eſt, mares punctulis ad gratiam interlucentibus auratilis pulviſculus variat.* Romæ multa viſuntur artefacta ex hoc lapide, ſive potius hujus lapidis cruſtis ornata. Tabernaculum ubi Sacroſancta Euchariſtia reponitur in Vaticana Sacra Apoſtolorum Principis Æde. Columnæ quatuor in Sacello S. Ignatio Societatis Jeſu auctori dicato intra Templum Sánctiſſimi nominis Jeſu. Et in pluribus Sanctorum Cælitum Templis, ac Magnatum domibus alia plura.

§. XV.

De Niccolo, ſive Onyculo.

NIccolus pariter peregrina vox eſt, atque adſcita, veroque ſimile eſt corrupte deductam eſſe a Græca *Onychium*; quod *Onychium*, ut ſcriptum Theophraſtus reliquit, fuſco candidoque alternis diſtinguitur. Onychinus etiam lapis memoratur Exod.28. *Onychina pyra* a colore vocat Plinius lib.15. cap.15. *Et onychina pruna* apud Columellam lib.11. cap.10. ſunt quæ Onychis hoc eſt unguis ſimilitudinem, & formam habent: Non male igitur Benedictus Cerutus, & Andreas Chiocchius in Muſeo Calceolario Niccolum, ſive Onyculum ad Onychem perti-

nere opinantur. *Lapides*, inquiunt, *in colore nunc albi, nunc nigri, nunc ſubrubicundi, nunc variis coloribus diſtincti conſpiciuntur, Niccolique vocantur, & ſi qui candidis zonis ſunt interpolati, Niccoli veniunt nuncupati, quaſi Onyculi, quod ex colore candido cum aliis mixto ſe ipſos demonſtrant.* Anſelmus Boetius lib.1. cap.8. *Hodie Onyx, & Sardonyx a Gemmariis Niccolus vocatur.* Agricola in tractatu de Onyche Niccolum ad Chalcedonium pertinere contendit. Si tamen a Gemmarum venditoribus perconteris, Niccolum eſſe reſpondent unum ex Achatibus, duorum colorum, vel plurium. Cur vero, qui Achates vere ſunt, a recentioribus hiſce Scriptoribus Onyculi, quaſi ab Onyche vocitati fuerint, inde arbitror eſſe factum, quod aliquam ſemper unguis humani ſimilitudinem Achates etiam, qui Niccoli appellantur, præſeferant.

§. XVI.

De Rubino.

RUbinus nunc dicitur, qui a Latinis Carbunculus, a Græcis Pyropus appellabatur. De eo Theophraſtus hæc habet: *Aliud genus eſt lapidum . . . recuſantium uti, ut qui Carbunculus vocatur, e quo annulorum ſigilla ſcalpunt coloris rutili adverſus ſolem ardentis carbonis ſpecie refulgens. Atque hæc gemma longe omnium cariſſima eſt, cum vel minima facile quadraginta aureis permutetur. Affertur Chartagine, & Maſſilia.* Ita vertit Adrianus Tumelus. Plinius vero lib.37. cap.7. Principatum habent Carbunculi a ſimilitudine ignium appellati: idemque ſonant Græca Synonyma ανθρακιος, & ἄνθραξ id eſt carbo, & πυρωπος a πῦρ quod eſt ignis. Ibidem poſtquam enumeravit Carbunculorum genera plura hæc addit: *Maſculi appellantur acriores, & fœminæ languidius refulgentes.* Carbunculus fœmina apud nos eſt *Rubino balaſcio*; mas *Rubino Spinello*. Nobiliores teſte Anſelmo Boetio de Boot lib.2. cap.13. naſcuntur in Inſula Ceilant. Magnitudo tanta aliquando eſt, ut in *ſextarii unius menſuram illos cavari*, Plinius narret. Marcus Polus Venetus in libro *Delle maraviglie del Mondo &c.* cap.120. refert Ceilanenſium Regem poſſidere Rubinum omnium pulcherrimum, quotquot ſunt in Orbe terrarum, longum ſcilicet palmum unum, craſſitie vero tanta, quanta eſt hominis brachium. Inuſitatæ etiam magnitudinis Carbunculus eſt in Thiara Sereniſſimorum Ducum Venetiarum inſertus. De nocturno Rubinorum fulgore audiatur Ulyſſes Aldovrandus in Muſeo Metallico. *Quod noctu*, inquit, (Rubinum) *inſtar carbonis luceat, adhuc non eſt exploratum. Gemmas autem in tenebris fulgentes poſſe a natura produci affirmamus, dum eadem natura lignis putridis, nitedulis,*

ſqua-

ſquamis piſcium , & oculis felium talem lucem impertitur , ut in tenebris fulgeant , ſed apud nos adhuc incertum eſt , num aliqua gemma hujus conditionis inveniatur .

§. XVII.

De Sardonyche .

SArdonychem ex Onyche & Sarda mixtum eſſe quaſi quodpiam nomen ipſum declarat , & Plinius l.37. cap.7. his verbis confirmat : *Sarda, quæ nomen cum Sardonyche communicavit*: De ipſius colore hæc jam cap.6. docuerat : *Sardonyches olim ut ex nomine ipſo apparet intelligebantur candore in Sarda , hoc eſt velut carnibus ungue hominis impoſito , & utroque translucido .* Igitur Sardonychis color partim carnis , partim unguis humani . Carnis enim color eſt Sardæ proprius , & ob eam cauſam *Cornerinam* corrupto vocabulo pro *Carnerina* Ludovicus de Alcazar , & Cornelius a Lapide in cap.21. Apocal. Sardam vocitatam eſſe ajunt : quamvis S. Epiphanius in lib. de XII. gemmis , quæ erant in veſte Araonis Sardium Babylonium forma eſſe ſanguinea , ſanguiniſque colorem ſardio piſci ſale condito , & inveterato ſimilem referre dicat . Onychis vero colorem eumdem eſſe , atque unguis Onychis vocabulum promiſcuum ipſum demonſtrat , expreſſeque Plinius ibidem : *Sudines dicit in hac gemma* (h. e. Onyce) *eſſe candorem unguis humani ſimilitudine .* Et Ulyſſes Aldovrandus eam ſcribit , eſſe gemmam partim lucidam partim obſcuram , quæ inſtar unguis translucet perinde ac marmor illud, cui Alabaſtrites nomen eſt . Hoc conſtituto Sardonychis color ipſe erit mixtum quoddam ex duobus coloribus Sardæ , atque Onychis . Sed cum Sardam quoque ipſam eſſe unam ex Onychibus contenderimus ; ſequetur Sardonychem eſſe mixtum quoddam ex coloribus Onychis , atque Onychis , quod omnino videtur inepte dici , atque ſtulte . Sed modo memoria, quæ ſupra diximus,repetamus, evaneſcet abſurdum omne , cum Onychis color primarius unguis humani candorem præſeferat , ſecundarii vero ſint multi alii ; inter quos carnis humanæ ſimilitudo , cui unguis humanus ſit ſuperpoſitus . In Sardonyche igitur partim primarius ille Onychis , partim hic ſecundarius , nimirum carnis , eſt color , ut apparet ex Plinii loco ſupra a nobis allato . Hoc ipſum Dactyl. cap.59. Marbodæus ſic explicat *Sardonychem faciunt duo nomina Sardus , & Onyx . Tres capit ex binis unus lapis iſte colores .* Ubi tamen de Arabica Sardonyche loquitur , colores hos ipſos immutare paullulum videtur Plinius , cum l.37. cap-6. ſic illas deſcribit . *Cœperuntque pluribus hæ gemmæ coloribus intelligi radice nigra , aut cæruleum imitante , & unguem : creditum enim candido pingi , nec ſine quadam ſpe purpuræ candore in*

mi-

minium tranſeunte. Ob eorumdem colorum mixtionem nihil mirum eſt, ſi utriuſque gemmæ, Onychis videlicet, & Sardonychis nomina promiſcue olim ad alterutram ſignificandam accepta fuerint. In quam ſententiam Boetius de Boot lib. 2. cap. 92. *Onyx, Sardonyx, & Chalcedonius vel idem ſunt, vel potius ſpecies invicem affines, & cognatæ; unde apud veteres omnes ſub Onyche habebantur*. In alia opinione eſt D. Abbas de Laurent qui in laudata Cortonenſi diſſertatione cap. 13. contendit quidem Onychem a Sardonyche non differre, ſed utramque eſſe ſub Chalcedonii genere affirmat; diſcrimenque totum eſſe in eo, quod Chalcedonius aliquam varietatem patiatur: rurſus Onychem eſſe Chalcedonium duorum colorum, ſi tertius adjungatur Sardonychem extituram. Cum in hoc doctrinæ genere tam incerta ſint omnia, nihil mirum eſt, ſi tam variæ etiam diſcrepanteſque ſententiæ Scriptorum fuerint; ut a Plinio ipſo diligentiſſimo cæteroqui rerum naturalium inveſtigatore diſſentire non dubitaverint. Audi Ruæum Sardam non ſolum a Sardonyche, ſed a Sardio ipſo lapide diſtinguentem. Carneolam ſive Corneolam, quam nos eamdem eſſe ac Sardam poſuimus, ſic definit lib. 2. cap. 20. *Gemma eſt vulgaris minii colore, ſublanguido tamen, ſeu videlicet in humanam carnem perſpicuitas perfuſa*. Capite autem 6. *Sardius*, inquit, *a Plinio Sardam vocari invenio, tametſi non deſint viri non incelebres, qui ab hac Sardium multum diſcriminari judicent, quod videlicet hic ruber, illa alba viſitur. Forſitan vocum vicinitas Plinio impoſuit*. Quod autem ad Sardonychem attinet, illi affinis eſt Sardachates, ex qua eſt apud nos in Kirkeriano poculum inſtar cucumulæ pavonaceis quaſi ocellis diſtinctum: alius item Crater longe coloratior, & amplior in Martyrum ſepulcris inventus ad viam Salariam, quæ ſepulcra Cæmœterium Priſcillæ, vel ad Clivum cucumeris nominantur. Huic autem vaſculo aliud omnino ſimile in Muſeo Sereniſſimi utriuſque Siciliæ Regis extare audio. Idem D. Abbas de S. Laurent cap. x. ingenioſe probat, vaſa Murrhina nihil aliud eſſe, niſi vaſa ex Achate Sardonyche ſive Sardachate; ejuſque rei in exemplum non ſolum Craterem illum noſtrum, ſed etiam vaſcula alia, quæ in Muſeis Cæſareo-Viennenſi, & Alexandri Albani Cardinalis viſuntur, ſimiliſque materiæ fragmentum a D. Barone Philippo Stochio poſſeſſum aſſumit.

§. XVIII.

De Smaragdo.

SMaragdus Plinii cum Smaragdo noſtro plane congruit. *Nullius enim*, inquit, *coloris aſpectus jucundior eſt. Nam herbas quoque virentes, frondeſque avide ſpectamus, ſmaragdos vero tanto libentius quoniam nihil*

nihil omnino viridius comparatum illis viret. Addit poſtea nobiliſſimos eſſe Scythicos, deinde Bactrianos, *quos incommiſſuris ſaxorum colligere dicuntur* eteſiis flantibus; poſtremò Ægyptios &c. S. Epiphanius dicit gemmam hanc appellari etiam *Praſinum*, quam alii Neronianam vocant ab Nerone quodam artifice ſmaragdorumque ſcalptore præcipuo. Hæc omnia ex Plinio l.37. cap.5. Theophraſtus vero Smaragdum, & Jaſpidem in Cypro gigni narrat; imo ex Jaſpide fieri, cum aliquando in ea Inſula lapis, cujus dimidium Smaragdus eſſet, dimidium Jaſpis, repertus fuerit. Plura vero quæ de Smaragdo commemorat pura puta ſunt ænigmata & fabulæ ubi dicit: *Smaragdus facultatibus præterea quibuſdam pollet: Nam cum aquam, ut diximus, concolorem ſibi reddit, modica pauculam, maxima totam, deterrima ſibi vicinam*. Raphael Volaterranus Catini Smaragdini celeberrimi meminit, quod in templo Januenſis Civitatis principe cuſtoditur. Leander Albertus in Italiæ deſcriptione a Balduino Januenſibus datum memoriæ prodidit, quod in Tripoleos & Cæſareæ expugnatione ipſum juverant. Paullo aliter hanc ipſam rem narrat Bartholomæus Rogati: *Iſtoria del riacquiſto della Spagna &c.* p.4. l.2. num.44. Paſchalem agnum in eo catino appoſitum, communi fama celebratum eſt, Chriſtum Dominum in poſtrema illa cœna una cum Apoſtolis comediſſe. Saxum cum Smaragdis innatis habemus in Kirkeriano haud ita magnum. Multo grandius cum grandioribus pluribuſque in Sacræ Lauretanæ domus Theſauro aſſervatur.

§. XIX.

De Plaſmate.

SMaragdi utique rudimentum eſt lapis, quem uſitato vocabulo *Plaſma*, & communius *Praſma* ab antiquitatis ſtudioſis nunc dicitur. *Plaſma* eſt a verbo πλάττω, ſive πλάσσω, quod eſt *fingo*, *formo*, *more figulino formo.* Quod ſi hanc ſpectemus originem *Plaſma* nihil aliud erit, niſi *figmentum*, *ſimulacrum*, *fingendi artificium*, *&* *ſignum.* Verumtamen hæc nimis late patent, utpote quæ quibuslibet aliis materiis poſſunt accommodari. Non itidem *Praſma* quaſi corruptè a Græco πράσινας ideſt *color viridis*, vel a πράσινος, vel πράσιος, quæ duo idem ſonant, ac viridis. Suſpicor ex eo genere fuiſſe Smaragdum, de quo Plin. c.5. *Inſeritur Smaragdis & quæ vocatur Tanos e Perſis veniens gemma ingrate viridis, & intus ſordida*; vel illam, de qua paulo poſt: *Chalcoſmaragdus e Cypro turbida æreis venis*. Ex alterutra fortaſſe materia Smaragdus fuit quatuor cubitorum longitudine, & trium latitudine, quem ab Rege Babylonio Perſis finitimo miſſum fuiſſe Ægyptiorum Regi, Theophra-

ſtus in eorum Commentariis ſcriptum reperiri, ait. In quibus commentariis legebatur pariter fuiſſe in Jovis delubro *Obeliſcum ex quatuor Smaragdis quadraginta cubitorum longitudine, latitudine* vero *in parte quatuor*: Seque ſcribente, addit Theophraſtus, fuiſſe in Tyrio Herculis templo ſtantem pilam Smaragdinam, ſeu potius ex Pſeudoſmaragdo. Apion ut eſt apud Plinium, cognominatus Pliſtonices ſcriptum reliquit, in Labyrintho Ægypti Coloſſæum Serapim fuiſſe ex Smaragdo novem cubitorum. Habemus in Kirkeriano ex hoc lapide icunculam Hori, vel, ut alii interpretantur, Harpocratis. Camæum item grandiuſculum, in quo effigies muliebris, qui per quatuor foramina trajici retro poteſt, ornamentum fortaſſe pectori adhiberi ſolitum. Ibidem ex praſma Languidiori vulgo *Giada* patella viſitur figura ornata, modicuſque crater aureis quibuſdam circulis circumligatus, *Giadam* autem, neſcio an ſuſpicari poſſim, eſſe Omphacem, quod vocabulum cum uvam acerbam, & immaturam, tum gemmam peculiarem, uvæque illi concolorem apud Theophraſtum ſignificat.

§. XX.

De gemma factitia, quæ dicitur Paſta azzurra.

PRæter gemmas veras, atque germanas eſt in Muſeo Odeſcalcho gemma quædam factitia, quæ ab harum rerum peritis dicitur *Paſta azzurra*. De Gemmis factitiis vide Plinium lib.37. cap.12. Tertullianus cap.4. lib. ad Martyras cum vero Margarito vitrum confert. *Tanti*, inquit, *vitrum, quanti verum Margaritum*. Meminit etiam S. Hieronymus ad Demetriadem. Etiam apud S. Anaſtaſium Sinaitam. Examer. l. 8. pag.898. Tom.6. Biblioth. PP. mentio eſt artificum, qui hujuſmodi ementitas gemmas conficerent. De illarum autem venditore neſcio quo lepidam Trebellius Pollio in Gallienos duos rem narrat. *Idem*, inquit, *cum quidam gemmas vitreas pro veris vendidiſſet ejus uxori, atque illa re prodita vindicari vellet; ſurripi quaſi ad Leonem venditorem juſſit. Deinde a cavea coponem emittit, mirantibuſque cunctis rem tam ridiculam, per Curionem dici juſſit*: impoſturam *fecit, & paſſus eſt. Deinde negotiatorem dimiſit*. *Paſta igitur azzurra* eſt gemma factitia lapidem lazzulum quadamtenus imitata. Verum illud hac in re moleſtiam exhibet, quod tam *Azzurro*, quam *Turchino* Grammatici Latine reddant per hæc eadem vocabula *Cyaneus*, *Cærulus*, *Cæruleus*, & *Cæſius* cum cæteroquin *Azzurro* a *Turchino* plurimum diſtare compertum ſit. Hoc autem ob vocabulorum inopiam evenire, nemo eſt, qui non videat. Poſſumus tamen alterum colorem ab altero diſcernere, ſi dica-

dicamus etiam *Turchino* eſſe quidem *Cyaneum*, atque *Cæruleum*, ſed multo dilutiorem, quam ſit lapidis *lazzuli* color ſic, ut nonnihil ad viridem accedere videatur. Vere tamen dicam. Hac in re quemadmodum in multis aliis, cæcum eſſe me ita profiteor, ut nequeam plane de hiſce præſertim coloribus judicare. Quocirca recitabo ſolum quædam Julii Cæſaris Scaligeri loca de ſubtilitate ad Hieronymum Cardanum, ut videat Lector in tam difficili argumento, ſi poſſit inde aliquid expiſcare. Exercit. 125. 10. Turchinam a Turcis appellari dicit. In eadem exercitatione 15. docet Cæruleum a Cælo eſſe ductum, dicique etiam Cæſium, haud alium a Glaſtino (Glaſtum eſt *Guado*) quem Germani vocant *Blavu* (poterat etiam addere quem Galli vocant *Bleu*) *Indicum* Pictores Itali. Addit hujus coloris modos, ſive gradus, & ſpecies eſſe *Perſum*, *Turchinum*, *Azzurrum*: Mauram vocem eſſe *Azzurro*, & Arabicam *Lazul* a gleba, ſive lapide quem κυάνον Græci dicunt, nos *Cæruleum*. Si præterea interroges de Cyani colore dicit eum conflari ex lucido candido, & leviter nigro. Qua in re ſe diſſentire, profitetur a Platone in Timæo, qui mavult ex nigro admodum ſaturo. Exercitatione tandem 198. 13. hunc ipſum colorem cum viridi comparans: *videtur, inquit, Cærulei ſubſtantia tenuior, quam viridis. Etenim quod eruitur in Germania Cæruleum, eo ſi oleo admixto pictores utantur, ajunt tandem viride evadere. Abit ergo tenuior pars. Ex altera parte aliter videtur. Nigroris enim ſpecies magis eſt in Cæruleo conſpicua. Tunc autem ex mixtione Lutei, ac Cærulei viridis ſit, ex nigro & viridi Cæruleus. Philoſophus in Iride* τό ἀλουργοῦ μελάντερον τῦ πρασίνυ. hoc eſt: *Purpureus color nigrior viridi*. Quinam vero ſit color purpureus, poſſet poni alia quæſtio, & inde aliæ innumerabiles, & infinitæ. Secundus igitur Cærulei coloris gradus ille, quem Scaliger indicavit, erit illius alterius Gemmæ proprius, quam barbaro vocabulo *Turchinam* appellamus, *Turchoidem*, atque *Turcheſiam*. Audiamus nunc quomodo hanc eamdem Gemmam Jo: Jonſtonius in notis Regni Miner. deſcribat cap. 4. art. 3. *Turcoidi* (*Turcheſia Turqueſia*, *Turcoſa*, *Turchina*) *eadem quibuſdam ac Plinii Boreas, Callais Jaſpis* ἀερίζυσα, *Æruginis color, ſed qui in Orientali ad Cæruleum potius, quam ad viridem tendit; in Occidentali, aut plus albicat, aut magis vireſcit &c.* Enucleatius id ipſum in Hoffmanni Lexico, ubi dicitur eſſe *Jaſpidis ſpecies Cælo autumnali ſimilis, adeoque Cælini, ſive Aerini coloris*. Hinc a Græcis dictam eſſe ἀεροέσσαν, vel ἠρόεσσαν, & contracte ἠέρυσσαν, unde Perſicum *Firuzza*, & Arabicum *Ferrugi*. Ab iiſdem autem Græcis ideo Boream vocitatam fuiſſe additur, quod eo ſit colore quo Cœlum, cum Boreas flat. Quamvis autem nomen *Turcoidis* inde natum eſſe, etiam Ulyſſes Aldovrandus exiſti-

exiſtimet, quod illa a Turcarum regionibus ad noſtras pervenerit; poſtea tamen alibi quoque inventas Turcheſias eſſe narrat Hyacinthus Gimma Tom.1. lib.2. cap.8. nimirum in Hiſpania, in Perſide, in India, in Germania, & in Boemia. In Chilis item Regno erui magnam illarum copiam in monte imminente valli *Copiapò*, qui lapillorum hujuſmodi Seminarium vulgo dicitur, teſtis eſt Alphonſus d'Ovaglie S. I. in *Relatione Hiſtorica del Regno del Chile* l.5. cap.1. Raphael Brunus *Notitiæ di Firenze* & Carletteonius Anglus *de Foſſilibus* celebrant Turcheſiam, cum inſculpta Julii Cæſaris effigie, quæ in Magni Hetruriæ Ducis Theſauro aſſervatur; quæque tantæ magnitudinis eſt, ut cum juglande adæquetur. Neque minus admirandum eſt poculum, quod ab Aliò Beyo de Gierge poſſeſſam Gabriel Bremondus commemorat lib.2. *de viaggi d'Egitto*. Longe vero major illa de qua Nicolaus Doglioni in lib. *Notizie di Venezia*, ubi S. Marci Theſaurum deſcribit. Ex ea enim elaboratum eſt catinus tam amplus, ut ex ea materia æqualis in orbe terrarum reliquo reperiri vix queat.

§. XXI.

De Imaginibus in veterum gemmis generatim.

POſtquam extantium in Muſeo Odeſcalcho gemmarum naturas expendimus, ſupereſt, ut pauca de imaginibus, quæ in veterum gemmis conſpectæ ſunt, & etiam hoc tempore conſpiciuntur, dicamus. Inter eas profecto Plinii & aliorum ſcriptis celebratus eſt Achates ille Pyrrhi Epirotarum Regis, *in quo novem Muſæ & Apollo cytharam tenens ſpectabatur non arte, ſed ſponte naturæ, ita diſcurrentibus maculis, ut Muſis quoque ſua redderentur inſignia*. Verumtamen nobis hic non de naturæ mirabilibus, ſed potius de arte factis ſermo præcipuus eſſe debet. Jam inde igitur a Moyſis ætate certum eſt, graphio ingemmis litteras inſcribi ſolitas. Conſtat ex illo Exod. 28. *Sumeſque duos Lapides Onychinos, & ſculpes in eis nomina filiorum Iſrael: ſex nomina in Lapide uno, & ſex reliqua in altero*. Et paulo infra: *Poneſque in eo quatuor ordines lapidum; in primo verſu erit Sardius* &c. *Incluſi auro erunt per ordines ſuos, habebunt nomina filiorum Iſrael; duodecim nominibus cælabuntur ſinguli lapides nominibus ſingulorum per duodecim Tribus*. Hieronymus Prado in Ezech.1. pag.45. tam in duobus Onychinis, quam in duodecim gemmis Rationalis opinatus eſt, nomina filiorum Iſrael inſculpta fuiſſe non per litteras, ſed per Notas, & Hieroglyphica Ægyptiorum ritu, nomen v.g. Judæ per Leonem, Dan per Aquilam, Ephraim per Bovem, Ruben per caput humanum &c. Hæc enim eorumdem

fuiſ-

fuiſſe ſigna memoriæ proditum eſt lib. num.20. Hanc tamen opinionem refellit Cornel. a Lapide in cap.28. Exod. tamquam ſacræ ſcripturæ ſenſui minus conſentaneam. Quicquid autem de ſculpturæ hujus modo fuerit, illud perquam veroſimile videtur ab illa uſque ætate non ſolum litteras, ſed etiam imagines in gemmis, & ex gemmis effingendi peritos artifices extitiſſe. Cæterum imagines hujuſmodi erant vel Deorum, ac Dearum, vel Heroum aliorumque clarorum virorum. In multis etiam quadrupedes, aves, monſtra, hieroglyphica, ſymbola, aliaque plurima conſpiciuntur.

§. XXII.

De Imaginibus in Adamante.

INter eas, quas diximus, ſacræ Scripturæ gemmas ideo Adamantem non numerari putarunt aliqui, quod ob duritiam contumaciter ſcalpturæ reſiſteret. Sed hoc falsò creditum, in primis argumento ſit exiguus ille Adamas annulo inſertus, & ex Tyberis alveo olim erutus, in quo Adamante inciſa eſt Lupa illa.

Quæ parvos Mavortis ſemine natos
Uberibus gravidis vitali rore rigabat &c. Cic. de Divin. 38.

Annulum hunc in Muſeo Stroziorum nunc extare, Hyacintus Gimma teſtatur Tom.1. l.2. cap.1. Apud eumdem, & alios Scriptores magna in laude ponitur Thomas Threſcia Mediolanenſis, qui primus omnium poſterioribus hiſce ſeculis auſus fuerit imaginem in Adamante ſcalpere, quique in eo præter cætera, Philippi II. Hiſpaniarum Regis Gentilitium, ut vocant, ſtemma eleganter expreſſit. Similem Adamantem apud Secundum Lancellottum Monachum Olivetanum ſcriptum legimus extitiſſe in Magni Etruriæ ducis Theſauris unius fere nucis magnitudine cum Inſignibus Mediceis ſanequam affabre elaboratis ab Andrea Fuater Haſpurgenſi. *Oggidì diſingan.* n.35. Thomas Garzoni *Piazza univerſale* diſc.58. magnis laudibus effert Ambroſium Charadoſſum Papienſem, quod in Adamante quatuor Eccleſiæ doctores ſcalpſerit, Gemmamque illam a Julio II. duobus, & viginti millibus aureorum coemptam fuiſſe commemorat, eaque ornari ſolitum Summi Pontificis pectus, dum publice ſacrum faceret. Neque vero hac noſtra ætate deſiderati ſunt in hoc genere peritiſſimi artifices. Nam, ut vivos prætermittamus, magna celebritate famæ notus eſt Flavius Zirleti, qui in Adamante Laocoontis effigiem inſculpſit. Rhodigino lib.29. cap.x. Antiq. lect. perſuaſum fuit, plumbo, Leonis, Hircique ſanguine Adamantas molliri.

§. XXIII.

De duplici effigies in gemmis exprimendi ratione.

JAM vero quæcumque in gemmis elaborarentur imagines, alterutro ex his modis fiebat, & ſit etiam nunc. Quædam enim, inquit Raphael Volaterranus lib. 27. *Scalpuntur in Sigilla* quæ Græci σφραγίδια *vocant; quædam in parvas imagines, & ſcalpturas extantes, quas Plinius l.* 10. *Seneca item de Beneficiis Ectypas imagines vocant; Italici vero Camæos.* Cerutus, & Chiocchius in Muſeo Calceolario hujus vocis Camæi originem eſſe putant Græcum καῦμα quod idem eſt, ac incendium, propterea quod lapillos hujuſmodi in locis ſulphureis orirì dicant. Etymologia nimis longe repetita. Neque multo magis placet hæc alia χαμαί id eſt *humi*, quemadmodum a κάμε h. e. elaboravit, utpote nimis communes. Nam *Camæi* nomine non tam lapilli genus, quam artificium, & opera ſignificatur.

§. XXIV.

De reſtituta imagines ex gemmis exſculpendi, & illas in iiſdem inſculpendi arte.

UTraque autem ars reviviſcere primum cœpit Martino V., Pauloque II. Chriſtianam Rempublicam adminiſtrantibus; eademque magis, magiſque viguit Magnifici Laurentii Medices, Petrique filii ſtudio; qui illius peritiſſimos homines Florentiam accerſiverunt. His autem præceptoribus uſi admodum profecerunt Joannes Florentinus *delle Corgniole* vulgo dictus, & Dominicus Mediolanenſis vulgo *de Camei*; quorum ab altero inciſa eſt in Corneola Fr. Hieronymi Savonarolæ effigies; ab altero ex Rubino maſculo Ludovicus Morus Mediolanenſium Dux eſt exſculptus. Regnante poſtmodum Leone X. magna fuerunt in gloria Petrus Maria Peſcienſis, & Michaelinus, e quorum ſchola perfecti, politique prodierunt Joannes Bernardi e Caſtro Bononienſi, Valerius Vicentinus, & Matthæus del Naſſaro Veronenſis. Joannis Bernardi celebratur ſcalpta in Cryſtallo pugna ad Mantinum in Corſica, quam pugnam juſſu Alphonſi Ferrarienſium Ducis elaboravit, & ex eadem materia fuerunt artefacta plura, quæ partim Clemens VII., partim Cardinales Salviatus, atque Farneſius ſibi depopoſcerunt. Matthæus vero del Naſſaro, qui Marcum Carrà, & Tromboncinum cives ſuos Magiſtros habuerat, dum illi apud Mantuæ Marchionem diverſarentur, in Jaſpide viridi ſanguineis veluti guttis reſperſa Chriſti Servatoris de Cruce jam ſublati Corpus effinxit ita, ut rubeæ illæ maculæ pectoris, manuum, ac pedum vulnera deſignarent. Hic poſtea Franciſci

ciſci Regis accitu in Galliam ſe contulit, cujus juſſu præter cætera Dejaniræ caput Leonina pelle contectum ſummo artificio perfecit. Valerius vero Vicentinus in utroque artis genere egregius extitit. Ejus permagno æſtimata fuit Theca Chryſtallina, cujus unaquæque facies variis cruciatuum generibus Chriſtum Dominum affectum oſtenderet. Quæ quidem Theca a Clemente VII. Franciſco Gallorum Regi dono data fuit Niceæ, quæ eſt Urbs Galliæ Narbonenſis, in quam ambo inter ſe colloquendi cauſa convenerant. Quod vero tantum in ea re profeciſſet, Galeatio Mondella, & Nicolao Avanzi acceptum referre debuit; qui duo ſeſe Romæ in hac arte diu, multumque exercuerant. Et ſane, quod ad Nicolaum attinet, Chriſtum Infantem puerum recens natum una cum Virgine ipſius Matre, pluribuſque hinc atque inde arcanæ rei ſpectatoribus ex lapide cæruleo, ſive, ut vocant *Lazulo* mirabiliter ab eo formatum Urbini Ducis Conjux habere voluit. Digni præterea, quorum mentio fiat, Marmitas Parmenſis, cujus perelegans fuit Socratis Philoſophi caput; Dominicus de Polo, qui Alexandri Medices vultum finxit; Aloyſius Anichinus Ferrarienſis, qui, ut Cardinalis Farneſii voluntati obſequeretur, Henrici Galliarum Regis, & Phocionis Athenienſis vultus in Camæo, ut uſitatis verbis utar, expreſſit. Nec prætermittendus eſt Joannes de Roſſi Mediolanenſis qui una in gemma ſatis ampla Magni Hetruriæ Ducis, Eleonoræ Conjugis, ac Liberorum, Florentiæque ipſius Urbis imagines miro artificio operaque perfecit. Hæc omnia ex Georg. Vaſario deſumpſimus Tom.3. in vita Valerii Vicentini, ubi opifices etiam alios enumerat. Eorum nomina recenſet etiam Hyacinthus Gimma Tom.2. l.1. cap.3. art.4. Hujuſmodi autem artifices a Græcis δακτυλιόγλυφοι dicebantur, S. Auguſtinus lib.21. de Civit. Dei gemmarum Inſignitores appellat, & Sigillarios vetus Inſcriptio apud Gruter pag. 638. quæ eſt hujuſmodi

C. IVNIO THALATIONI
C. MOECENATIS LIBERTO
FLATVRARIO
SIGILLARIARIO
C. IVNIVS EVOKATVS FELIX
TIT. D. D.

Sigillariarius legitur etiam apud Fabret. pag.177. & pag.243. apud Reynes: Claſſ. II. num.80. *Sigillarius*. Quamquam, cum ſigilli nomen videatur non ſolum imaginibus in cera ad epiſtolam obſignandam

dam impreſſis, ſed etiam imagunculis quibuslibet convenire, ideo Sigillarii aut Sigillariarii vocabulum non ſpeciatim ad hos artifices arbitror pertinere.

§. XXV.

De verbis aut litteris in veterum gemmis inſcriptis.

IN Gemmis una cum imaginibus adjuncta non raro invenitur inſcriptio indicans vel ejus nomen, cujus facies exprimitur, vel clarum aliquod facinus, vel ſapienter dictum, vel etiam artificis nomen, aut obſcuriores quaſdam allegorias, de quibus poſtremis alius erit ſeparatim dicendi locus. Nomen alicujus clari hominis v. g. ſignificat gemma, quam profert litteratiſſimus D. Antonius Franciſcus Gori in Muſeo Inſcriptionum Tab.2. ubi Victor Athleta menſæ adſtat in qua palmæ ramulus reportatæ victoriæ indicium, & præmium. Inſcriptio eſt: PHILETIMS h. eſt *Philotimus*, quod Græcum appoſitum idem eſt, atque *Amans honoris*. Quocirca quæri illud poſſet utrum nomen multis commune, an proprium viri alicujus exiſtimare illud oporteat. Nomen certe viri proprium in hoc ipſo Muſeo Odeſcalcho adjectum eſt Scipionis ſub Cryſtallina ejus imagine Tab.24. Tom.1. & illud Julii Cæſaris ſub ejus effigie ſcalpta in Chalcedonio Sapphirino ejuſdem Tomi Tabula 26. ſimilia nunc in Muſeo Inſcriptionum D. Antonii Franciſci Gori Tabula præſertim 5. Gemm.2, ubi miles in ſaxo ſedens radiata indutus eſt gladioque galea accinctus ſcutum cum duabus ſtellis in eo inſignitis oſtentat. Inſcriptum enim ibidem eſt: ΑΛΚΙΒΙΑΔΗC ΕΡΑΣΜΙΟC *Alcibiades amabilis*: nec non Tab.7. gem.2. ubi Imperator paludatus cui ſervulus barbatum virile caput reciſum offert cum hac epigraphe in ſuggeſtu DIV. Jul. Alia denique, in qua Athleta capite leoninis exuviis operto cum inchoatis verbis his LIB. ÆL. AVR. FOR. quæ ſic idem vir doctiſſimus explicat *Libius* (id eſt Livius) ÆLIANUS *Aurelianus Fortis*. In quibuſdam gemmis ſunt ſolum vocabulorum primæ litteræ ut apud eumdem Gorium Tab.3. Tom.5. in qua Faunus ſeu Paſtor Caprum ad Bacchi aram trahens: adjuncta enim ſunt M. T. C. domini fortaſſe prænomen, nomen, & cognomen indicantia. Inſigne facinus denotatur ibidem Tab.3. ubi Sardonyx delineata eſt, in qua Venus armis inſidens dextraque haſtam ſuſtinens, lævaque Luſitantem Cupidinem prehendens cum ramo palmæ a tergo, cum lemmate ΑΡΗΟΣ ΝΙΚΗΘΕΝΤΟΣ hoc eſt *Marte devicto*. Quid autem dicam de precationibus interdum adſcriptis ut apud Spon. Miſcell. ſect.1. art.5. XIX. ubi in gemma una cum Serapide & Harpocrate inciſum eſt *Conſervate me* & ſect.9. ubi de Amuletis. Multo enim ibi plures videamus licet hujuſmodi lapillos etiam

etiam ſine imagine ſoliſque cum litteris, ut Corneolam primam in qua ΚΥΡΙΑ ΧΑΡΕ. *Domina ſalve.* Et aliam, in qua *Hoſpita felix vivas.* Sunt denique etiam gemmæ, quarum pars adverſa faciem, averſa ſcripturam demonſtrat. Sic in ſupra memorati Goriani Operis Tab. 12. eſt Onyx, in cujus una ſuperficie caput Apollinis laureatum aſpicias, in altera legas P. CLOD. POMP. h. e. *Clodius Pomponianus*.

§. XXVI.

De Artificum nomine in antiquorum gemmis inſcripto.

Reperiuntur item gemmæ complures, in quibus inſcripta ſunt Artificum ipſorum nomina, quarum non paucas in ſuo Opere *De antiquis gemmis Sculptorum nominibus inſignitis* pereruditus D. Baro Philippus Stochius collegit. Eas hic nos etiam hoc ordine ponimus.

Aetionis	(*Hercules Bibax.* (*M. Aurelius.* (*Priamus.*
Agathopi	(*Socrates.* (*Caput ignotum.*
Alexandri	*Amor Leonem domans.*
Alliorus	(*Muſa.* (*Apollo.*
Anterotis	*Hercules Buphagus.*
Apollodori	*Minerva Salutifera.*
Apollonidis	*Taurus procumbens.*
Apollonii	*Diana Montana.*
Aſpaſii	(*Minerva Salutifera.* (*Juppiter.*
Auli.	(*Eques Græcus.* (*Quadriga.* (*Diana.* (*Æſculapius.* (*Ptolemæus Philopater.*

Axeochii	*Faunus Bacchans.*
Cæcæ	*Gladiator Rudianus.*
Carpi	*Bacchus, & Ariadne.*
Chneii	*Hercules Juvenis.*
Coimii	*Adonis.*
Dioſcoridis	(*Auguſtus.* (*Mæcenas.* (*Mercurius.* (*Diomedes cum Palladio.* (*Perſeus.* (*Hercules cum Cerbero.*
Epitynchani	*Germanicus.*
Evodii	*Julia Titi.*
Eutychis	*Minerva.*
Felicis Calpurnii	*Diomedes cum Ulyſſe.*
Heii	*Diana Venatrix.*
Hellenii	(*Harpocrates.* (*Philoſophi caput.* (*Cleopatra.*
Hylli	*Taurus Dionyſiacus.*
Lucii	*Victoria in Biga.*
Myconis	*Caput Senile.*
Myrthonis	*Leda.*
Nicomachi	*Faunus.*
Oneſæ	(*Muſa* (*Hercules Olivarius.*
Pamphili	*Achilles Citharœdus.*

Per-

Pergami	*Bacchans.*
Phanacis	*Equus Marinus.*
Philemonis	(*Theſeus.* (*Fauni caput.*
Plotarchi	*Amor Leonem domans.*
Polycleti	*Diomedes Palladio potitus.*
Pyrgoteles	(*Alexander Macedo.* (*Phocion.*
Quintilli	*Neptunus.*
Scilacis	(*Satyri Caput.* (*Hercules Muſarum.*
Seleuci	(*Silenus.* (*Diomedes Palladio potitus.*
Solonis	(*Mæcenas.* (*Meduſa.* (*Cupido.*
Sophoclis	*Meduſa.*
Soſtrati	*Amor Leonem domans.*
Sotrati	*Meleager cum Atalanta.*
Thamiridis	*Sphynx.*
Triphonis	*Nuptiæ Cupidinis.*

Alias aſſert D. Gori in eo, de quo diximus Commentario ſunt autem.

Agathopidis	*Caput ignotum*, fortaſſe illa eadem, quam aſſert Stochius.
Amphoteri	*Rhoemetalces Thracum Rex.*
Antiochi	*Minerva bellatrix.*

Beſi-

Beſitali	*Cupido alatus*,
Cleonii	*Apollo Citharœdus*.
Cronii	*Muſa ſtans, & ad lyram pulſandam ſe accingens*.
Peigmonis	*Baccha furens, ac ſaltans*.
Stephani	*Pegaſus*.

Nonnulla profert D. Ridolphinus Venuti Patricius Cortonenſis, & de antiquitatis ſtudioſis præclare meritus in Collectaneis Romanarum Antiquitatum videlicet Tab. 68. Agathangeli *Caput incognitum*, quod quidem nomen cum apud veteres Scriptores non inveniatur, exiſtimat fuiſſe manu alicujus recentioris adſcriptum. Et Tab. 74. Pyladis *Montem Argeum*, quod tamen nomen illud eſſe Artificis non aſſeverat. Et Tab. 75. Gellii *Athletam*. Quædam ex iis nominibus, quæ ſupra diximus leguntur in Plinio, nimirum *Apollonius*, *Cronius*, *Dioſcorides*, atque *Pyrgoteles*. *Sed an aliquis ex iſtis gemmas a nobis prolatas cælaverit, temerarium eſt* inquit Jacobus Sponius in Miſcellaneis Eruditæ Antiquitatis ſect. 4. *pronunciare nullo alio argumento, quam nominis ſimilitudine quæ inter Græcos non raro occurrit*. Sed vere argumentum eſſe poteſt aliud elegantia ipſa operis, propter quam illorum eorumdem Artificum nomina in hujuſmodi Gemmis conſignata vere fuiſſe ſapientes alii, periſſimique viri opinantur. Nec prætermittendum hic artem hanc Thynos præcipue populos coluiſſe, qui ex Thracia in Minoris Aſiæ regionem Bithyniam à ſe denominatam tranſierunt. Confirmant hoc Catulli verſiculi

Remitte pallium mihi meum, quod involaſti
Sudariumque ſetabum Chirographoſque Thynos.

Ubi Salmaſius pro *Chirographos* mavult *Cirographos* h. e. *Cerographos*, ut ipſe ait, & ceram imprimentes, & ſignantes annulos. Sententiamque ſuam fulcit verſiculis aliis, qui apud Iſidorum leguntur, quoſque ipſe ſic emendat, ac legit:

Lucentes, mea vita nec Smaragdos,
Beryllos mihi, Flacce, nec nitentes,
Nec percandida margarita quæro
Nec quos Thynia lima perpolivit
Anellos, nec Jaſpios lapillos &c.

De

§. XXVII.

De imaginibus in gemmis ad obſignandum a Romanis adhibitis.

GEmmarum hoc pacto ſcalptarum non unus apud Romanos illos veteres uſus fuit. Præcipuus tamen hic erat ut epiſtolas, vel, ut ſi opus erat, quamcumque aliam rem obſignarent. Verum ab initio, ut ait Attejus Capito apud Macrobium lib.7. Saturn. cap.13. *Imprimebatur ſculptura materiæ annuli, ſive ex ferro, ſive ex auro foret ... Poſtea luxuriantis ætatis uſus ſignaturas pretioſis gemmis cœpit inſculpere, & certatim hæc omnes imitatio laceſſivit, ut de augmento pretii, quo ſculpendos lapides paraſſent gloriarentur*. In eamdem fere ſententiam Plinius lib.33. cap.1. *Multis hoc modis, ut cætera omnia luxuria variavit gemmas addendo exquiſiti fulgoris, cenſuque optimo digitos onerando... Mox & effigies varias cælando, ut alibi ars, alibi materia eſſet in pretio*. Poſt introductas gemmas obſignandi cauſa, *Sardonychas*, addit idem Hiſtoriæ naturalis author, *placuiſſe in noſtro Orbe initio, quoniam ſolæ prope gemmarum ſcalptæ ceram non auferrent*. Et ſane obſignandi tantum cauſa incluſam in annulo gemmam geſtandi poteſtatem factam fuiſſe, legimus l.74. ff. de verb. ſign. Ex Romanis primum omnium gemma, eaque Sardonyche ſuperiorem Africanum uſum fuiſſe, Plinius memoriæ prodidit lib.37. cap.6. de Annulo Signatorio, ſive Sigillaritio, quemadmodum illum in Aureliano Vopiſcus appellat, copioſe ſcripſerunt Henricus Hornmannus, qui etiam *de Sponſalitio*; Joannis Kircmannus in libro ſingulari *de Annulis*, Georgius Longus *de Annulis Signatoriis Antiquorum*, Abrahamus Gorlæus in ſua Dactyliotheca, Alexander ab Alexando lib.2. cap.19. *Genialium dierum*, & alii. Hi omnes varias in annulorum gemmis imagines ad obſignandum a Romanis adhibitas ex antiquis monumentis, & Scriptoribus colligunt. Primis temporibus nudis dumtaxat litterarum notis ſignabant, ut ſcribit Meurſ. Exercit. Erit cap.9. *Succreſcente autem luxu*, pergit Georgius Longus, *Adſcitis gemmis, deſitæ litteræ, ſculpturæ locus fuit*. Quænam in Africani Sardonyche inciſa eſſet effigies, Plinius non dicit. Verum Scipionis ejuſdem imaginem a Filio in annulo inſculptam non ſolum Plinius, ſed etiam Valerius affirmat lib.3. cap.1. Quemadmodum illam Avi ſui Lentulus uſurpavit. In Syllæ vero Dictatoris annulo Jugurtham Numidiæ Regem captivum inſculptum fuiſſe, Plutarchus in vita, & idem Valerius teſtantur lib.8. cap.15. Commemoratur præterea Rana Mœcenatis. Plin. ibid. Pompeii Leo Enſifer, ſive Macherophorus. Plutarch. in vita: Sphinx Octavii Auguſti. Plin. l.37. cap.1. & Svetonius in Oct. cap.50. Qui poſtea mutato conſilio Alexandri Magni imaginem adoptavit a

Dioſcoride ſumma opera, artificioque perfectam. Quod ſignum etiam poſteriores Principes retinuerunt, ſi unum Galbam excipias, qui majorum ſuorum inſtituto, ut eſt apud Dionem, & Cæl. l.6. cap.29. inſculptum canem ſeſe è prora proclinantem habebat. Julius Capitolinus in vita Claudii Albini inſerit litteras, quibus Commodus ad ipſum Claudium Albinum ſcribit; In quibus eſt: *quas ipſe ſignatas excipies ſigno Amazoniæ*. Hoc autem ſignum ipſe maluit Martiæ improbæ fœminæ gratia, quam, inquit, Lampridius in Commod. *pictam in Amazone diligebat, propter quam Amazonius vocatus, & Amazonico habitu, atque veſtitu in arenam Romanam proeedere conſuevit*. Ante illum ſignum hoc ipſum C. Ceſtius Vir Conſularis detulerat, ut eſt apud Plinium lib.34. cap.8. Immo Nero ipſe Imperator: ſed neſcio, an in digito, & in gemma detulerint; quod tamen in Annotationibus ad Alexandrum Neapolitanum Andreas Tiraquellus affirmat. Macrianorum familiam hoc habuiſſe proprium, ut imagine Alexandri Magni ſignaret, apud Trebellium Pollionem in vita triginta Tyrannorum perſcriptum extat: Romani cæteri modo Harpocratis, & aliorum Ægyptiorum Numinum Plin. lib.33. cap.3. modo Epicuri, & Athletarum vultus in Signatoriis annulis exprimendos curabant, & unuſquiſqne eam poteſtatem habebat, ut quibus liberet inſignibus uteretur. De hoc liquebit facile legentibus Plautum Pſeud. act.1. ſect.1.

Tuam amicam video Calliodore. Ca. ubi ea eſt obſecro?
Eccam in tabellis porrectam, in cera cubat.

Plinio juniori placuit quadrigæ ſignum, quo ſeſe uſum fuiſſe, cum eſſet Proconſul in Bythinia, ſæpius commemorat. Claudio ſolum regnante vetitum eſt gemmis ſignare, ſed auro ſolum permiſſum, quod gemmas violare ſignis nefas eſſe ducerent. Ita Plin. lib.33. cap.1.

§. XXVIII.

De quibuſdam imaginibus in gemmis, quibus ad obſignandum exteræ nationes uſæ ſunt.

A Primis uſque temporibus rem uſitatam fuiſſe annulum ſignatorium, quem vocant, planum fit in libro Geneſ. cap.40. ubi a Pharaone traditus Joſepho Signatorius annulus fuiſſe legitur. Verum inde non conſtat, neque in annulo gemmam inſertam, neque in gemma imaginem potius inſculptam, quam litteras aliquas extitiſſe. Quocirca divinare videntur Gretſerus l.4. cap.8. de Cruce, cum dixit in Joſephi annulo ſignatam Crucem fuiſſe, & Gregorius Tholoſanus lib.6. de Rep., ubi narrat in annulo Davidis ſcalptum fuiſſe Leonem, eum-

eumdemque morem alios poſtea Judæ Reges retinuiſſe, quod memoriæ prodidit Rabbi Abraham in Cabalà Hiſtorica cap.1. & 17., conjecturam inde fortaſſe capiens, quod Sanctus Rex ille, cum adhuc juvenili eſſet ætate, paſtoritiamque vitam in ſilvis ageret, Leonem interfeciſſet, vel quod ſignificari voluiſſet Oraculi divini verba: *vicit Leo de Tribu Juda radix David.* Quod attinet ad nationes reliquas, Perſarum Reges Cyri effigiem geſtaſſe, vel Darii illius, qui, quod ipſius equus primus hinnitum edidiſſet, primus ipſe Rex eſt creatus, teſtimonio Thucydidis comprobatur. Arius Lacædemoniorum Rex epiſtolis Aquilæ Draconem unguibus comprehendentis ſignum impoſuit. Joſeph Antiquit. *Jud.* lib.12. cap.2. Et quamvis Plinius lib.33. cap.1. hæc habeat: *Non ſignat Oriens, aut Ægyptus, etiam nunc litteris contenta ſolis,* tamen Ulyſſis imagine Ptolemæum III. ſignaſſe, reperio apud Euphantem lib.4. Hiſt. (quem locum Athenæus affert lib.6.cap.6.), ſigno Anchoræ Seleucum apud Juſtinum lib.15. & Clement. Alexandrinum *Pædagog.* cap.11. Agathoclis Ariſtomenem Athenienſium Ducem apud Polyb. l.15. Cariatidum Saltantium Clearcum Lacedemonium apud Plutarchum in *Artaxerſe*; & Mithridatis Athenionem Athenienſium Tyrannum apud ſupra memoratum Athenæum lib.15. cap.11.

§. XXIX.

De peculiaribus quibuſdam ſignis in Gemmis veterum Chriſtianorum.

NON dedecere Chriſtianos homines annulum ſignatorium, clarè docet Clemens Alexandr. l.3. Pædog. cap.11. ubi eum Matrifamilias non ad ornatum, ſed ad cuſtodiam permittit; illud inſuper præſcribens, quibuſnam ſit imaginibus diſtinguendus, docens annulorum hujuſmodi ſigna eſſe debere *vel Columbam, vel Piſcem, vel Navem vento ſecundo impulſam, vel Lyram, qua uſus eſt Polycrates, vel Anchoram, qua Seleucus, vel Piſcatorem, ut meminerint Apoſtoli, & puerorum, qui ex aqua extrahuntur. Neque enim,* inquit, *Idolorum ſunt imprimendæ facies, ſed nec enſis, vel arcus iis, qui moderati ſunt, & temperantes.* Multorum Chriſtianorum hominum annuli notam hanc ☧ imprimi ſolitam legimus apud Card. Baronium Tom.1. ad Annum Ch.57.num.51. Hoc enim Monogramma in quibuſdam ſe vidiſſe, commemorat, qui in Sanctorum Martyrum Cryptis inventi fuerant; per eamque Notam Sanctiſſimum Chriſti nomen ſignificatum eſſe opinatur. Non deſunt tamen, quibus ea ipſa res dubitationem aliquam afferat, quæ tamen tolletur prorſus legentibus Fortunatum Schaccum lib.1. Sacror. Eleocryſ. Pignorium de Iſidoriano Cryſimo, Fortunatum

natum Licetum l.*6*. de Antiquorum Lucernis, & P. Eduardum de Vitris de Elevatione Corporis S. Clementis, & Marchionem Victorium de Monogrammate Sanctiſſimi Nominis Jeſu. Ex hujuſmodi Chriſtianorum Gemmis tres apud nos ſunt in Muſeo Kirkeriano; Amethyſtus, Chalcedonius, & Onyculus, ſive Niccolus. In his omnibus inciſa eſt Anchoræ figura, & utrimque circa Anchoræ dentes piſciculi. In earum una addita eſt ſigla illa notiſſima ἰχθῦς h. e. Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ υἱὸς Σωτὴρ *Jeſus Chriſtus Dei Filius Salvator*.

§. XXX.

De Gemmis a veteribus ad ornatum adhibitis.

ANnulos aureos, & eos plerumque gemmatos fuiſſe unum ex Equitum & Senatorum inſignibus, notum eſt; diſerteque illud a Dione lib.47. affirmatum invenio; cujus hæc verba ſunt: *Apud Romanos non modo liberto, ſed nec ingenuo quidem ulli aureo annulo uti licebat, niſi Senator eſſet, aut Eques*. Poſtea Militibus quoque, & cuivis infimi generis homini licuiſſe quis neſcit? ita, ut aliqui non ſolum unum annulum in uno digito, ſed plures etiam in pluribus habere non erubeſcerent. Irridentur a Martiali l.*5*. *63*.

Per cujus digitos currit levis annulus omnes.

Et lib.*9*. *60*.

Senos Charinus omnibus digitis gerit,
Nec nocte ponit annulos.

Idem lib.VII.

Sardonychas, Smaragdos, Adamantas, Jaſpidas uno
Portat in articulo Stella, Severe, meus.

Reprehenduntur etiam a Seneca *Nat. Quæſt.*VIII. 31. *Exornamus annulis digitos, & in omni annulo gemma diſponitur*. A declamatoribus etiam grandes annulos indui ſolitos fuiſſe, non incredibile putat Creſolius Theat. Rhet. l.3. cap.1*5*. *quibus*, ut ipſe ait, *non modo manus, ſed dictio quoque ipſa quodammodo illuminaretur*. Hippiam quidem in Olympiis conſueviſſe oſtentare annulum, cujus ipſemet fuiſſet artifex, Cicero, Apulejus, & alii apud eumdem Creſolium commemorant. Athenion pariter Sophiſta prodiit in publicum χλαμίδα λαμπρὰν ἐκσύρων, καὶ περικείμενος δακτύλιον χρύσιον. *Splendidam veſtem trahens, & annulum geſtans aureum*. Fuſcum Rhetora annulis uſum argenteis in ſcriptis reliquit Plinius *lib.*32. *cap.*12. Nondum tamen declamatorum annulos gemmatos fuiſſe conſtat. Perſpicuum erit ex Perſ. Sat.1. ubi Satyricus Poeta naſo ſuſpendit adunco declamatorem, qui *natalitia cura Sardoniche albus*

celſo

celſo in ſuggeſtu multis audientibus importunum os oſtentabat. Ex Juvenali quoque *Sat.* 7. in qua negat, æquo animo Patronum auditum iri, *niſi fulſerit annulus ingens*, quem eſſe oportere gemmatum, qui ſequuntur verſus declarant:

Conducta Paullus agebat
Sardonyche, atque adeo pluris, quam Gallus agebat.

Quintilianus lib.2. cap.3. Oratori ſuo dat veniam, ſi, *ut aurea illa luce, & ſplendore lapidum manus inſigniat, modo eas ornet potius quam oneret.* Declamatoribus hac profecto in re Muſici, & Symphoniaci non conceſſerunt. Iſmeniam illum Choraulem ſex denariis aureis coemiſſe Smaragdum accepimus, in quo ſmaragdo ſculpta Amymone fuerat, hoc eſt una ex quinquaginta Danai filiabus, quæ a Neptuno compreſſa Nauplium illi peperit. *Hic* (*Iſmenias*) *videtur* inquit Plinius lib.37. cap.1. *inſtituiſſe, ut omnes Muſicæ artis hac quoque oſtentatione cenſerentur, veluti Dionyſiodorus æqualis ejus & æmulus ... Tertius qui eodem tempore fuit inter Muſicos, Nicomachus &c.* Multo magis opinandum eſt, ornatus cauſa geri ſolitas fuiſſe gemmas illas, in quibus ectypæ imagines, & protuberantes extarent, ita ut ex iis, quæ minores eſſent, non ſecus ac noſtra ætate fieri ſolet, Matronarum etiam torques, atque armillæ contexerentur. Hoc etiam animadvertit Clariſſimus, mihique, dum viveret, perbenevolus Senator Bonarota *Oſſervazion &c.* pag.15. in Proæm. Ex hujuſmodi Camæis minoribus non pauci Muſeo Kirkeriano teſtamento relicti ſunt ab harum rerum ſtudioſiſſimo Marchione Alexandro Gregorio Capponio. Nobiliores autem ſunt Bacchus in Coralloachate, Bacchanal in Onyculo colore partim ſubnigro partim ſubviridi. In Leucachate Cajus, vel Druſus Tiberii F., Sergius Galba, Ganymedes raptus ab Aquila, Iſis præterea, cui capitis tegumentum eſt Gallina Numidica, quod quidem ſymbolum argumentum diſſertationis fuit, quam doctiſſimus Præſul Juſtus Fontaninus conſcripſit. Quamvis autem Recentioris alicujus Sculptoris opere, & manu facta fuerit, ſilentio præterire nolo Hieronymi Savonarolæ effigiem in Camæo a Capponio pariter nobis legatam, ubi quadruplex quaſi eſt colorum ordo. Hi autem tam ingenioſe fuerunt ab artifice peritiſſimo prope dicam arrepti, ut partes omnes ea, qua opus eſſet, varietate diſtingueret. Ut autem ad Camæos illos majores jam veniam, recte opinatur Clariſſimus Bonarota eoſdem loco fibularum adhibitos, quibus vel circa humeros, vel ante pectus veſtium partes connecterentur. Horum autem tamquam exemplum in eodem opere pag.218. Chalcedonium profert, ubi muliebris facies exſculpta. Sardamque non diſſimilem pag.288. quibus addere nos poſſumus

mus eadem fere ſpecie Achatem Sapphirinum conformatum, quem una cum antiquis monumentis aliis SSm̃us Dominus Noſter BENEDICTUS XIV. Muſeo Kirkeriano quam liberaliſſime dono dedit. Has autem gemmas omnes a tergo perforatas decuſſatim aſpicias, ut vinculis funiculiſve transjectæ alligari facilius iis, quas diximus veſtimentorum partibus poſſent. Atque huc ſpectant verſus, quibus idem Bonarota & alii hanc opinionem confirmant; Sidonii videlicet Carm.5. v.18.

Oſtricolor pepli textus, quem fibula torto
Mordax dente vorat: tum quicquid mamma refundit
Tegminis, hoc patulo concludit gemma receſſu

& Claud. de raptu Proſerp. l.2. v.42.

Collectæ tereti nodantur Jaſpide veſtes

& ejuſdem in *Sext. Conſul. Honor.*

Viridique anguſtat Jaſpide pectus

Hac tamen in re eo in ſaniæ devenit nemo, quo Antoninum Helagabalum deveniſſe ſcribit Lampridius. Is enim *in calceamentis gemmas deferebat, & quidem ſculptas, quod riſum movebat omnibus, quaſi ſculpturæ nobilium artificum videri poſſent, quæ in gemmis adhærebant.*

§. XXXI.

De Gemmis antiquis, quæ pro Amuletis habebantur.

GEmmas denique ſcalptas, vel etiam ſculptas in Amuletorum numerabant loco. Amuletum ab *Amoliendo* dictum nihil aliud fuiſſe, niſi medicamentum, quod de collo ſuſpendebatur, aut alia quacumque ratione ad amoliendum præcipue faſcinum adhibebatur, Grammatici omnes conſentiunt. *Faſcinum* inquam neutro genere. Nam *Faſcinus* Deus potius erat, cujus ope faſcinum amoliri ſe poſſe, crederent. Vide Plin. l.28. cap.7. Horum Amuletorum tum Ethnicorum, tum etiam Hæreticorum complura profert Pignorius in Caracteribus Ægyptiorum. In Amuletis autem exprimebantur in primis myſticæ quædam rerum allegoriæ, ut oſtendit Aleander *Tabul. Heliac. Explic.* Omnes tamen hujuſmodi allegorias commemorare pudor nos vetat. Gemmas vero etiam in quibus Cæſarum eſſent effigies, tamquam Amuletum aliquod exiſtimatas fuiſſe, probat Clariſſimus Bonarota *Oſſervazion &c.* pag.413. Hanc enim vim illis ineſſe ſtulte putabant, ut, qui eas deferrent, gratioſi, & potentes evaderent, votorumque compotes fierent. In harum gemmarum numerum veniunt profecto illæ, quarum Camillus Leonardus Piſaurenſis Medicus in Speculo Lapidum apud Cornelium a Lapide in Apocalip. cap.2. mentionem facit. Qui inter cætera Aſinum in Chryſolitho inſculptum geſtantes face-

facere rerum futurarum præſcios contendit, Arietem in Sapphiro illud efficere, ut quis è carcere proripiat ſeſe, honoreſque, dignitates, & regnum adipiſcatur. Upupam, ſi cum dracontio herba ante ſe in Beryllo reperiatur, mortuos evocare, a quibus reſponſa accipiantur. Hominem in Chalcedonio cum dextera manu erecta ad hoc eſſe perutilem, ne litem quis perdat; Crucem item in lapide viridi, ne quis naufragium faciat, aut in aqua demergatur. Plura hujuſmodi congerit etiam Plinius l.37. inania ſine dubio, ſuperſtitioſa, atque ridicula. Superſtitionis tamen non omnino arguit Senator Philippus Bonarota milites illos, qui Gorgonum vultus in Camæis grandioribus gererent: ſiquidem terribilis ille aſpectus audaciam ingenerare in eorum animis, magnoque ad ſtrenue bellandum incitamento eſſe poterat.

§. XXXII.

De Commentarii hujus utilitate, atque fine.

HIs igitur gemmis, monumentiſque aliis, quæ in hoc Muſeo Odeſcalcho delineata jam fuerant, propoſitum erat Henrico Brulæo breves explicationes adjungere. Sed quoniam, Deo Optimo Maximo ſic decernente, quod jam ante inſtituerat ad exitum perducere nequaquam potuit; conabor ego, quantum ſitum in me erit, ejus quaſi diligentiæ vicarius conſtitutus perficere, atque ex Tabulis reliquis ratiocinationes, & conjecturas, quæ ad ad Mythologiam, Hiſtoriamque magis, magiſque illuſtrandam opportuna videbuntur, depromere. Neque vero jure quiſquam ſuccenſere nobis poterit, quod quaſi actum agere, & quæ litteratis, eruditiſque viris nota uſquequaque ſunt, tamquam novum, atque indictum aliquid rurſus apponere videamur. Querelæ enim huic, quis in aliis quoque diſciplinis locum eſſe poſſe, non videt? cum non ſolum in ſtirpibus, ac cæteris naturæ fætibus, ſed etiam in iis quæ ab humanis ingeniis pariuntur, nihil ſub ſole novum oriri, certiſſimo ſacrarum litterarum teſtimonio compertum ſit. Quamquam quis omnino illa novitatis expertia eſſe dicat, quæ ſaltem ob alium collocandi, comparandi, & interpretandi modum, delectationis neſcio quid legentibus afferunt; quod antea non afferebant? Huc accedit, quod ſi Commentarius hic noſter in manus eorum, qui rerum antiquarum habent jam ſcientiam, pervenerit, inde illis excitari illarum memoria poterit, quarum obliti fortaſſe fuerint. Si autem earumdem ignari, ac rudes omnino ſint, invenient in hoc libello haud ita magno elementa quaſi quædam, quibus percipiendis primos quodammodo gradus aſcendant; ut deinde aliis majoribus quaſi pervolutan-

lutandis ad ſummum prope dicam plenioris eruditionis faſtigium perveniant. Quis enim niſi admodum opulentus, atque copioſus Muſea omnia, quæ ad hanc diem in lucem prodierunt in promptu habeat, & in quibus illuſtrandis homines omni doctrinæ genere prædi-ti operam poſuerunt? Si quis autem illa omnia poſſideat, poterit iſtud quoque ſuis Bibliothecis adjungere, in quas fraterno quaſi jure aditus illi non impediendus videtur. Etenim ſi minus ob Interpretis ſcientiam, ob monumentorum certe præſtantiam digniſſimum eſt; quod inter cætera non poſtremum locum obtineat. Si alterutrum ab humaniſſimis Lectoribus conſequar, hujus me laboris qualiſcumque fuerit fructum tuliſſe magnum exiſtimabo.

DE ANTIQUITATIS COGNITIONE SERMO

DICTUS ANNO MDCCXLVI.

A NICOLAO GALEOTTI S. J.

PRiſcorum Urceolos, Pateras, Crateras, Ahena,
Guttos, & Strigiles, & Tintinnabula Thermis,
Aut pecudum, ſicut nunc mos eſt, pendula collo
Inſcriptoſque notis lateres, ſignataque ruptis
Nomina marmoribus, Tripodas, Coclearia, Cultros
Panas, & Harpocratas, denaſataſque Dianas,
Si quis habet, magni faciat; ſic nam fore ſpes eſt
Illi ut non modicè res, atque pecunia creſcat.
Scilicet & Marti data ſunt ſpectacula abunde,
Bellonæque ſatis. Bona Pax id habebit, opinor,
Interdicta prius perrumpens clauſtra Britannus
Naviget ut rurſum, atque Arctoum trans mare currat
Ad nos; in terram & defoſſum quicquid ubique eſt,
Sedulus inquirat magno mercatus Achate
Mænadas inſculptas, magno Soliſque Quadrigas,
Magno & Peſcenni perrara Numiſmata Nigri
Vel meritò: Faſtos nam ſi quis diſcere Mundi,
Indiciis & amet diſtinguere tempora certis,
Idem ſi populos, ditiones, oppida primum
Cæpta coli, & Regum res geſtas, bellaque, & arma,
Tum quæ forma Deum templis, aut qui ſitus olim, &
Cætera de genere hoc, melius pernoſcere non eſt,
Talibus in rebus quam ſi conſumere curam
Non pigeat veterum ſcrutantem marmora, & æra,
Rubigo licet, & longus detriverit uſus.
Recte ergo. Aſt mi alio libet hinc decurrere. Namque
Si quantum cuperem, poſſem quoque; nollem ego fracta
Cornua Faunorum reparare, Jovique refectam
Hammoni barbam, Citharamque inducere Phœbo.
Facta ſed, atque animos potius, moreſque Quiritum

Eruere illorum, quorum cantatur in Orbe
Nunc fama, & belli virtus ſpectata, domique eſt.
Sed voti quoniam fieri ſententia compos
Hæc nequit; Heroum velut ægri ſomnia quaſdam
Fingam animo ſpecies, ut eorum ingentia facta
Mente memor teneam; ſimul ut, quam quiſque meretur
Exponam breviter ſubſcriptam carmine laudem.
Offerat at nolim veterum ſe fæmina quæquam.
Harum interdicti vultus: Lucretia quamvis
Hæc ſit, & Auſoniis laus ingens extet in actis.
Illam equidem non tam feciſſe viriliter, atque
Rectum animi ſervaſſe reor, dementibus acta
Cum furiis ultro ſeſe morti dedit, omnem
Triſtitiam extremo meditans finire dolore
Tarquinium tam ſæpe domi ſibi adeſſe, foriſque
Nolle pati, & longum plus æquo incidere ludum
Debuerat Mulier, ſic frugi, ſicque pudica
Manſiſſet ſervans vitam, & cum corpore famam.
Sæpius appoſito quid mirum conflagret igne
Si ſtipula, & validas ſumant incendia vires?
Ampla igitur primus ſurgat mihi Brutus in Aula,
Quem pulſo tandem, vetus eſt ut fama, Superbo
Alterum, & id merito, clamavit Roma parentem.
Hic ab ſe multum cernens abludere Natos
Non blando illorum prætexens nomine culpam,
Aut male connivens lætos impune vagari
Eſt paſſus, docilis tolerare domeſtica facta
Aſper in externos tantum, judexque ſeverus;
Sed recti, & legum cuſtos, rigiduſque ſatelles
Non ſibi, non patrio quicquam conceſſit amori.
Quin & perfidiæ damnatum crimine utrumque
Nil dubitans, mente, atque animo liberrimus uri
Se coram virgis juſſit, ferroque necari.
Ponant qui leges, plures reperire queamus;
Non itidem, leges poſitas qui, juraque ſervet.
Proximus huic ſolio ſe tollat Quinctius alto.
Adſint, qui exiguum cenſum, triſtemque repulſam
Tanto devitant animi, capitiſque dolore.
Non hic muneribus, non turpi fænore honores

Extorſit , latum aut demiſit pectore clavum ,
Sed ſibi dum vivens , & Rege beatius ævum
Degens incultam pacaret vomere terram ,
Vicino invitus rure eſt extractus in Urbem ;
Sex quater & faſces , Patribus cenſentibus , uni
Ultro delati ; Imperium ut , patriamque levaret
Ægram ex præcipiti , certam ferretque ſalutem .
Nec mihi , præclaro quamvis non ſit patre natus ,
Virginius deſit : ſobolem quippe ille pudicam
Facto , atque opprobrio incolumem ut ſervaret ab omni ,
Inſons ipſe prius , vitaque , & pectore puro
Non venale habuit Natæ decus , atque pudorem ;
Sed grave cum damno ne afferret tetra libido
Dedecus , in jugulo ferrum tepefecit acutum
Illius , immeritæ licet ; & ſævire tyrannus
Maluit immanis , genitor quam leno videri .
Quarta volo Curium mihi repræſentet imago .
Hic non , ut ſtultè gnatones , ac paraſitos
Paſceret , argenti congeſtum pondus , & auri
Prodigus effudit ; conductis rara nec empta
Ingratæ appoſuit nummis obſonia turbæ .
Sed quamvis Latiis Legionibus imperitaret ,
Intra naturæ contentus vivere fines ,
Seque uno , atque una dives virtute patellis
Fictilibus rapas fumantes prætulit auro
Ictu fulmineo perſæpe potentius aurum
Caſtella evertit , turreſque & ſaxa refringens
Summe munitas Regum penetravit in arces .
Hujus non animum labefecit ; quippe ſubactis
Divitibus dare jura , decus fore credidit ingens
Non illorum opibus , gemmis fundiſque potiri .
Undique diſciſſo , & terebrato corpore acutis
Clavis , diſſectis palpebris Regulus arcæ
Roboreæ incluſus ſimulacrum eſt ordine quintum .
Orantem blando quiſquis ſermone moratur
Cuilibet arridens , & promittens fore curæ
Rem ſibi , cum verè nequeat præſtare , fidem qui
Et ſocium ob titulos ſimulator fallit inanes
Hinc abeat . Dictis ne qua eſſent abſona facta

Nempe hic ſe uxori, patriæ, chariſque propinquis
Ultro ſubduxit, Lybicas ultro ipſe ſecures
Et lethum appetiit, ſummum ratus eſſe malorum,
Exprobrare ſibi ſiquis perjuria poſſet.
Quid Fabius factis, & nomine maximus ille
Qui Hannibalem dirum fugiens, cunctanſque fefellit?
Non hic facturum ſe multa, & magna profeſſus,
Nec pluſquam deceat, majoraque viribus auſus
Quicquam commiſit, ſibi quod foret inde pudori;
Sed quod ſuaderet ratio, & prudentia ſecum
Diſquirens tacitè, ventura pericula cautè
Vitavit; contra quam quos plus gloria juſto
Titillat, faciunt; qui pulchra, & magna minati
Ridiculos pariunt mures, & fabula fiunt.
Jamque locum effigies poſcit ſibi celſa Catonis.
Eſſent quicumque in trutina gravis author eadem
Omnes mortales poſuit formidine nulla
Imbutus, precibus non exorabilis, æqui,
Quiſque ut erat meritus, dans convenientia cuiquè,
Æquè pauperibus dans, & locupletibus æquè.
In medio emineat Mæcenas ultimus; atque
Tali vita hominis pateat deſcripta tabella.
Hic magnis quamvis eſſet majoribus ortus
Et bene nummatus; faſces, ebur atque curule
Neglexit, nocitura putans, quæ profore credunt
Ad cælumque ferunt ſtulti clamore ſecundo.
Non verbo quemquam violavit, rodere amicos
Neſcius abſentes, vel eorum commoda, & artes
Obliquo limare oculo. Bonus, atque benignus
In quemvis, fuerat quotacumque pecunia fundis
Collecta, intentos ſtudiis, & rebus honeſtis
Hac juvit; Vates præſertim. Divite namque
Ipſo nemo eguit; togulæ, ſeſtertia cœnæ, &
Quod caput eſt, amplus datus eſt pro munere cenſus:
Denique ſit finis. Satis inſanire, ſuperque
Nempe ego ſum viſus. Fors eſt qui ſcire laboret,
An Curii, Attilii, atque aliorum cætera turba,
Complexus breviter poſui quos carmine primos,
Nunc ſuperent, vigeantque? meum hoc diſquirere non eſt.

Cum coram aſpicio tam Sancti clara Senatus
Lumina, eos Fabios, & magnos eſſe Catones
Autumo. Relligio, Pietas, Orbiſque regendi
Cura vigil, rectique tenax, & neſcia fraudis
Mens, atque utilium cunctarum provida rerum,
Concedant faciunt noſtra ut nil tempora priſcis.
Unum hoc, Mæcenas vivorum hoc tempore quiſquam
Nec ne ſit? addubitem; miſeros errare poetas
Nam video, atque inopes, quibus eſt & curta ſupellex,
Et nihil in loculis. Quo res hæc pertinet? aut nos
Vatum excerpendi numero ſumus; aut bene veſtrum,
Qui Mæcenatis fungatur munere, nemo eſt.

INDEX
TABULARUM,
Quæ in hoc Primo Tomo continentur, & explicantur.

APOLLO, in Chalcedonio. *Tabula I.*
ASTARTE, in Praſma. *Tabula II.*
ISIS AVERRUNCA, in Jaſpide rubro. *Tab. III.*
AVENTINUS, in Heliotropio. *Tabula IV.*
HYACINTHUS, in Corneola, *Tabula V.*
MARSYAS, in Cameo. *Tabula VI.*
MEDUSA, in Cameo multicolore. *Tab. VII.*
GORGONIS CAPUT, in Cameo. *Tabula VIII.*
ATALANTA, in Chalcedonio, *Tabula IX.*
JOLE, in Cameo. *Tab. X.*
OMPHALE, in Heliotropio. *Tabula XI.*
BACCHA, in Amethyſto. *Tab. XII.*
SATYRUS, in Cameo. *Tab. XIII.*
HELENUS, in Hyacintho. *Tabula XIV.*
ALEXANDER MAGNUS, ET OLYMPIAS, in Cameo. *Tab. XV.*
DEMETRIUS πολιορκητὴς, in Cameo. *Tab. XVI.*
PTOLEMÆUS Rex, in Onyculo. *Tabula XVII.*
CLEOPATRA, in Cryſtallo. *Tabula XVIII.*
ROMA, in Onyculo. *Tab. XIX.*
ROMA, in Corneola. *Tab. XX.*
L. JUNIUS BRUTUS, in Amethyſto. *Tab. XXI.*
SERVILIUS AHALA, in Jaſpide rubro. *Tab. XXII.*
NUMONIUS VAALA, in Amethyſto. *Tab. XXIII.*
SCIPIO AFRICANUS, in Cryſtallo. *Tab. XXIV.*
CAJUS MARIUS, in Cameo. *Tabula XXV.*
JULIUS CÆSAR, in Chalcedonio Sapphirino. *Tab. XXVI.*
CICERO, in Cameo. *Tab. XXVII.*
LIVIA DRUSILLA, in Cameo. *Tabula XXVIII.*
TIBERIUS, in Cameo. *Tab. XXIX.*
AGRIPPINA GERMANICI, in Cameo. *Tab. XXX.*
GALBA, in Amethyſto. *Tab. XXXI.*
HADRIANUS, in Granato. *Tabula XXXII.*
ANTINOUS, in Corneola. *Tabula XXXIII.*
M. AURELIUS, in Achate. *Tabula XXXIV.*
CRISPINA, in Jaſpide. *Tabula XXXV.*
L. SEPTIMIUS SEVERUS, in Corneola. *Tab. XXXVI.*
L. SEPT. SEVERUS, ET FILII, in Amethyſto. *Tab. XXXVII.*
ALEXANDER SEVERUS, in Corneola. *Tab. XXXVIII.*
CONSTANTINUS MAGNUS, in Onyculo. *Tab. XXXIX.*

SACER-

SACERDOS, in Corneola. *Tabula XL.*

LARVA SCENICA, in Cameo. *Tabula XLI.*

LARVA SILENI, in Corneola. *Tabula XLII.*

CAPITA INCOGNITA, in Jaſpide rubro. *Tab.XLIII.*

CAPUT INCOGNITUM, in Corneola. *Tab.XLIV.*

CAPITA INCOGNITA, alterum in Smaragdo, alterum in Corneola. *Tab.XLV. & XLVI.*

C. MARIUS, in Cameo. *Tab.XLVII.*

CLAUDIUS, in Jaſpide Viridi. *Tabula XLVIII.*

VENUS, in Cryſtallo, *Tab.XLIX.*

MU-

T. I.
APOLLO
In Calcedonia

MUSEUM ODESCALCHUM

SIVE

THESAURUS ANTIQUARUM GEMMARUM

PARS PRIMA

GEMMÆ CAPITA REFERENTES.

TABULA I.

APOLLO.

APOLLINEM diverſis inſignibus ornatum pretioſa exhibet hæc Gemma, cujus facilis patebit explicatio, præmiſſa brevi hujus Dei hiſtoria.

Fabulati ſunt antiqui Latonam Cœi, & Phœbes filiam ab Jove ob eximiam pulchritudinem compreſſam fuiſſe. Quam quum ſenſiſſet Juno eſſe gravidam, qua potuit majori crudelitate inſectata eſt. E viſceribus terræ Serpentem Pythonem eduxit, cui commiſit vindictam. Terra univerſa jurare

coacta, quòd illi parturienti locum nullum præberet, infelix Latona in coturnicem converſa ad Neptunum ab Aquilone, Jovis juſſu, perlata eſt. Ortygiam inſulam quæ eo tempore inſtabilis erat, ſi forte ſub undis non deliteſcebat, fluctibus cooperuit Neptunus, ibique locum; in quo parturiret, Latonæ præbuit. Illa amplexa palmam enixa eſt Apollinem, & Dianam. Tunc Neptunus Inſulam Ortygiam in ſuperiorem partem retulit, tridentiſque ictu ſtabilem reddidit; quæ poſtea Delos eſt appellata, quod nomen manifeſtum, & apparens ſignificat. Vide Nat.com. lib.4. c.10. Hyg. fab.140.

Plurimos Apollines recenſet Cicero lib.3. de Nat. Deor. quorum res geſtas ad unum Apollinem Latonæ, & Jovis filium referunt Mythologi. Hic idem eſt ac Sol, autor carminis, divinandi arte, & vaticiniis celebris, ſagittandi peritia clarus, muſicam adhuc, & citharam invenit, eloquentiam, & medicinam percalluit. Tot Dotibus ornatum aſpere tamen tractavit amor; quum enim Daphnem Penei fluminis filiam inſequeretur, illa a terra præſidium petit, quæ eam recepit in ſe, & in Arborem laurum commutavit. Ramum hujus arboris avulſit Apollo, capitique impoſuit, deincepſque Laurus dicata ei fuit, & nuncupata Apollinea. Ovid. Met. lib.1. faſt.6.

Venit Apollinea longas concordia lauro
Nexa comas

Quoniam vero laurus dicata erat vaticinii Deo, nil mirum, ſi eam multum conferre vaticinationibus exiſtimaverunt antiqui. Tibul. lib.2. eleg.3. Proper. lib.2. eleg.6. Fulg. lib.1.

Caput Apollinis duodecim radiis inſignitum totidem refert ſigna Zodiaci, teſte Thom.Farnabio in Virg. Æneid.

Æneid. lib. 12. v. 162. Aliquando & Coronam Capite geſtabat duodecim lapidum pretioſorum. Albric. de Deorum Imag.

Hunc Deum intonſum, & crinitum antiqui expreſſere, quia prolixi capilli radios, quos Sol diffundit per univerſam terram, repræſentant. Æſychius tamen prolixos capillos interpretatur privationem doloris: unde Apollo ab omni cura, & perturbatione ſolutus a Græcis φοῖβος vocatus eſt; Bacchus etiam eodem modo effingebatur. Tibul. lib. 1. eleg. 4. v. 23.

Solis æterna eſt Phœbo, Bacchoque Juventa,
Nam decet intonſus crinis utrumque Deum

Apollo ſemper repræſentabatur imberbis quia Juventæ præerat, & quum idem ſit cum Sole, ut ſupra diximus, *Occidendo, & renaſcendo ſemper eſt juvenior*; Fulgent lib. 1. c. 17. Mos tamen fuit apud Syrios barbatum Apollinem fingere. Imperfectam enim juventutem exiſtimabant Aſſyrii, quum neque ad naturæ ſummum acceſſiſſet, neque ob rerum præteritarum experientiam prudentia muniretur.

Alas Capite geſtat ad denotandam velocitatem qua vias cæli perluſtrat.

Lyra, vel Cithara Muſicæ inventorem denotat, vel cœleſtis harmoniæ imaginem monſtrat.

Inſulæ Delus ſtabilitati, Apolliniſque in ea nativitati alludit Tridens Neptuni inſigne.

Et quoniam veriſſimum eſt Lunam Solis curſibus obſequi, nullamque aliam lucem niſi ab eo recipere, probabile eſt eam ideo ſub mento Apollinis a ſolerte artifice fuiſſe exſcalptam.

Gemmam huic noſtræ ſimilem refert D. Cauſeus de la Chauſe, quam ſoli Orienti attribuit: illius ingenioſam vide explicationem in lib. cui titulus: *Le Gemme antiche figurate*.

TA-

TABULA II.

ASTARTHE.

LICET de Dea Aſtarthe plurimum diſſentiant Mythologi, eam tamen eandem eſſe cum luna affirmare non dubitamus. Cicero qui lib.3.de Nat.Deor.plurimas enumerat Veneres in earum numero collocat Aſtarthem: *Quarta Venus Syria, Tyroque concepta, quæ Aſtarthe vocatur, quam Adonidi nupſiſſe tradunt*. Sanctus Auguſtinus quæſt. ſup. Jud. lib.7. Junonem eam appellat. *Juno autem ſine dubitatione ab illis* (Punicis) *Aſtharte vocatur*. Alii aſſerunt eam vocari Iſim apud Ægyptios, Alittam apud Arabes, Mylittam apud Aſſyrios, Metram apud Perſas, & Dianam apud Græcos. Sacræ paginæ ſub nominibus Aſtaroth, Deæ & abominationis Sidoniorum Aſtarthem deſignant.

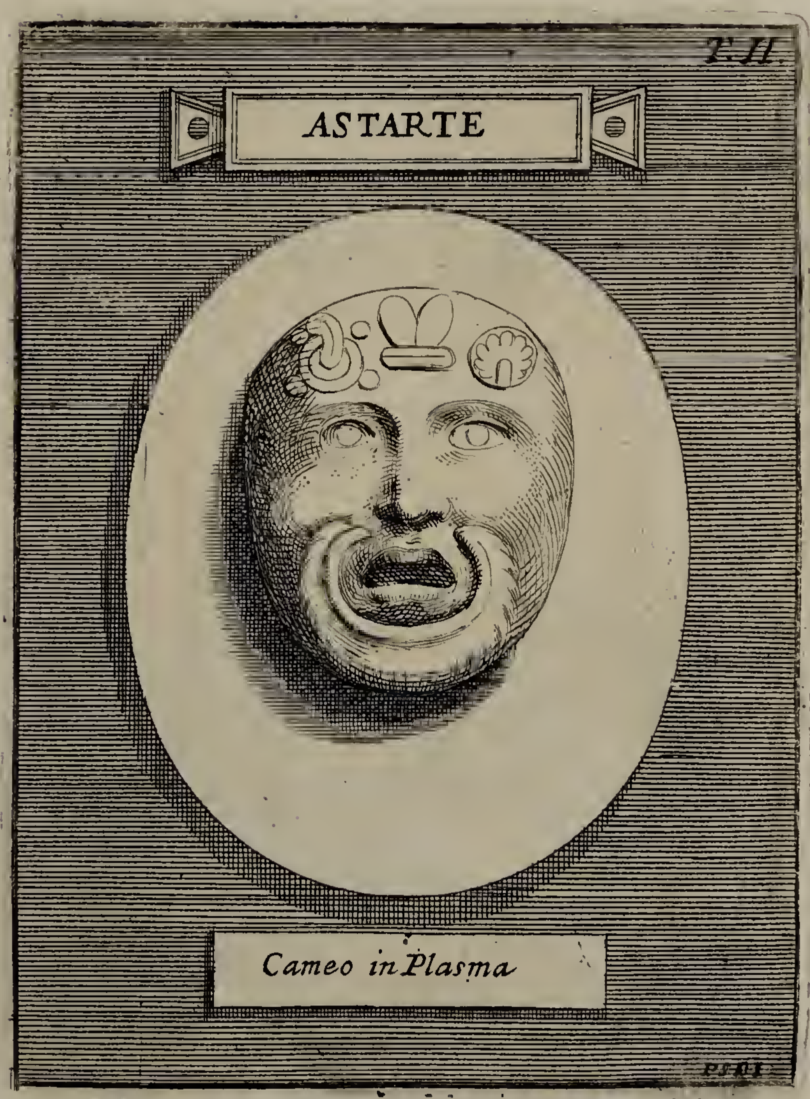
Quod vero Aſtarthe eadem fuerit ac Luna ex his, quæ ſequuntur, arguimus:

I. Ex verbis Jeremiæ cap.7. v.18. qui referens ſacra quæ ſecundum veteres Deæ Aſtarthe agebantur eam Reginam cœli appellat: *Filii colligunt ligna, & patres ſuccendunt ignem, & mulieres conſpergunt adipem, ut faciant placentas Reginæ Cœli*.

II. Herodianus in vita Elagabali de Aſtroarche Dea Phœnicum, quæ eadem eſt ac Aſtarthe, his verbis mentionem facit. *Afri Uraniam vocant, Phœnices Aſtroarchem, Lunam eſſe affirmantes*.

III. Luna falcata, quæ ſuper mento inſculpta videtur, denotat iſtud idolum vel Lunam eſſe, vel maximam cum Luna relationem habere.

Ne-

T. II.
ASTARTE
Cameo in Plasma

Neque noſtræ ſententiæ obſtant verba Ciceronis, & S. Auguſtini: facile enim eſſet omnes Ciceronis Veneres ad ſolam Aſtarthem ſeu Lunam reducere. Et probabile eſt ſecundum S. Aug. a multis Authoribus Aſtarthem eandem cum Junone exiſtimatam fuiſſe; ſicut enim Juppiter Ammon ſeu Sol ſub figura arietis adoratus fuit, ita Junonem Ammonianam ſive Lunam ſub ovis effigie venerati ſunt Populi Lybiæ. Vox enim Aſtaroth Hebraice idem ſonat ac grex ovium.

Quod Aſtarthe notis Iſidi propriis ſit inſignita minime ſtupeo, quum utriuſque hiſtoriæ adeo conſimiles ſint, ut aliam ab alia diſtinguere operis eſſet arduiſſimi, niſi ſciremus Iſim & Oſirim in Ægypto, Aſtarthem & Adonidem in Syria regnaviſſe.

TABULA III.

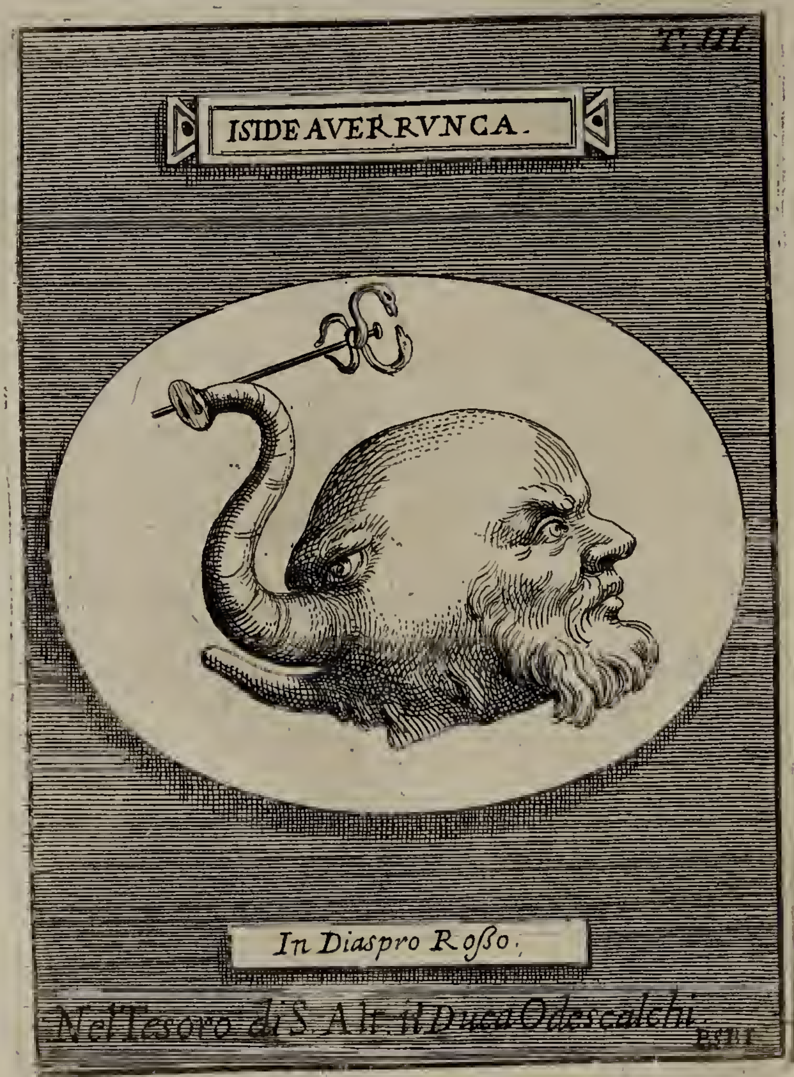
ISIS AVVERUNCA.

TOt hieroglyphicis divinitates ſuas involverunt Ægyptii, ut quaſcumque figuras Ægyptio more, & ridicule quidem expreſſas ad Iſidis, vel Oſiridis fabuloſam hiſtoriam referre jure merito, & aliqua probabilitate nixi poſſimus. Hinc eſt, quod Iſim Averruncam appellaverunt viri eruditi, tria hæc capita ſimul jugata, quæ in præclariſſima Jaſpide rubra exhibentur. Iſis enim eadem eſt, ac Luna teſte Abenephio auctore Arabe cujus hæc verba refert Kircherius Oedip. Ægypt. Synt. 3. de Orig. Idol. Ægypt. *Memorant Philoſophorum, Perſarum, & Ægyptiorum familiæ, quod Oſiris de cujus Operibus ante locuti ſumus, nihil aliud ſit, quam Sol; uxor vero Iſis Luna.* Plutarchus, Macrobius, Euſebius, Lucianus, aliique innumeri Iſim Lunam eſſe affirmant. Quum autem Luna triplex eſſe dicatur, eadem Luna, eadem Diana, eadem Proſerpina; ideſt, cœleſtis, terreſtris, & inferna, ut videre eſt in prudent. contra Symm. lib. 1.

Et regnare ſimul cæloque, ereboque putatur
. . . .
. . . . *terque ſuas eadem variare figuras*
Denique quum Luna eſt, ſubluſtri ſplendet amictu:
Quum ſuccinta jacit calamos Latonia virgo eſt:
Quum ſubnixa ſedet ſolio Plutonia conjux.

Ita tribus his capitibus, triplicem Lunæ dominatum indicari autumant rerum antiquarum Interpretes. Quia autem ſuprema ſapientia in cœlo ſedem obtinet, per caput Sapientis Socratis intelligunt Lunæ domina-

mina-

T. III.
ISIDE AVERRVNCA.
In Diaspro Roſso.
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi.

minationem in cœlo. Per Proboſcidem explicant Sedem Dianæ in terris. Proboſcis enim Symbolum eſt Africæ ubi regnabat Iſis, nobilioremque mundi partem illam exiſtimabant Ægyptii. Caput vero quod deorſum reſpicit denotat Inferos *ubi ſubnixa ſedet ſolio Plutonia conjux*.

Caducæus ibi adpoſitus Averruncam eſſe hanc Iſim deſignat; Averrunci autem Dei vocabantur illi, qui mala imminentia alio avertebant: averruncare enim idem ſonat, ac depellere: Porro quum Caducæus ſit felicitatis, paciſque typus, ſperabant Iſidis cultores ſe per Iſim nullis calamitatibus fore obnoxios.

Ne dicas Socratem Ægyptiis ignotum non potuiſſe ab eis in gemma exprimi, aſſerimus enim gemmam hanc noſtram, non ab Ægyptio, ſed a Græco artifice fuiſſe inciſam: Græci autem ab Ægyptiis Deorum nomina & ritus ſacros mutuati ſunt, ut docet Herodotus in Euterpe, his verbis σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ ὀνόματα τῶν Θεῶν ἐξ Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. *omnia fere Deorum nomina ex Ægypto in Græciam commigrarunt*.

Quoniam vero Symbola hieroglyphica ampliſſimum præbent conjecturæ campum, ſi ea quæ de tribus his capitibus conjicio, animis moroſis non arrident, ænigma Oedipo feliciori ſolvendum relinquo.

TA-

TABULA IV.

AVENTINUS.

AVENTINUM Herculis ex Rhea filium in hac gemma exprimi judicamus ex illius protome, quæ in ædibus Capitolinis adſervatur. Ille eſt qui Turno adverſus Æneam ſuppetias tulit, & quem pelle leonina indutum repræſentat Virgilius Æneid. lib. 7. v. 669. his verbis.

Herculeoque humeros indutus amictu.

Leonis exuvias portat, vel tanquam filius Herculis, vel ad denotandam animi fortitudinem, *contra quam nulla vis corporea prævalet, quæ ſemper ſpolium Leonis, ideſt, vim virtutis defert.* Albricus de Deor. Imag. Qua ratione etiam alii quamplurimi Leonis ſpoliis pro tegumentis uſi ſunt, nomenque Herculis ſibi arrogaverunt, inter quos Commodus cujus vide diverſa numiſmata cum inſignibus Herculis in Vaillant. num. præſtantiora.

T. IV.
AVENTINO
In Elitropia

T. V.
GIACINTO
In Corniola
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi.
PSBI

TABULA V.

HYACINTHUS.

HYACINTHUS OEbali, vel ut aliis placet, Amyclæ Laconiæ Regis filius. Hic ab Apolline adamatus, ab ipſo dum diſci jactu ſimul certarent, imprudenter interemptus in florem ſui nominis mutatur. In ejus honorem feſta inſtituta ſunt, & ludi quotannis celebrati, quorum deſcriptionem vide in Athen. lib. 4. ante illius aram, teſte Pauſan. in Lacon. ſacrificare conſueverant Lacedæmonii. Hyacinthi morti alludit Martialis lib. 14. epig. 164.

Splendida quum volitent Spartani pondera diſci,
Eſte procul pueri, ſit ſemel ille nocens.

Diſcus autem erat rotunda quædam moles ſaxea, aut lignea, vel ferrea, ſive plumbea, cujus jactu juvenes inter ſe certabant; victorque evadebat, qui aut longius, aut altius projeciſſet.

Arcum, & ſagittam geſtat propter nimiam venandi cupiditatem, unde ſic Ovidius Met. lib. 10. loquens de Apolline Hyacinthum proſequente.

Immemor ipſe ſui non retia ferre recuſat,
Non tenuiſſe canes, non per juga montis iniqui
Ire comes: longaque alit aſſuetudine flammas.

Diademate inſignitur tanquam Regis filius: interdum enim Regum filii Reges denominabantur, Regiiſque decorabantur inſignibus.

TABULA VI.

MARSYAS.

QUam turpe eſt, & periculoſum ſibi nimis præfidere! temerarii enim, inquit Valer. Max. lib.9. c.8. *Nec ſua pericula deſpicere, nec aliena facta juſta æſtimatione perſequi valentes* temeritatis ſuæ, ſerius ocius pœnas luunt. Hujus ſententiæ documento eſt Marſyas. Ille Oeagri, vel juxta alios, Hyagnidis filius paſtor erat Phrygiæ unus ex Satyris, qui quum eſſet ruſticus, hac ratione Muſicus evadit. Primum tibiis ita uſus eſt, ut compaſtorum plauſibus ubique cohoneſtaretur: eorum laudibus elatus eo ſuperbiæ advenit, ut ipſum Apollinem provocare auſus ſit. In certamen deſcendit Apollo, eo tamen pacto, ut victus victoris leges ſubiret. Conditionem accepit Marſyas, ſimulque cum victoria vitam miſere amiſit, nam de pinu arbore propinqua ſuſpenſus, & excoriatus imprudentiæ pœnas dedit. Ita Nicander in his carminibus.

Πολλάκι καὶ πίτυος γοερῶς ἀπὸ δάκρυα τμῆξαι
Μαρσύου ἤχιτε Φοῖβος ἀπόφλοια δύσατο γυίων

Sæpius & lacrymas de pinu triſtis ademit
Marſyæ ubi Phæbus nudavit cortice membra.

Satyri, Fauni, & Nymphæ eum defleverunt, & ex eorum lacrymis ortus eſt fluvius, qui teſte Ovidio Met. lib. 6. *Marſya nomen habet*: Alii tamen fluvium Marſyam ex Marſyæ ſanguine profluxiſſe contendebant. Palæphatus cap. 48.

TA-

MARSIA.
In Cameo.
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

T. VII.
MEDVSA.
In Cameo di piu colori.
Nel Teſoro di S. Alt. il Duca Odeſcalchi

TABULA VII.

MEDUSA.

PROFANATI templi, violatæque Numinis ſui majeſtatis ultores Deos agnoverunt antiqui. Quod fabulantur de Meduſa, id ad ſuperbiæ, & arrogantiæ caſtigationem, & ad Deorum vindictam referunt Mythologiæ moralis interpretes.

Meduſa Phorci, & Ceti vel alterius monſtri marini filia, capillorum pulchritudine inſignis, auſa eſt cum Minerva de forma contendere, templumque hujus Deæ cum Neptuno crimine nefando fœdare. Quam injuriam iniquo animo ferens Minerva, ſcelus inultum non paſſa eſt: nam Meduſæ comam, cujus ſplendore captus fuerat Neptunus, in ſerpentes convertit, deditque illi hanc vim, ut quicumque eam aſpexiſſet in lapidem verteretur, ut innuit Ovid. lib. 1. de Ponto.

Ipſa Meduſa oculis veniat licet obvia noſtris,
Amittet vires protinus ipſa ſuas.

Quum vero tam immane monſtrum intueri nemini liceret, quin ſtatim fieret ſaxeus, mortalium calamitatum miſerti Dei, Perſeum ad obtruncandum Meduſæ caput miſerunt. Ille Mercurii talaribus, & falcato enſe accepto, in ære tanquam in ſpeculo Meduſæ effigiem repercuſſam impune reſpiciens, Pallade manum dirigente, cervicem amputavit. Ex ſanguine de collo defluente natus eſt Pegaſus, & ex guttis deſtillantibus ex ipſo capite, orta ſunt varia ſerpentum genera. Hyginus, & alii complures Pegaſum ex concubitu Neptuni, & Meduſæ natum affirmant.

TA-

TABULA VIII.
GORGONIS CAPUT.

TRes fuiſſe Gorgones, eaſque ex iiſdem natas parentibus, quibus etiam Meduſa, e Phorco ſcilicet & Ceto, docent Mythologi. Quum canæ natæ fuerint primum vocatæ fuerunt Grææ; propter truculentiam verò quam Græci γοργότητα appellant, dictæ ſunt Gorgones, vel quia habitabant in Dorcadibus inſulis, in Oceano Æthiopico, quas inſulas nonnulli Gorgodas nuncuparunt; Squamoſarum anguium ſpiris capita obſita habebant, unum oculum, dentes in morem aprorum, manus ferreas & alas quibus volarent. Quicumque eas reſpiciebat, in lapidem vertebatur, unde Æſchylus a Natali Com. citatus lib. 7. c. 12.

Πέλας δ' ἀδελφαὶ τῶν δὲ τρεῖς κατάπτεροι
Δρακόντο μάλλοι Γοργόνες βροτοστυγεῖς
Ἃς θνητὸς οὐδεὶς εἰσιδὼν ἕξει πνοάς

Sunt tres ſorores his volucres non procul
Serpentibus diriſque comptæ Gorgones
Quas intuens nemo diu ſpiraverit.

Gorgones a Latinis dictæ fuerunt Lamiæ, ſed perperam: Duris enim lib. 2. rer. Lybic. unam tantum Lamiam fuiſſe affirmat, cujus vide Hiſtoriam apud Nat. Com. lib. cit.

De Gorgonibus illud adjiciam, quod exiſtimabant antiqui, tantam gemmæ, in qua exſcalptum erat Gorgonis caput, virtutem ineſſe, ut milites fortes & audaces in bello redderet. Ariſtoph. in Lyſiſt. v. 547.

TA-

T. VIII.
GORGONE
In Cameo

T. IX.
ATALANTA
In Calcedonia
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi.
P.S.B.I.

TABULA IX.

ATALANTA.

SAcra loca non eſſe contemnenda in Tabula VII. diximus: dicta alio exemplo comprobentur. Atalanta Schœnei filia, corporis viribus, & celeritate, non modo fœminas, ſed quoſcumque homines antecellebat. A nuptiis omnino abhorrens ſylvis ſe oblectabat, & venatui. Procis ſuis certamen proponebat, ea lege, ut qui curſu eam viciſſet, conjugii ſui prœmium aſſequeretur, victus vero vitam amitteret. Multis jam ſuperatis, tandem ab Hippomene Megarei, & Meropes filio, Veneris arte victa eſt. Hippomenes enim a Venere tria mala aurea acceperat edoctus quis uſus eſſet in illis. In ſtadium illa projicit, & dum eorum pulchritudine capta Atalanta colligit, miraturque, illius curſum antevertit Hippomenes & puellam vincit. Quum vero in templo Magnæ Matris moræ impatientes, nulla habita loci reverentia, ſimul concubuiſſent, Hippomenes in Leonem, ipſa in Leænam converſa eſt.

Atalantam ſive puellas quæ in ludis Olympicis curſu certabant ita deſcribit Pauſanias in Elic. lib. 5. *Currunt autem ita: dependent eis capilli, tunica paulo infra genu demittitur, dexter humerus uſque ad pectus nudatur*; & Philoſtratus Junior Icon. XV. Καὶ αἱ χεῖρες ἐς ὦμον γυμναὶ διὰ τὸ ἔνεργον εἶναι, τῆς ἐσθῆτος ἐκεῖ ἐς περόνας ξυνεχομένης. *Manus porro ad humerum uſque ſunt nudæ, ut ad agendum ſit expedita, veſte ibi ad fibulas contracta.*

Alterius Atalantæ meminit Apollodorus lib. 3. cujus hiſtoriam hujus noſtræ Atalantæ hiſtoriæ quaſi ſimilem refert mutato nomine proci illius, & patris. Ea enim erat filia Jaſi, a Milanione adamata. Quum per venationis otium in Jovis lucum penetraſſent, ibi mutuo complexu coeuntes in Leones mutati fuere.

TABULA X.

JOLE.

OMNIBUS *ex animi perturbationibus, eſt profecto nulla vehementior amoris furore*. Cic.4. Tuſc.75. Nihil enim prodeſt prudentia & fortitudo contra amoris tela. Herculem tot monſtrorum debellatorem teſte Ovid. heroid. epiſt. 9.

Quem non mille feræ, quem non Stheneleius hoſtis
Non potuit Juno vincere; vicit amor.

Joles enim Euryti Oechaliæ Regis filiæ amore captus, eam in conjugium petiit: quam quum recuſaſſet pater, licet certaminis lege debitam, Hercules Oecaliam ſubegit, Eurytoque interfecto, & urbe diruta, ad Cæneum Eubææ promontorium appulit. Ibi muliebribus indutus veſtimentis, Leonis exuvias Jole ceſſit, & quibus inſignibus ſuperbientem exhibet hæc noſtra gemma.

TA-

T. X.
IOLE
Cameo in Agata
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi.
P S Bl.

T. XI.
OMFALE
In Elitropio
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

TABULA XI.

OMPHALE.

NARRANT Mythologi Herculem ob Iphiti Euryti regis filii cædem, a Mercurio Jovis juſſu, Omphalæ Jardanis filiæ Lydorum Reginæ in ſervitutem fuiſſe addictum, eique inter pediſſequas ſerviiſſe, & artem ſedentariam fœmineo habitu indutum exercuiſſe, ut innuit Propert. lib. 3. eleg. 9.

Omphalem in tantum formæ proceſſit honorem,
Lydia Gygæo tincta puella lacu,
Ut, qui pacato ſtatuiſſet in orbe columnas,
Tam dura traheret mollia penſa manu.

Omphalem vero Herculis armis ornatam ſic deſcribit Ovid. Heroi. epiſt. 9. ubi Dejanira Herculi mollitiem exprobrat.

Proh pudor! hirſuti coſtas exuta Leonis
Aſpera texerunt vellera molle latus.
Falleris, & neſcis: non ſunt ſpolia iſta Leonis,
Sed tua; tuque feri victor es, illa tui.
Fœmina tela tulit Lernæis atra venenis,
Ferre gravem lana vix ſatis apta colum:
Inſtruxitque manum clava domitrice ferarum.
Vidit, & in ſpeculo conjugis arma ſui.

Maturantius Statii interpres aſſerit a multis exiſtimatam fuiſſe Jolem unam eandemque cum Omphale, quas tamen duas fuiſſe contendunt omnes Hiſtorici.

TABULA XII.

BACCHA.

IN Indica expeditione Baccus ſocias habuit fœminas, quæ nunc ab inſania Mænades; nunc ab impetu & furore, Thyades, vel a Thya, quæ prima ſacra Bacchi inſtituit; nunc ab intemperantia morumque pravitate Bacchæ vocatæ ſunt. Appellatæ ſunt & Mimallones quia Dionyſum imitabantur. Eæ ſacrorum in honore Bacchi inſtitutorum Sacerdotes erant: currebant autem cum funalibus accenſis per noctem, clamantes Euhoe, quæ voces ſunt bene, ac feliciter precantium. His poſtea vocibus in unum compoſitis Euhœus Bacchus vocari cœpit.

Coronabantur hedera quicumque Libero patri erant initiaturi, vel quia parvus Dionyſus in illa arbore fuit occultatus; ut vero alii, quia ramos uvarum imitatur, vel quod ſemper ſit viridis & juvenis qualis Deus ipſe fingebatur, vel quia ut refert Athenæus refrigerat citra odoris gravitatem, & dicata eſt Baccho qui & potum invenerit, & malis inde naſcentibus ſuccurrat.

Quo veſtitu, quibuſve inſtrumentis uterentur Bacchæ in Sacrificiis diſce ex Ovid. Metam. lib. 6.

Tempus erat quo Sacra ſolent Triaterica Bacchi,
Sithoniæ celebrare nurus; nox conſcia ſacri;
Nocte ſonat Rhodope tinnitibus æris acuti;
Nocte ſua eſt egreſſa domo Regina: Deique
Ritibus inſtruitur, furialiaque accipit arma,
Vite caput tegitur, lateri cervina ſiniſtro
Vellera dependent: humero levis incubat haſta.

Non

T. XII.
BACCANTE
In Ametisto
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

T. XIII
SATIRO
Cameo in Agata
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

Non cervina tantum pelle; ſed aliorum animalium, ſive damarum, ſive caprarum, ſive pantherarum pelle induebantur Bacchæ. Sparſis capillis incedebant propter furorem, quo in ſacrificiis agitabantur. Hinc Ariadne apud Ovid. Heroid. Epiſt. X.

Aut ego diffuſis erravi ſola capillis,
Qualis ab Ogygio concita Baccha Deo.

Quæ omnia ad gemmæ noſtræ explicationem optime conveniunt.

Illud tantum adjiciam, quod propter multa impura facinora, quæ a Bacchis Sacrificiorum diebus committebantur, viri his myſteriis fuerint excluſi. Pauſanias enim in corinth. narrat Pentheum quemdam ad inſpiciendas Bacchas in Cithæronem perveniſſe, ibique arbore conſcenſa, ſingula quæ fiebant exploraſſe: quam rem quum deprehendiſſent mulieres confeſtim Penthei vivi corpus dilaniaſſe.

TABULA XIII.

SATYRUS.

UNde originem duxerint Satyri plane incertum eſt. Eos revera extitiſſe affirmant quam plurimi. S. Hieron. in vita S. Paul. prim. Erem. refert homunculum quemdam, aduncis naribus, & fronte cornibus aſpera, cui extrema corporis in caprarum pedes deſinebant cum Antonio loquutum fuiſſe, dixiſſeque ſe eſſe mortalem, atque unum ex Eremi accolis, quos vano errore deluſa gentilitas Faunos, Satyroſque, & Incubos appellat. Pauſanias lib. I. narrat a quodam Euphemio in inſula deſerta, quo ventus invitum pertulerat, viſos fuiſſe Satyros pelle rubi-

cundos, & qui caudas equinis paulo minores in dorſo habebant. De illis mentionem faciunt Philoſtratus, Plinius, Pomponius Mela, & complures alii.

Socios habuit Satyros Bacchus in ſuis expeditionibus, quapropter more Bacchantium pellibus caprarum, vel damarum, ſive pantherarum induebantur. Cum caprarum auribus repreſentabantur ad denotandam eorum ſalacitatem: caprinum enim animal in libidinem, & procacitatem eſt immodicum teſte Pier. valer. lib.X. capra. verb. libido.

Satyros eoſdem fuiſſe cum Silenis & Faunis auctor eſt Nicandri enarrator οὗτοι δὲ οὓς ἡμεῖς Σατύρους λέγομεν, οἱ ἀρχαῖους Σιληνοὺς ἐκάλουν ἀπὸ τοῦ σιλλαίνειν ὅ ἐστι λοιδορεῖν. *At vero quos Satyros nos appellamus, antiqui nominarunt Silenos a verbo Sillenin quod conviciari ſignificat.* Nonnius tamen lib.13. v.45. Silenos a Satyris diverſos pronunciat.

TABULA XIV.

HELENUS.

HELENUS Priami ex Hecuba filius, Imperii, patriæque proditor, qua parte Troja facile oppugnari poſſet, Achivis indicavit, qui vitam perfidiæ præmium ei ſervaverunt. In Epirum profectus Pyrrhum regem a navigatione avertit, cæteris abeuntibus naufragium prædixit. Quamobrem a Pyrrho non ſolum benigne acceptus, verum etiam regni parte donatus eſt, quam ipſe nomine fratris ſui Chaoniam appellavit, in qua urbem ad ſimilitudinem Trojæ condidit. Profugum Æneam ibi recepit teſte Virg. Æneid. lib.3.

Quum ſeſe a mœnibus heros
Priamides multis Helenus comitantibus offert.

Hele-

T.XIV.
HELENO.
In Giacinto

OLIMPIA E ALESSANDRO *In Cameo.*

T. XV.

Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi. P. S. B. I.

Helenus Tiara capite inſignitur more Lydorum & Phrygum. Tiara autem erat pileus oblongus, cujus acumen in anteriora ſupra caput reducebatur. Solis Regibus conceſſum erat uti Tiara oblonga & non inclinata ut docet Herodotus lib.7. c.33. & Æſychius.

Prolixos habet capillos, ad imitandum Apollinem cujus erat Sacerdos. Vide ea, quæ diximus de capillis Apollinis in Tab. I.

Laurea, qua cingitur, illi tanquam vati competit.

TABULA XV.

ALEXANDER MAGNUS, ET OLYMPIAS.

ALEXANDRUM Magnum, & Olympiadem exhiberi in hoc pretioſiſſimo cameo jam ante me judicaverunt peritiſſimi antiquitatum æſtimatores. Huic Alexandri effigiei optime congruunt ea, quæ de illo refert ſolinus c.14. *Erat forma ſupra hominem auguſtiore, cervice celſa, latis oculis, & illuſtribus, malis ad gratiam rubentibus, reliquis corporis lineamentis non ſine majeſtate quadam decorus.* Olympiadem vero agnoſcant qui ex vultu conjecturam faciunt. Plutarcus enim in Alex. moroſam, & arrogantem eam appellat.

Serpens quem vides in Alexandri galea, & caput Jovis Ammonis humero referenda ſunt ad illius ortum ex Jove Lybico in ſerpentem converſo. Olympias enim ab Jove ſe compreſſam draconis imagine, prædicabat. Fortaſſe & Serpens Ægyptium eſt Hieroglyphicon. Ægyptii per ſerpentem repræſentabant dominium orbis, Regem optimum & tutelarem, nominis & famæ amplitudinem, ut docet Claud. Min. comment.

ment. ad embl. 1. Alci. Alatus eſt hic ſerpens, ad denotandam Alexandri Magni præcipitem in rebus agendis curam & induſtriam: narrant enim pedites ſic inſtituiſſe, ut ſua celeritate equorum curſum adæquarent.

Caput Serpentibus circumdatum, quod habet in ægide ad pectus, caput eſt Gorgonis quod Alexander geſtabat, vel quia exiſtimabat tantam virtutem huic capiti ineſſe, ut eum invictum redderet. Vide ſup. Tab. V., vel quia Palladem æmulari voluit, ſicut Herculem imitatus eſt in nummis ſuis ubi Leonis pelle indutus repræſentatur.

Omnes imagines Alexandri imberbes ſunt: Τοῦτο δὲ ἀμέλει καὶ Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα ἐννοήσαντα φασὶ προστάξαι τοῖς στρατηγοῖς ξυρεῖν τὰ γένεια τῶν Μακεδόνων, ὡς λαβὴν ταύτην ἐν ταῖς μάχαις οὖσαν προχειροτάτην. *Nempe id Alexandrum quoque Macedonem animadvertentem, edixiſſe ajunt ducibus ſuis, ut barbas Macedonum raderent, quod anſa ſit hæc in prœliis promptiſſima*. Plutarch. in Theſ.

Perſuaſum olim fuit omnia proſpere illi ſucceſſura, qui Alexandrum vel auro, vel argento expreſſum geſtitaret, teſte Trebellio Pollione in Quieto Macriani F. Quam ſuperſtitionem S. Joannes Chriſoſtomus Homil. 25. ad Pop. Ant. acerrima inſectatur increpatione; nam eo tempore abuſus iſte auferri nondum potuerat. Vide Pier. Valer. lib. 32. caput. verb. proſperitas.

De Pyrgotele Scalptore celeberrimo qui temporibus Alexandri florebat, mentio fit apud plurimos auctores; utrum ejus opus ſit hæc Gemma decidant illi, quibus placet ſuper incertis audacter hariolari.

Gemmam hanc refert Michael Angelus De la Chauſſe eruditiſſimiſque pro more ſuo ſolito notis illuſtrat in Muſ. Rom. ſect. 1.

TA-

T. XVI.
DEMETRIO POLIORCETE
RE
In Cameo

TABULA XVI.

DEMETRIUS πολιορκητής.

NEMINEM beatum ante mortem dicendum eſſe triſti exemplo confirmat Demetrius.

Mortuo Alexandro Aſiæ minoris Imperium arripuit Antigonus, qui filium regni ſucceſſorem reliquit Demetrium. Rex domi, militiæque virtute clarus longo annorum ſpatio bellum feliciter geſſit. Tranſmiſſo Euphrate Babiloniam occupavit, Athenas Caſſandri Ptolemæique imperio liberavit, Pyrrhum ab oppugnatione Theſſaliæ repreſſit, & propter inſignem in expugnandis urbibus virtutem πολιορκητής, ideſt, urbium expugnator dictus eſt: Poſtremo tamen, quum bellum adverſus Antiochum ſuſcepiſſet, libertatem cum imperio perdidit. In Cherſoneſum relegatus, immodicis voluptatibus indulgens, ex incontinentia correptus periit anno 3753. ab orbe condito juxta Auguſtin. Torniell. Tom. 2.

Roſam fuiſſe ab artifice capiti impoſitam liceat conjicere, ut infortuniis Demetrii alluderet. Roſa enim humanæ imbecillitatis eſt Symbolum, quia quo die florens, vigenſque enitet, eodem ipſo defloreſcit, & elanguet. Pier. Valer. lib. 55. verb. imbecill. hum. Unde poſt mortem inciſam fuiſſe hanc gemmam arguimus.

TABULA XVII.

PTOLEMÆUS.

PTOLEMÆUS Auletæ regis filius, Cleopatræ frater exhibetur in hac gemma. Ille eſt qui regni ſucceſſor relictus a patre Pompejum in acie Pharſalica devictum, & in Ægyptum fugientem interficiendum curavit. Quam proditionem indigne ferens Cæſar ipſum, & vita, & regno mulctavit, regnum vero detulit Ptolemæo illius fratri, qui ſimul cum Cleopatra regnavit. Quomodo ambo Ptolemæi in nummis diſtiguantur ita docet Vaillant. Hiſt. Ptolem. *Hic Ptolemæus puer ut annorum quatuordecim natus conſpicitur, cujus imago etſi aliquam fratris majoris ſpeciem præferat, ab eo facile ipſo intuitu diſcernitur. Adde quod fratris capilli paullo longiores ſunt, Ægyptiorum more quaſi calamiſtrati; hujus vero tonſi Romanorum exemplo, quaſi illorum conſuetudine uti voluerit.*

TABULA XVIII.

CLEOPATRA.

PLURIMAS extitiſſe Cleopatras omnibus compertum eſt; at Cleopatram ultimam Ægypti reginam, Auletæ Regis filiam, Ptolemæi ſororem & uxorem exhibemus in hac gemma. Illa primum a Cæſare adamata ei filium Cæſarionem peperit, deinde ab Antonio juſtæ uxoris loco habita, illo apud Actium devicto, aſpidis morſu, ut creditur, ſeſe interemit.

T. XVII.
TOLOMEO RE
In Niccolo
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi
P S B

18
CLEOPATRA
In Christallo
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi.
PSBI

emit. Ita Lucius Florus lib. 4. c. 2. *Ubi ſervari ſe triumpho vidit* (Cleopatra) *incautiorem nacta cuſtodiam in Mauſoleum ſe* (*ſepulchra Regum ſic vocant Ægyptii*) *recipit. Ibi maximos, ut ſolebat, induta cultus juxta ſuum ſe collocavit Antonium: admotiſque ad venas Serpentibus, ſic morte, quaſi ſomno ſoluta eſt.* De illius morte hæc cæcinit Hor. lib. 1. carm. od. 37.

Auſa & jacentem viſere Regiam,
Vultu ſereno, fortis, & aſperas
Tractare ſerpentes, ut atrum
Corpore combiberet venenum.

Gemmam noſtram illuſtrant verba Zenobii Proverb. cent. 5. n. 24. Εἶθ' ἄυτως καὶ Κλεοπάτρα Βασιλικῶς ἑαυτὴν περιστείλασα, ἔχιδναν ἐπέθηκε τῷ μαζῷ, καὶ ὑπ' αὐτῷ ἀνηρέθη. *Dein & Cleopatra, regio compoſita cultu, angues uberibus appoſuit, ſicque interiit.* Alii brachio, non papillæ angues admoviſſe, aſſerunt.

Quoniam vero, ut teſtatur Suetonius in Aug. c. 17. Cleopatram ſervatam triumpho magnopere cupiebat Auguſtus, *illius imaginem tulit in triumpho cum aſpide mordicus affixa.* Plutar. in Ant.

Cleopatra diademate caput redimita exhibetur: nam *memoriæ eſt conſignatum inventam eſſe, manu dextera capiti admota, qua diadema ut veriſimile eſt, teneret, ut etiam mortua, ipſam ſpectantibus, Regina eſſe videretur.* Galen. ſive Author lib. de Theriaca ad Piſon. c. 6.

Sic miſere occubuit Regina Regum, filiorum Regum ΘΕΑ ΝΕΩΤΕΡΑ, Regina magna Cleopatra. Vide ejus, numiſmata apud Vaill. Num. Præſt. edit. Rom. Tom. 2.

Vo-

Volunt quamplurimi eam non aſpidis morſu, ſed veneno interiiſſe. De hoc plura dicemus in ſecunda parte hujus Muſei.

TABULA XIX.

ROMA.

ROMA domus virtutis, Imperii, & dignitatis, domicilium gloriæ, lux orbis terrarum, & arx omnium gentium, *Urbs* καθ' Ἐξοχὴν ut olim Athenæ Ἄστυ & Alexandria Πολις nuncupata eſt. A Romanis non modo, ſed ab exteris etiam pro Dea habita & culta, templa habuit apud Græcos, & in monte Palatino ipſi ab Hadriano Imp. extructum eſt, unde epigraphe ΘΕΑ ΡΩΜΗ in nummis inſignitur.

Diſcimus ex veterum ſcriptis duo ei fuiſſe nomina, quorum unum apertum & vulgare *Roma*, de cujus origine infra; alterum vero ignotum, ſacris abditum, vel pauciſſimis cognitum, quod *dicere arcanis cæremoniarum nefas habebatur*. Plin. lib. 3. cap. 5. Hujus arcani cauſam ita expromit Scholiaſtes Solin. ad lib. 1. c. 2. *Deinde quod quidem putarint nomen Romæ non publicandum, id propterea factum putant, ne ab hoſtibus carmine, & precibus devoveretur: credebantur enim preces apud Deos inefficaces, ſi proprium nomen non exprimeretur*. Ideo & occultatum erat numen Romæ tutelare, ut docet Plin. lib. 28. c. 2. *Verrius Flaccus auctores ponit, quibus credat in oppugnationibus ante omnia ſolitum a Romanis Sacerdotibus evocari Deum, cujus in tutela id oppidum eſſet, promittique illi eundem, aut ampliorem locum apud Romanos, cultumve. Durat in Pontificum*

cum

T. XIX.
ROMA
In Niccolo
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

cum diſciplina id ſacrum. Conſtatque ideo occultatum in cujus Dei tutela Roma eſſet, ne qui hoſtium ſimili modo agerent.

Nomen Romæ ſacrum exiſtimat Pergithius fuiſſe κεφαλον ideſt caput, quia ut docet Pier. Valer. lib.32. bicipitum verb. Roma

Tantum alias inter caput extulit urbes
Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.

Claud. Min. ad Embl. XII. And. Alciati id nomen fuiſſe Anthuſam didiciſſe tradit.

Sed ad nomen Romæ revertamur. Ita Dionyſius Halicar. Κάλλιας δὴ ὁ τὰς Ἀγαθοκλέους πράξεις ἀναγράψας Ῥώμην τινὰ Τρῳάδα τῶν ἀφικνουμένων ἅμα τοῖς ἄλλοις Τρωσὶν εἰς Ἰταλίαν, γήμασθαι Λατίνῳ τῷ βασιλεῖ τῶν Ἀβοριγίνων, καὶ γεννῆσαι δύο παῖδας Ῥῶμον καὶ Ῥωμύλον· οἰκισαντες δὲ πόλιν, ἀπὸ τῆς μητρὸς αὐτῶν θέσθαι τοὔνομα. *Callias vero qui Agatoclis res geſtas deſcripſit* (narrat) *Romam quemdam Trojanam feminam, quæ una cum aliis Trojanis in Italiam pervenit, nupſiſſe Latino regi Aboriginum, & peperiſſe duos filios Remum & Romulum, qui condiderunt urbem, quam a nomine matris ſuæ Romam appellaverunt.* Alii tamen urbem ab Ænea ædificatam, eique a Roma aliena fœmina, nomen inditum fuiſſe aſſerunt. Agathocles ſiculus refert Romam Aſcanii filiam, Æneæ neptem, omnium primam conſecraſſe in Palatino Fidei templum, in quo monte poſtea urbs Roma fuerit condita, & ab eadem nomen ſortita ad Romulum tandem Martis filium originem ſuam referebant Romani. Vide S. Aug. lib. de Civ. D. c.4. & Erhard. Reuſch. c. 3.

Verum quidquid ſit de Romæ fundatione certam eſt illam feminino vultu ſemper a Romanis fuiſſe repræſentatam, & cum capite galeato ut vel quia Ro-

ma ſe ſuis armis tuetur, vel quia a Marte originem ſe ducere exiſtimabant Romani, unde urbs Martia eſt appellata. Ovid. 3. triſt. eleg. 7.

Dumque ſuis victrix ſeptem de montibus orbem
Proſpiciet domitum Martia Roma, legar.

Paludamentum, quod habet ad pectus ornamentum eſt militare, quo utebantur Imperatores ſeu exercituum duces, quum ad bellum proficiſcebantur.

TABULA XX.
ROMA.

ÆGYPTO capta, & in formam provinciæ Imperii Romani redacta, Barbararum gentium debellatrix Roma in hac carneola exhibetur. Crocodilus, quem vides Ægypti eſt ſymbolum & palmæ ramum defert Romæ tamquam pacem a victrice poſtulaturus. Palma enim inſigne eſt victoriæ nam *ſi illi pondera magna imponas, ac tam graviter urgeas & oneres, ut oneris magnitudo ſuſtineri nequeat, non deorſum illa cedit, nec intra flectitur, ſed adverſus pondus reſurgit, & ſurſum nititur. Idcirco in certaminibus fuiſſe victoriæ ſignum quamplurimi prodiderunt*. Claud. Min. ad Embl. 37. Alci.

Galeam, quam geſtat in capite ex cujuſdam animalis, & forte Ichneumonis pelle factam eſſe exiſtimarem. Ichneumon autem in Ægypto naſcitur, Crocodilo infenſiſſimus, licet ſtatura minor cum illo continuum habet bellum, ex quo ſæpiſſime victor evadit, alludit ergo hæc galea virtuti Romanorum, qui etſi numero minores, non modo Africam ſed totum pæne orbem terrarum ſubjugarunt. Galeæ vero olim ex diverſo-

Intaglio in Corniola

T. XXI.
LVCIO GIVNIO BRVTO.
In Ametisto.
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

verſorum animalium pellibus conficiebantur. Strabo lib. XI. δορὰς δὲ θηρίων ποιεῖσθαι, κράνητε, καὶ σκεπάσματα, καὶ διαζώματα. *E ferarum pellibus galeas aliaque tegumenta & baltea facere*. Alexander Neap. narrat apud antiquos cymbros & Teutones in uſu fuiſſe, ut galeas contegerent horrentium pellibus animalium, quo truculentiores in certaminibus viderentur.

Loricam ſquamoſam qua tegitur ad pectus factam liceat conjicere eam ex ipſa cute crocodili quæ contra omnes ictus eſt invicta teſte Plin. lib. 8. c. 25. Ita antiqui heroes ferarum domitarum ſpoliis induti incedebant.

TABULA XXI.

L. JUNIUS BRUTUS.

LUCIUS Junius Bruti cognomentum traxit a ſimulata ſtultitia. Quum enim, occiſo Patre & fratre eandem ſortem a Tarquinio metueret, ſub hac perſona latuit, donec capta occaſione prorumperet, Lucretiam a Sexto Tarquinii filio ſtupratam ultus. Regibus exactis, adſerta libertate, Regum inſignia, faſces ſcilicet & ſecures ad Conſulum Imperium tranſtulit. Duos filios ſuos de reducendis Tarquiniis conjuratos, ipſe virgis cæſos ſecuri feriri juſſit, *ut plane publicus parens in locum liberorum adoptaſſe ſibi populum videretur* L. Ann. Flor. lib. 1. c. 9. Tandem rebus multis præclare geſtis, in prælio ad Regillum lacum commiſſo occubuit; eumque Matronæ tanquam acerrimum muliebris pudicitiæ ultorem integrum annum luxerunt. Hæc de eo Virgil. Æneid. lib. 6. v. 817. & ſeqq.

Vis

Vis & Tarquinios Reges, animamque ſuperbam
Ultoris Bruti, faſceſque videre receptos?
Conſulis Imperium hic primus, ſævaſque ſecures
Accipiet: natoſque pater nova bella moventes,
Ad pœnam pulchra pro libertate vocabit.

Lucii Junii Bruti imaginem in nummis habemus & hanc quidem a M. Bruto Cæſaris interfectore percuſſam, ut memoria libertatis vindicatæ, reſtaurataæque dignitatis Conſularis facinori ſuo favorem conciliaret. L. Bruti effigiem Marcus deſumpſerat ex illa ænea ſtatua, quæ ſtricto enſe in Capitolio inter Reges ſtabat: cuique, quum Cæſar libertatem Romanam violaret, quidam ſubſcripſit: *utinam viveres*.

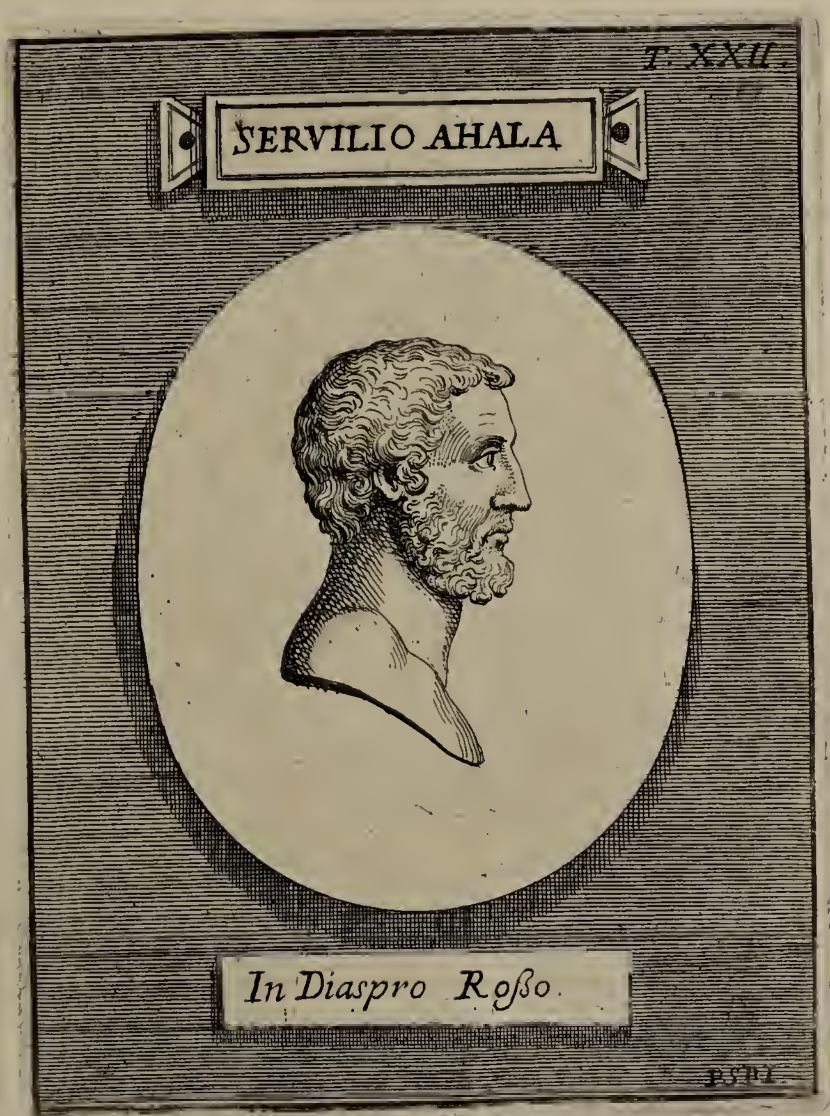
TABULA XXII.

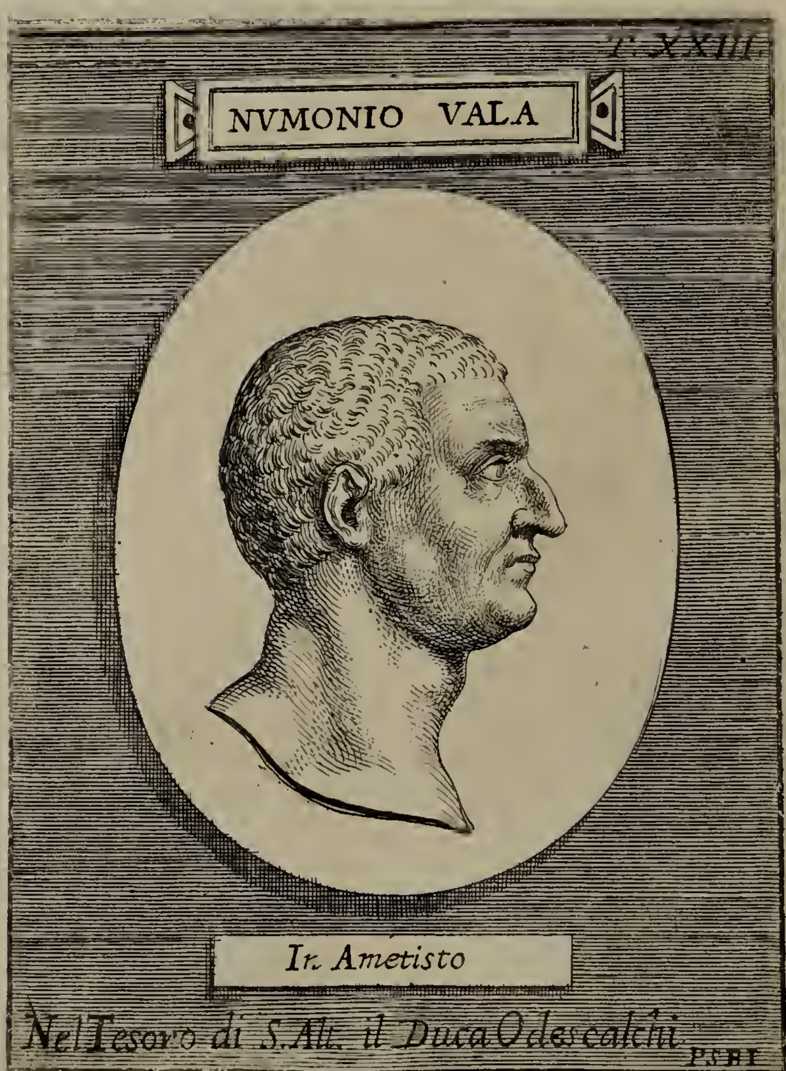
SERVILIUS AHALA.

LIBERTATIS publicæ alium defenſorem exhibemus. Ille eſt Servilius Ahala quem L. Quinctius Capitolinus Dictator octogenarius Magiſtrum Equitum ſibi cooptavit, ut in jus vocaretur, Sp. Mælius Eques Romanus, qui frumenti largitione ſupremam auctoritatem a plebe eſuriente mercari videbatur. Mælium parere recuſantem Servilius obtruncat, & jure cæſum pronunciat Dictator his verbis: *Macte virtute, C. Servili, eſto, liberata Republica*. Liv. I. lib. 4. c. 8. Ahalam tamen cuſtoditæ libertatis Civium exilio ſuo pœnas pependiſſe auctores ſunt Cicero, & Valer. Max.

L. Brutum, & Ahalam in denariis ſuis ſignavit M. Brutus Cæſaris percuſſor, & liberandæ patriæ auctor, innuens: quam hic Regibus exactis, ille occiſo

Mæ-

T. XXII.
SERVILIO AHALA
In Diaspro Roſſo.
P.S.F.

T. XXIII.
NVMONIO VALA
In Ametisto
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi
P.S.B.I.

Mælio pepererant, ſe Cæſare occiſo reſtituiſſe dulciſſimam periclitantis Reipublicæ libertatem. Adde quod ipſe M. Brutus genus ſuum referebat ad L. Brutum & ad Ser. Ahalam. Ita enim Cicero Tuſcul. quæſt. lib.4. c. 1. *L. Brutus patriam liberavit, præclarus auctor nobilitatis tuæ*. Et per matrem Serviliam, tutatorem Reip. Ser. Ahalam adtingebat. Vide Plutar. in vit. Bruti L. Beger. in Flor. lib.1. c.9. Morellium Famil. Rom.

TABULA XXIII.

NUMONIUS VAALA.

QUis fuerit ille Numonius Vaala, quove tempore vixerit, arduiſſima quæſtio eſt. Illius Effigiem in denariis argenteis ſignatam referunt Vaillantius & Morellius. Non eſt igitur legatus Vari, ut perperam aſſerit Vaillantius, cujus ſit mentio apud Vellejum lib.2., quique deſertis cum equitatu ſuo legionibus, ipſe tamen in fuga periit. Jus enim cudendæ aureæ & argenteæ monetæ ſibi retinuerat Auguſtus, proindeque Numonius Vaala percutere denarios non potuit. Sententiæ autem Sigeberti Havercampi in Theſ. Morel. obſequens exiſtimo illum eſſe qui Vaalæ cognomen ad poſteros tranſmiſit, vel eo quod Vallum contra hoſtes defenderit, vel in caſtris vallo & foſſa muniendis præ cæteris excelluerit. Quod vero bellica ejus decora apud Scriptores non reperiantur, mirari non debemus, tot veterum monumentis amiſſis.

TABULA XXIV.

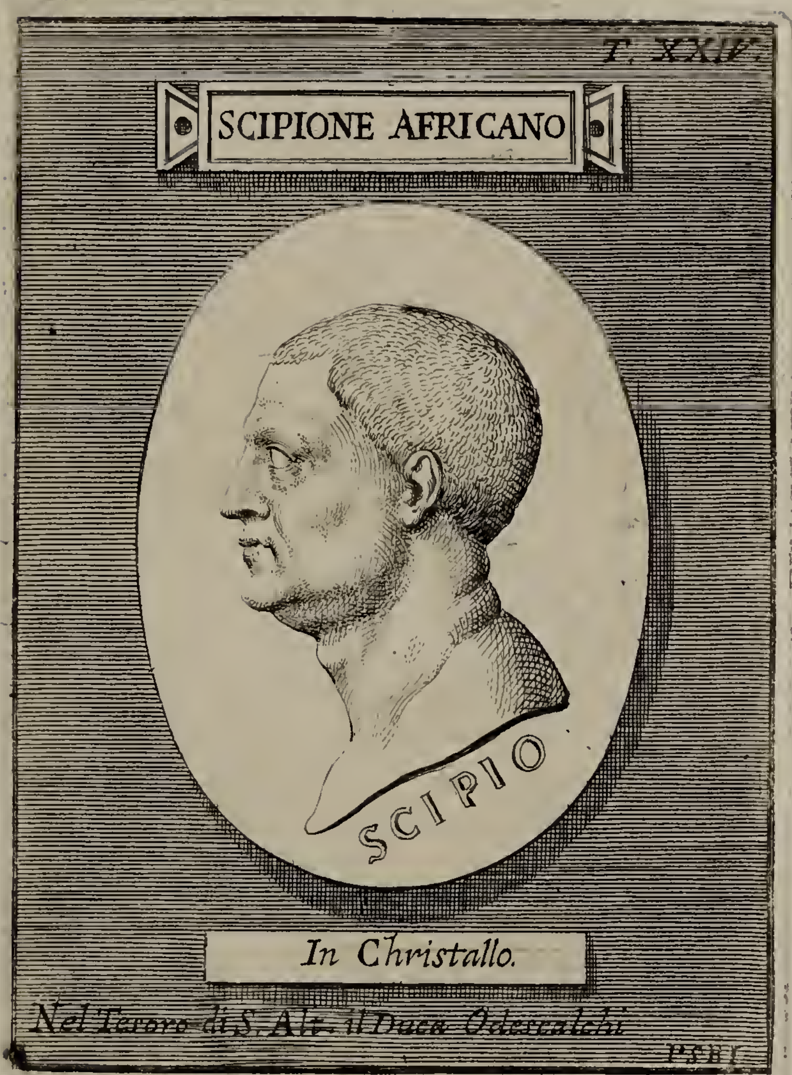
SCIPIO AFRICANUS.

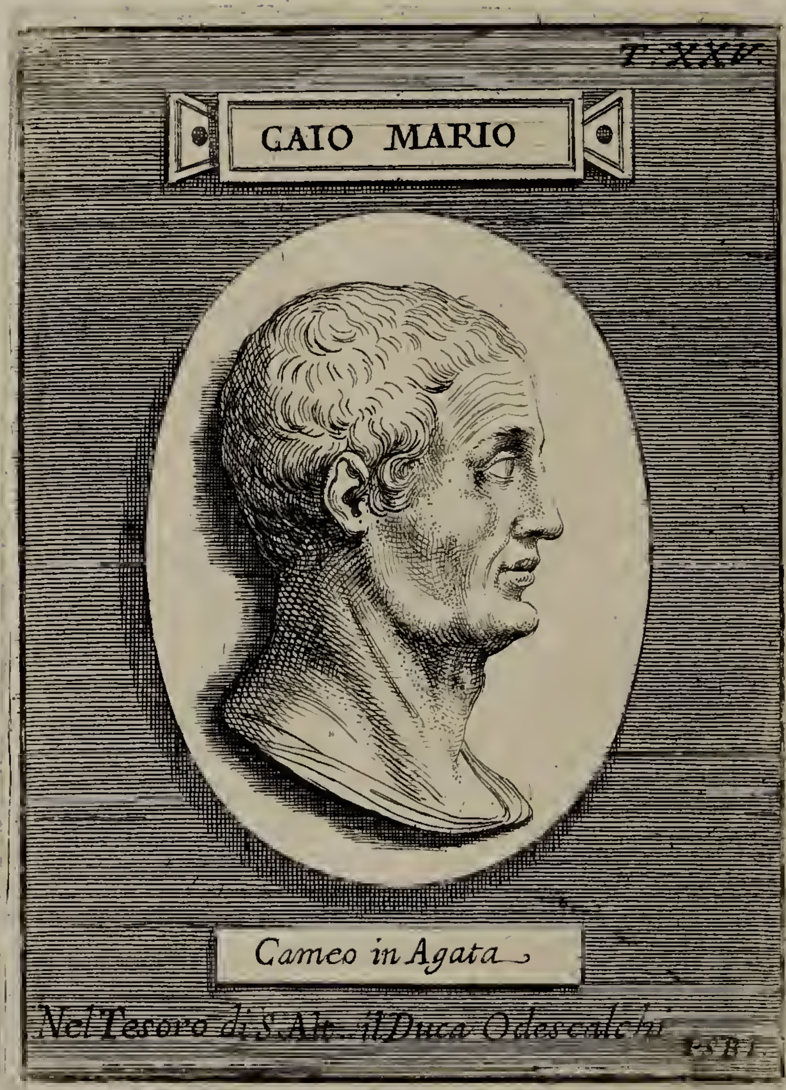
SCipio Africanus ſuperior, Corneliæ gentis decus, exhibetur in hac Chryſtallo. Carthaginenſes apud Zamam victos fractoſque Pop. Romani tributarios fecit & *primus certe hic Imperator nomine victæ ab ſe gentis eſt nobilitatus*. Liv. dec. 3. lib. 10. c. 36. Idem innuit Silius in fine Operis: *Illius tamen clariſſima opera injuriis penſando cives, vici eam ignobilis, ac deſertæ paludis accolam fecerunt: ejus voluntarii exilii acerbitatem non tacitus ad inferos tulit, ſepulchro ſuo inſcribi jubendo*: INGRATA PATRIA NE OSSA QVIDEM MEA HABES. Val. Max. lib. 5. c. 3.

Tonſis capillis & barba repræſentatur nam teſte Plin. lib. 7. c. 59. *primus omnium radi quotidie inſtituit*.

TA-

T. XXIV.
SCIPIONE AFRICANO
SCIPIO
In Christallo.
Nel Tesoro di S. Alz. il Duca Odescalchi

T. XXV.
GAIO MARIO
Cameo in Agata
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

TABULA XXV.

CAJUS MARIUS.

. . . . *Quid iſto Cive tuliſſet*
Natura in terris, quid Roma beatius unquam?
Si circumducto captivorum agmine, & omni
Bellorum pompa, animam exhalaſſet opimam
Cum de Teutonico vellet deſcendere curru.

Juven. Satyr. 10. v. 278.

ILLE enim Marius ex humili loco natus, & ad primos Reip. honores provectus, decus & ornamentum ſæculi ſui peſſimo facinori ſuam dignitatem præbuit. Egregia & bellica ejus geſta, omneſque ejus conſulatus nos docet antiqua inſcriptio a Goltzio vulgata.

C. MARIVS. PR. TR. PL. Q. AVGVR. TR. MIL. EX. SORTEM. BELLVM. CVM. IVGVRTGA. REGE. NVMID. VEL. PROCOS. GESSIT. EVM. CEPIT. ET. TRIVMPHANS. IN. IOVIS. AEDEM. SECVNDO. CONSVLATV. ANTE. CVRRVM. SVVM. DVCI. IVSSIT. III. CONSVL. ABSENS. CREATVS. EST. IIII. TEVTONORVM. EXERCITVM. DELEVIT. V. CONSVL. CIMBROS. FVGAVIT. EX. IEIS. ET. TEVTONIS. ITERVM. TRIVMPHAVIT. REMP. TVRBATAM. SEDITIONIBVS. ET. TR. PL. ET. PRAETOR. QVI. ARMATI. CAPITOLIVM. OCCVPAVERANT. VI. COS. VINDICAVIT. POST. LXX. ANNVM. PATRIA. PER. ARMA. CIVILIA. PVLSVS. ARMIS. RESTITVTVS. VII. COS. FACTVS. EST. DE. MANVBIIS. CIMBRICIS. ET. TEVTONICIS. AEDEM. HONORI. ET. VIRTVTI. VICTOR. FECIT. VESTE. TRIVMPHALI. CALCEIS. PVNICEIS.

Ubi

Ubi reperta fuerit hæc inſcriptio plane ignoro: antiqua ne ſit an fictitia decidant rerum veterum periti æſtimatores.

Ex gemma noſtra comprobantur quæ de Mario dicit Plutarchus. *Porro faciei Marii Ravennæ vidimus in Gallia poſitum ſimulacrum, ſtatuam marmoream, quæ mire morum ejus acerbitatem, & amarulentiam refert, nam natura quum virilis, & bellicoſus eſſet, atque diſciplina imbutus militari, potiuſquam civili, impotenti iracundia fuit in imperiis.*

TABULA XXVI.

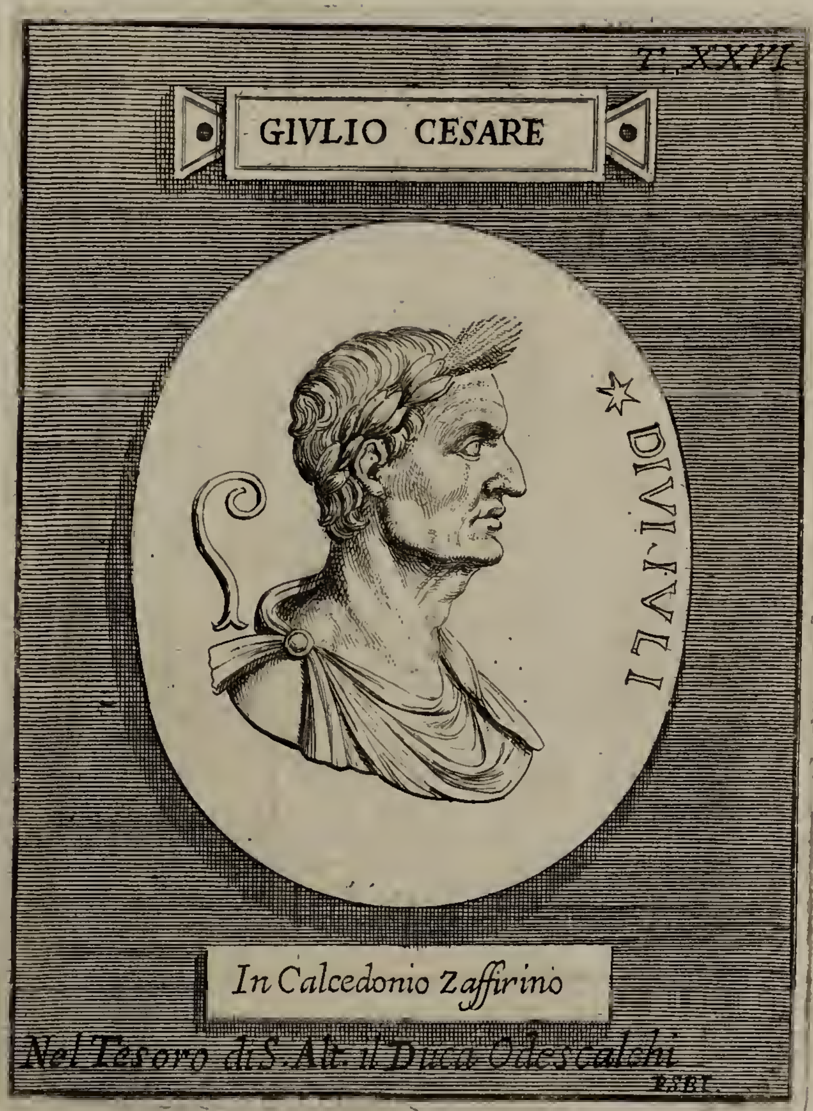
JULIUS CÆSAR.

DIVI JULI. Caput Julii Cæſaris laureatum, penes quod Stella, a tergo lituus.

Poſt mortem Julii Cæſaris fuiſſe exſcalptam hanc gemmam ex epigraphe cognoſcimus. DIVUS enim idem eſt ac inter Deos relatus, more Romano de quo Roſinus Antiq. Rom. lib.3. c.18.

Stella vertici adpoſita ea eſt, de qua ſic Suetonius c.88. *Ludis, quos primo conſecratos ei heres Auguſtus edebat, Stella crinita per ſeptem dies continuos fulſit, exoriens circa undecimam horam. Creditumque eſt, animam eſſe Cæſaris in cœlum recepti, & hac de cauſſa Simulacro ejus in vertice additur Stella.*

Et eſt fortaſſe Stella Veneris: nam ad hanc Deam generis ſui originem referebat Julius, ut innuit in hac concione, in qua Juliam amitam, uxoremque Corneliam defunctas laudat apud Suet. Cap.6. *Amitæ meæ Ju-*

T. XXVI.
GIVLIO CESARE
DIVI.IVLI
In Calcedonio Zaffirino
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

Juliæ maternum genus ab regibus ortum, paternum cum Dis immortalibus conjunctum eſt. Nam ab Anco Marcio ſunt Reges, quo nomine fuit mater: a Venere Julii, cujus gentis familia eſt noſtra.

Et quoniam in incertis quidlibet conjicere licitum eſt, aliam ex hac ſtella conjecturam ducamus; numquid etiam alluderet motui ſtellarum, & præſertim ſolis ad cujus *curſum annum accomodavit Julius, ut trecentorum ſexaginta quinque dierum eſſet.* Svet. Cap.40.

De Lituo ſic Gellius lib.5. c.8. *Lituus eſt virga brevis in parte, qua robuſtior eſt incurva, qua Augures utuntur.* Baculo adunco, ſine nodo regiones direxit Romulus tum quum urbem condidit, eoque ad auſpicia uſus eſt. Ille autem poſt Romæ incendium integer in ruinis eſt inventus, uti narrat Plutarchus in Camillo. Σκαλευόμενοι δὲ καὶ καθαίροντες τὸ χωρίον ἐντυγχάνουσι τῷ μαντικῷ ξύλῳ τοῦ Ῥωμύλου κατὰ τέφρας πολλῆς καὶ βαθείας καταδεδυκότι· τοῦτο δ' ἐστι μὲν ἐπικαμπὲς ἐκ θατέρου πέρατος καλεῖται δὲ λίτυον· χρῶνται δὲ αὐτῷ πρὸς τὰς τῶν πλινθίων ὑπογραφὰς ὅταν ἐπ' ὄρνισι διαμαντευόμενοι καθέζωνται, ὧ καὶ ἐκεῖνος ἐχρῆτο μαντικώτατος ὤν. ἐπεὶ δ' ἐξ ἀνθρώπων ἠφανίσθη, παραλαβόντες οἱ ἱερεῖς τὸ ξύλον, ὥσπερ ἄλλο τι τῶν ἱερῶν ἄψαυστον ἐφύλαττον. Τοῦτο δὴ τότε τῶν ἄλλων ἀπολωλότων, ἀνευρόντες διαπεφευγὸς τὴν φθορὰν, ἡδίως ἐγένοντο ταῖς ἐλπίσιν ὑπὲρ τῆς Ῥώμης, ὡς ἀΐδιον αὐτῇ τὴν σωτηρίαν τοῦ σημείου βεβαιοῦντος. *In moliendo & purgando loco reperiunt ſub magno cumulo cineris Romuli baculum, quo uti ad auſpicia ſolitus erat. Is ab altera extremitate inflexus eſt, lituum autem vocant. Hujus in cæli regionibus deſcribendis uſus eſt auſpicantibus, ad quod ille augurandi peritiſſimus illum habuerat. Romulo deinde ex conſpectu hominum ablato, hunc baculum Sacerdotes a contactu hominum ſervaverunt,*

runt, ut rem ſacram. Eo tunc, amiſſis cæteris, integro invento, læti ſpem conceperunt Romam hoc omine æternam ſignificari fore. Lituus vero, non augurum modo, ſed & Pontificum erat inſigne, ut docet Jacobus Gutherius ab Erhardo Reuſch citatus Cap. 3. & Julio datur qui Auguratus & Pontificatus muneribus functus eſt.

Laurea capite cingitur: nam *deficientem capillum revocare a vertice aſſueverat & ex omnibus decretis ſibi a Senatu, Populoque honoribus, non aliud aut recipit, aut uſurpavit libentius, quam jus laureæ perpetuo geſtandæ* Svet. C. 45.

Idem Svetonius Cap. 45. eum fuiſſe ſcribit *excelſa ſtatura, colore candido, teretibus membris, ore paulo pleniore, nigris vegetiſque oculis.* Conjuratorum pugione confoditur anno V. C. 710. ante C. N. 44. quum eſſet ætatis annorum 56. anno Imperii quinto.

TABULA XXVII.

CICERO.

MARCUS Tullius Cicero Arpinas, Patre Marco, Matre Helvia III. Non. Januar. an. V. C. 647. natus eſt. Per omnes honorum gradus aſcendit, eloquio Catilinæ conjurationem repreſſit, legem Agrariam repulit, primus Parens Patriæ eſt appellatus; M. Antonium proſcripſit, a quo & poſtea ipſe proſcriptus dum fugeret, a Popilio Centurione, quem in cauſa capitis olim defenderat, in villa Cajetana trucidatus eſt anno V. C. 710. VII. Id. Decemb. *Civitas lacrymas tenere non potuit, quum reci-*

T. XXVII.
CICERONE
In Cameo
Nel Tesoro di S.ta Altezza il Duca Odescalchi

T. XXVIII
LIVIA
Cameo in Agata
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi
PSBI.

recisum Ciceronis caput in illis ſuis Roſtris videretur. L. *Flo. lib.*4. *c.*6.

Super Ciceronis imagine diſputant Begerus Theſ. Brand. vol.1. p.115. 116. & Gronovius vol.III. Theſ. Ant. Gr. Oratorum Principis effigiem, quam Cauſeus de la Chauſſe in gemma Sardonyce exhibet, non agnoſcit Gronovius, *quum nihil omnino vivaciſſimi vigoris ejus, ac lætitiæ præferat..... neque naſus, aliaque ad Ciceronem appropinquent*. Ad nummos confugere ſupervacaneum eſt, omnes enim ſunt dubiæ & incertæ fidei. Hæc de ſe ſcribit Cicero in Bru. ſeu de Clar. Orat. *Erat eo tempore in nobis*, ætatis circiter anno 40., *ſumma gracilitas & infirmitas corporis: procerum, & tenue collum: qui habitus & quæ figura non procul abeſſe putatur a periculo vitæ*. Plutarch. in Cicer. *Et profecto erat corpore gracili, atque macilento, & propter ſtomachi infirmitatem modicum & exiguum cibi vix ſero capiebat*.

TABULA XXVIII.

LIVIA DRUSILLA.

SCRIBONIÆ morum perverſitatem pertæſus Auguſtus cum ea divortium fecit: ac ſtatim Liviam Druſillam & quidem prægnantem matrimonio Tiberii Neronis abduxit. Idque ex reſponſo Apollinis, ut docet Prudentius in Symm. lib.1.

Idque Deum ſortes, & Apollinis antra dederunt
Conſilium: nunquam melius nam cedere tædas
Reſponſum eſt, quam quum prægnans nova nupta
jugatur.

Intra

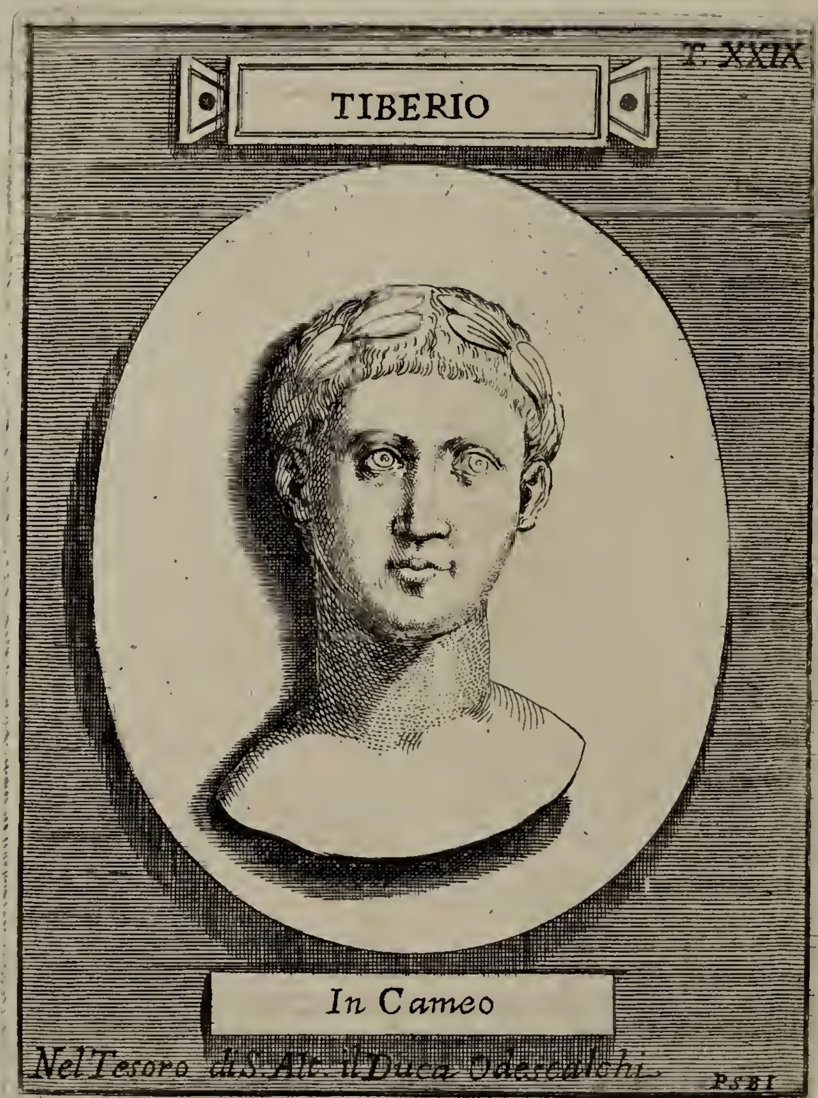
Intra tres menſes infans qui conceptus erat, immaturus eſt editus: nullam poſt hac progeniem edidit, fœmina omnibus animi dotibus commendanda. Quum illius artibus Imperium adeptus eſſet Tiberius, faſtu plena Imperii ſe negotiis immiſcuit & annos nata LXXXVI. fatis functa eſt.

Hæredem ex parte tertia Liviam inſtituit Auguſtus & ferre nomen ſuum juſſit, unde poſt mariti exceſſum, non Liviam, ſed Juliam fuiſſe vocatam aſſerunt quam plurimi, voluntque a Græcis in eorum narratione, quæ vivo Auguſto contigerunt, Liviam more Poetarum, Juliam fuiſſe appellatam. Caſaubonus & alii has, ſimileſque inſcriptiones referunt ΙΟΥΛΙΑ ΣΕΒΑΣΤΗ. ΘΕΑΣ ΙΟΥΛΙΑΣ ΣΕΒΑΣΤΗΣ. Franc. Mediobarbus elegantem nummum, niſi ſubleſtæ eſſet fidei, promulgavit cum epigraphe IVLIA. AVGVSTA. AVG. F. GENETRIX. ORBIS. P. Jobertus tamen ope nummorum eviciſſe credit Liviam, Juliæ nomen nunquam uſurpaſſe, eo quod, nummi, qui conſecrationem ejus celebrant nomine Liviæ, & non Juliæ ſint inſigniti, ut DIVA LIVIA, & ΘΕΑ. ΛΙΒΙΑ.

Nummos cum Liviæ adhuc viventis effigie fuiſſe percuſſos diſcimus ex Ovid. lib. II. ex Pont. epiſt. 8.

Redditus eſt nobis Cæſar cum Cæſare nuper,
Quos mihi miſiſti, Maxime Cotta, Deos.
Utque tuum munus numerum, quem debet, haberet
Eſt ibi Cæſaribus Livia juncta ſuis.

Vultu Liviæ & nomine alicujus Deæ numiſmata ſecundi moduli extant apud omnes fere antiquarum rerum collectores. Sub veſtæ habitu Liviam exhibemus in hoc Cameo. Tacitus enim annal. lib. IV. c. 16. decre-

T. XXIX
TIBERIO
In Cameo
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi
P S B I

decretum eſſe refert *quoties Auguſta theatrum introiſſet, ut ſedes inter veſtalium conſideret*.

TABULA XXIX.

TIBERIUS.

TIBERIUS ex Livia Druſilla Tiberii Neronis filius, ab Auguſto vitrico adoptatus, quo die Auguſtus moritur, imperium capeſſit. Poſt extinctos Cajum, & Lucium Cæſares, Liviam eorum matrem in uxorem acceperat. Princeps, ut ait Paterc. lib. 2. c. 94. *genere, forma, celſitudine corporis, optimis ſtudiis, maximoque ingenio inſtructiſſimus*: ſed omnium vitiorum compos, avaritia, libidine, & crudelitate contaminatiſſimus, poſt vitam turpiſſime actam Miſeni in villa Luculliana moritur XVII. Kal. April. anno U. C. 790. Chriſti 37. ætatis 78. poſt Imperium annorum 22. menſium 7. Tiberii facinora vide apud Suetonium qui ita eum repræſentat cap. 68. *Corpore fuit amplo, atque robuſto: ſtatura, quæ juſtam excederet: latus ab humeris, & pectore: cæteris quoque membris uſque ad imos pedes æqualis, & congruens; & colore erat candido, capillo pone occipitium ſubmiſſiore, ut cervicem etiam obtegeret, facie honeſta, cum prægrandibus oculis: incedebat cervice rigida, & obſtipa, adducto fere vultu*. Sponius addit mentum ei breve, & projectum fuiſſe, quod ſignum eſt crudelitatis: uti iratos, & pœnam expetentes preſſis labiis, & mento elato vindictam minari videmus.

Hæc de eo Julianus in Cæſaribus: Τρίτος ἐπεισέδραμεν αὐτοῖς Τιβέριος σεμνὸς τὰ πρόσωπα καὶ βλοσυρὸς, σώφρον τε ἅμα, καὶ πολεμικὸν βλέπων. *Tertius venit ad eos Tiberius*

gravis vultu, & truculentus adſpectu, ſed prudentiam ſimul & virtutem militatem præ ſe ferens.

Tiberii adhuc juvenis vultum exhibemus in hac gemma, fortaſſe inciſa eo tempore, quo ovationem, & triumphum egit propter tria, quæ feliciter geſſerat bella; vel quando ſumma cum laude imperio dignum ſe oſtendebat: unde ſic Auſonius Tetraſt.3. in Tib.

Prænomen Tiberi nactus Nero, prima juventæ
Tempora laudato geſſit in imperio.

TABULA XXX.

AGRIPPINA GERMANICI.

AGRIPPINA ex Julia Agrippæ filia, Auguſti neptis, fœmina honeſtiſſimæ famæ, animi caſti, & virilis, maritum ſequuta in Germaniam, & in Syriam Ducis munia induit. Eo mortuo Romam reverſa Piſonem judicio perſequitur, quod veneno maritum interemiſſet, & ad ſpontaneam necem adigit, ſed Liviæ ambitione, Sejanique artibus in ſuſpicionem adducta eſt Tiberio nam *accedebant muliebres offenſiones novercalibus Liviæ in Agrippinam ſtimulis, atque ipſa Agrippina paulo commotior, niſi quod caſtitate, & mariti amore, quamvis indomitum animum in bonum vertebat.* Tacitus lib.1. cap.33. In inſulam Pandatariam relegata miſere & ex inedia occubuit. Hæc de ea Seneca in Octav. v.933.

Tu mihi primum
Tot natorum memoranda parens,
Nata Agrippæ, nurus Auguſti,
Cæſaris uxor, cujus nomen
Clarum toto fulſit in orbe;

Ute-

30
AGRIPPINA MAGGIORE
In Cameo

Utero toties enixa gravi
Pignora pacis: mox exilium,
Verbera, ſævas paſſa catenas
Funera, luctus, tandem lethum
Cruciata.

Faciem Agrippinæ ex nummis cognoſcimus: licet autem eruditiſſimus auctor obſervationum ſuper Muſ. Capitolin. aſſerat nullos reperiri maximi moduli, duos tamen vulgavit R. P. Baldinus in editione Numiſ. Præſtant. Vaillant. Tom. 3. quorum unus in Muſeo Regio Pariſienſi, alter in Muſeo Piſano adſervatur.

Agrippina in hac gemma capite laurea cingitur propter ſummam in re militari experientiam. Coma, quam vides negligenti contorſione pendulam, ejus vitam caſtrenſem & animi candorem præfigurat.

Agrippinæ cineres Romam transferri curavit Caligula ejus filius, qui illi Circenſes, & Carpentem, quo in pompa traduceretur inſtituit. Gruterus inſcript. num.4. & Patinus Imp. Numiſm. hanc inſcriptionem cum aliqua tamen diverſitate referunt.

OSSA
AGRIPPINAE . F. M. AGRIPPAE
DIVI . AVG. NEPTIS . VXORIS
GERMANICI . CAESARIS
MATRIS . CAESARIS . AVG.
GERMANICI . PRINCIPIS

TABULA XXXI.

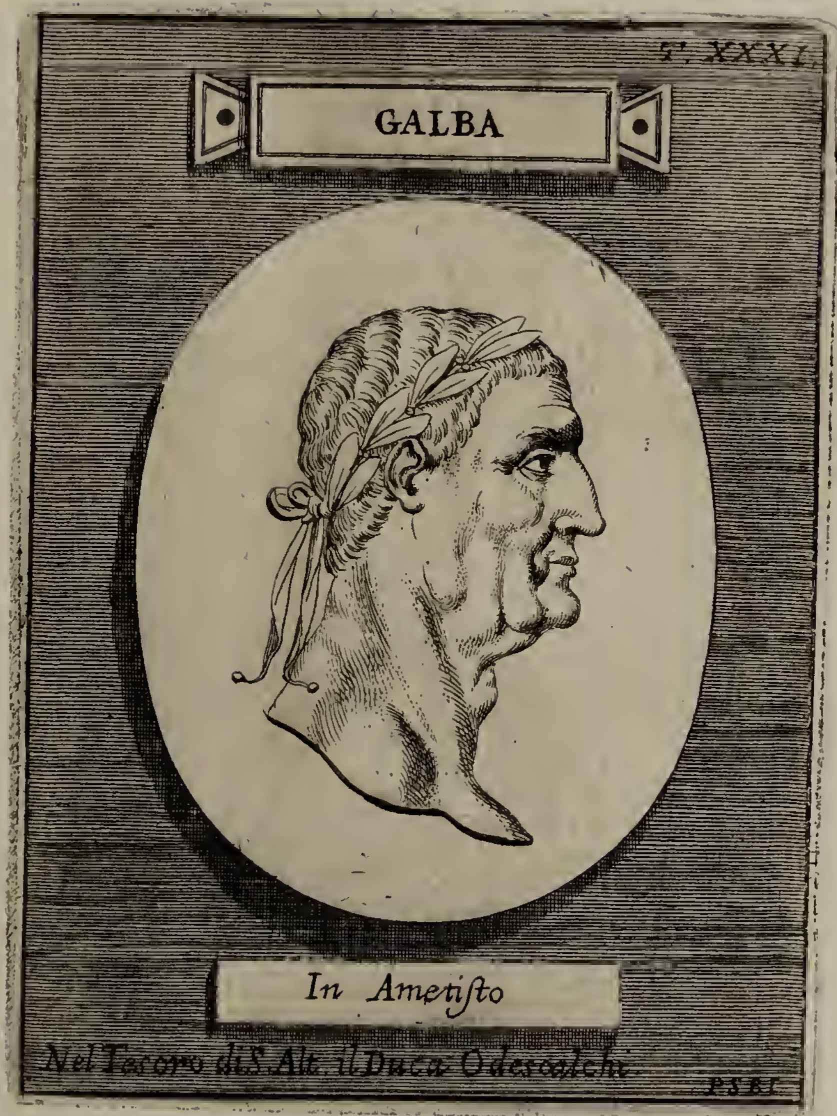
GALBA.

SULPICIA gens inter Romanos nobiliſſima, teſte Sueton. in Galba, paternam originem ad Jovem, maternam ad Paſiphan Minois uxorem referebat, unde ita Silius Italicus lib. 8. ver. 470.

Rectorem magno ſpectabat nomine Galbam.
Huic genus orditur Minos, incluſaque tauro
Paſiphae

Unde cognomen Galbæ Sulpicii traxerint incertum: de hoc vide plura in Sueton. loco citato.

Ex ea familia ortus eſt Servius Sulpicius Galba anno U. C. 749. M. Valerio Meſſalla, & Cn. Lentulo Coſſ. Liberales artes edoctus conſulatum obtinuit ab Auguſto. Extincta in Nerone Cæſarum progenie, Imperium arripit in Hiſpania. Romam profectus Imperator a Senatu confirmatur: ſed exacerbatus Otho, quod Piſonem adoptaſſet, Prætorianos in illum concitat, qui ad lacum Curtii eum jugulaverunt: *Plures autem prodiderunt obtuliſſe ultro jugulum & ut hoc agerent ac ferirent, quando ita videretur hortatum.* Sueton. in Gal. c. 20. & c. 21. *Statura fuit juſta, capite præcalvo, oculis cæruleis, adunco naſo* quod eſt avaritiæ ſignum. Periit XVIII. Kal. Februarii anno U. C. 822. Chriſti 69., ætatis annorum 73. poſt 7. menſes Imperii.

T. XXXI.
GALBA
In Ametiſto
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi.
P S B I

T. XXXII.
ADRIANO
In Granata
Nel Teſoro di S. Alt. il Duca Odeſcalchi

TABULA XXXII.

HADRIANUS.

IMperator Hadrianus ex Italica oriundus, Romæ natus, a Trajano, cujus erat conſobrinus, vel conſobrinæ filius Imperator eſt renuntiatus. *Nec deſunt, qui factione Plotinæ, mortuo jam Trajano, Hadrianum in adoptionem adſcitum eſſe prodierint.* Spartianus. A Senatu abſens confirmatur cum Antiochiæ eſſet. Bellum nullum movit, ſed mota compeſcuit. Vir laborum patientiſſimus omnes Romani imperii provincias pedes inviſit, & detecto capite. Artes liberales edoctus Poeſin, Hiſtoriam, & Matheſin ita præſertim coluit, ut nemo eum antecelleret.

De illo hæc habentur in Dione lib. 68. in Traj. Ἀδριανὸς πρῶτος γενεῖαν κατέδειξε. *Hadrianus primus barbam nutrivit.* Et Julianus in Cæſaribus. Μετὰ τοῦτον ἐπεισέρχεται, βαθεῖαν ἔχων ὑπήνην ἀνὴρ σοβαρος. *Poſt hunc venit alius vir promiſſa barba venerabilis.* Hanc rationem reddit Spartianus: *ut vulnera quæ in facie naturalia erant tegeret.* Ob narium hæmorrhagiam tabe conſumptus obiit Baiis in Campania VI. Id. Julii anno U.C. 891. Chriſti 138. ætatis annorum 62. menſium 5. dierum 17. Poſt imperii annos 20. menſes 11. uno die minus. Senatores in quos ſævierat, ejus acta irrita fieri volebant, prohibueruntque ne Divus appellaretur; attamen Antoninus inter Divos retulit, nummoſque conſecrationis ejus cudi curavit, unde Pii nomen ſortitus eſt.

TABULA XXXIII.

ANTINOUS.

HADRIANUM ſequitur ejus Amaſius Antinous. Puer eximiæ formoſitatis natus Bithynæ quæ eſt Civitas Bithyniæ Hadriani amoribus famoſiſſimus periit in Nilo, quem cum Imperatore navigabat. Dion tamen refert Antinoum ſponte ſe devoviſſe in Sacrificio, quod pro ſalute Hadriani agebatur. *Quo autem loco is oppetiit urbem conditam ab eo denominavit* Hadrianus: *ejus ſtatuas per univerſum Orbem terrarum, atque etiam effigies erexit*. Præterea templa conſtrui, divinos honores decerni, ludicra quinquennalia inſtitui juſſit Imperator. De Agonibus, qui quotannis celebrabantur mentionem facit Euſebius Hiſt. Eccl. c. 10. *Ex quibus unus eſt Antinous Servus Hadriani Cæſaris, cui Agones annui celebrantur, qui Antinoii appellantur, noſtris adhuc temporibus inſtituti*. Non paucæ urbes in eum quem colebant Deum transformaverunt Antinoum: Arcades, Bithyni & alii ſub Mercurio; Ancyrani ſub Luno, Chalcedonenſes ſub Sole; Smyrnenſes ſub Baccho eum adorarunt. Hinc S. Hieronymus adv. Jovinianum. *Et ut ſciremus quales Deos ſemper Ægyptus recepiſſet, nuper ab Hadriano Amaſio Urbs eorum Antinois appellata eſt*. Et Prudentius contra Symmach. lib. 1. v. 271.

Quid loquar Antinoum cæleſti Sede locatum,
Illum delicias tunc divi Principis, illum
Purpureo in gremio ſpoliatum ſorte virili
Hadrianique Dei Ganimedem.

Mul-

T. XXXIII.

ANTINOO

In Corniola

Nel Teſoro di S. Alt. il Duca Odeſcalchi.

P. L.

T. XXXII.
MARCO AVRELIO
In Agatha
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi
P.S.B.I.

Multa numiſmata cum ejus effigie percuſſa ſunt, & epigraphe ΑΝΤΙΝΟΟϹ ΗΡΟϹ. In alio nummo legimus ΟϹΤΙΛΙΟϹ ΜΑΡΚΕΛΛΟϹ Ο ΙΕΡΕΥϹ ΤΟΥ ΑΝΤΙΝΟΟΥ ΤΟΙϹ ΑΚΑΙΟΙϹ ΑΝΕΘΗΚΕ. Illius conſecrationis hoc monumentum refertur a Caſaubono ad c. 4. Spart. in Had.

ΑΝΤΙΝΟΩ
ϹΥΝΘΡΟΝΩ ΤΩΝ
ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ ΘΕΩΝ
Μ. ΟΥΑΠΙΟϹ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟϹ
ΠΡΟΦΗΤΗϹ.

TABULA XXXIV.

M. AURELIUS.

Marcus Aurelius Annii Veri Fauſtinæ Senioris fratris, & Domitiæ Calvillæ filius *a principio vitæ tranquilliſſimus, adeo ut ab infantia vultum nec ex gaudio, nec ex mœrore mutaverit*. Aurel. Victor. decimo ſeptimo ætatis anno ab Antonino Pio adoptatur: illo mortuo a Senatu Auguſtus dicitur, & L. Verum in conſortium imperii vocat. Extincto Vero ſolus imperat: bella plurima feliciter geſſit: a puero philoſophiæ ſtudiis imbutus, Imperator factus ea non neglexit: *Operam præterea pingengendo ſub Magiſtro Diogneto dedit*. Capitolin. in M. Anton. *Iſte virtutum omnium cœleſtiſque ingenii extitit, ærumniſque publicis quaſi defenſor objectus eſt. Etenim niſi ad illa tempora natus eſſet, profecto quaſi uno lapſu ruiſſent omnia ſtatus Romani*. Aurel. Victor. in Marc. Aurel. Tandem infirma valetudine utens Vindobonæ vitam clauſit XVI. Kal. Aprilis

anno

anno U. C. 933. Chriſti 180. ætatis 58. cum menſibus 10. & diebus 22. quum imperaſſet annos 19. & dies 10.

Caput criſpulum habuit, Barbam hiſpidam, implexam, ſeu ὑπήνην βαθεῖαν, *& plane philoſophicæ denſitatis, ut alicubi Arnobius loquitur*. Erhar. Reuſch. cap. 4.

Cur autem tot nummi, ſtatuæ, & effigies Marci Aurelii reperiantur, diſcimus ex Capitolino in Marc. Anton. cap. 18. *Sacrilegus judicatus eſt, qui ejus imaginem in ſua domo non habuit, qui per fortunam vel potuit habere, vel debuit*.

TABULA XXXV.

CRISPINA.

CRISPINAM Fulvii Bruttii Præſentis bis Conſulis filiam, Commodo, celerius, quam is vellet, conjunxit Pater M. Aurelius propter bellum Scythicum. Nuptiæ more privatorum celebratæ fuerunt, quamvis Commodus jam Cæſar eſſet renunciatus. In adulterio deprehenſa in Inſulam Capream relegata eſt, ubi paulo poſt juſſu commodi occiſa: an ex Commodo filios ſuſceperit, videtur incertum: attamen apud Vaillant. Numiſ. preſt. edit. Rom. Tom. II. hæc habentur: *Criſpina per fecunditatem, & puerulum in nummis ejus depictum, Commodum feciſſe patrem indicatur*.

Idem Vaillantius Tom. I. colon. refert nummum Græcum in quo Criſpina ΒΡΟΥΤΤΙΗ a Patre Bruttio appellatur.

CRISPINA
In Diaspro
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca

T. XXXVI.
SETTIMIO SEVERO
In Corniola

TABULA XXXVI.

L. SEPTIMIUS SEVERUS.

LUCIUS Sept. Severus oriundus ex Africa Provincia Tripolitana, Oppido Lepti ex equeſtri familia, literis, & armis inſignis per omnes gradus tranſiens, tandem Imperato eligitur a legionibus Illyrici. Armatus Romam properat contra Did. Julianum & eum interficit. Peſcennium Nigrum in Oriente & Albinum in Gallia Imperii æmulos vincit & ſolus Imperio potitur; inde contra Perſas & Parthos bella movet & debellat. Præclaris facinoribus æque, ac ſævitia inſignem Senatus judicavit, illum aut naſci non debuiſſe, aut non mori, quod & nimis crudelis, & nimis utilis Reip. videretur: *fuit bellicoſiſſimus omnium qui ante eum fuerunt: acer ingenio ad omnia quæ intendiſſet in finem perſeverans: benevolentia, quo inclinaſſet, mirabili ac perpetua, ad quærendum diligens, ad largiendum liberalis: in amicos, inimicoſque pariter vehemens*. Sext. Aurel. Epit. n. 20. quum expeditionem ſuſcepiſſet in Britannos, Eboraci morbo correptus periit prid. Non. Februarii anno U.C. 964. Chriſti 211. quum eſſet annorum 65. Menſium 8. dierum 25. poſt Imperii annos 17. menſes 8. & dies 3. Multi exiſtimant mortem illi medicorum ope acceleratam fuiſſe, Caracalla filio inſtigante, Antoninum Baſſianum nuncupatum Caracallam, & Septimium Getam filios, Imperatores ſimul teſtamento declaravit, tutoremque Papinianum virum juſtiſſimum dedit.

TABULA XXXVII.

L. SEPT. SEVERUS ET FILII.

QUUM Filius Imperatoris, vel quivis alius Cæſar declarabatur, ſtatim ſub ejus vultu, ſed ſemper capite nudo percutiebantur nummi. At vero in hac gemma Antoninus Caracalla & Septimius Geta Capite laureato exhibentur: unde eam fuiſſe inciſam exiſtimarem extremis Imperii Sept. Severi diebus: tunc enim filios ſuos Auguſtos dici & haberi paſſus eſt: *Juſſit* Severus *quum videret ſe perurgeri ſub hora mortis, ut alternis diebus apud filios Imperatores in cubiculis fortuna portaretur*. Spartianus.

Severus a victoria coronatur, non modo propter expeditionem Britannicam, ſed quia ut refert Herodianus, *clariſſimus omnium Imperator bellicis operibus: neque enim aut civiles quiſquam adverſus inimicos, aut externas adverſus barbaras totidem alius victorias reportavit*.

R. P. Baldinus in edit. Rom. Numiſ. Præſtant. Joan. Vaillantii Tom. II. pag. 215. præclariſſimum vulgavit Nummum aureum ex Muſeo D. De Cleves, in quo Domus Sept. Severi capita omnia exhibentur. Vide illius interpretationem, qua & uſi ſumus pro Gemmæ noſtræ elucidatione.

TA-

T. XXXVII.
SETTIMIO SEVERO
E LI FIGLIOLI.
In Ametisto
Nel Tesoro di S. Alt, il Duca Odescalchi.
P.S.B.

T. XXXVIII
ALESSANDRO SEVERO.
In Corniola
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi.
PSBI

TABULA XXXVIII.

ALEXANDER SEVERUS.

MARCUS Aurelius Severus Alexander a conſobrino Elagabolo licet annis minore Cæſar nuncupatus eſt, & adoptatus; mox ob ſolam cauſam quod ingenii eſſet moderati vitæ inſidias ſtruxit Elagabalus; ſed a Prætorianis Auguſtus dicitur, & a Senatu comprobatur ſtatim ab Elagabali cæde. Princeps omni virtutum genere inſignis, in omnibus diſciplinis egregie inſtitutus, Parthos & Perſas devicit, quumque contra Germanos exercitum comparaſſet dolis Maximini juxta Moguntiam trucidatus eſt a Militibus quibus exoſus erat propter ſummam Matris avaritiam. Periit XIX. Kal. Aprilis anno U. C. 988. Chriſti 235. annum agens 26. cum 5. menſibus, & diebus 19. quum imperaſſet annos 13. & dies 9.

In hac noſtra gemma nihil obſervatu dignum, niſi ægis quam habet ad pectus de qua ſic Servius in Æneid. lib.8. Ver.415. *Ægis propriè eſt munimentum pectoris æreum habens in medium Gorgonis caput: quod munimentum ſi in pectore numinis fuerit, ægis vocatur: ſi in pectore hominis ſicut in antiquis Imperatorum ſtatuis videmus, Lorica dicitur.* Exiſtimo autem Alexandrum Severum ægide indutum exhiberi eadem ratione, ac induebatur Domitianus ſcilicet *ut ſui admirationem apud omnes incuteret*. Pier. Valer. lib.32. Caput verb. terror.

TA-

TABULA XXXIX.

CONSTANTINUS MAGNUS.

FLAVIUS Valerius Conſtantinus mortuo Patre Conſtantio Eboraci anno Chriſti 306. ſtatim ab exercitu Auguſtus dicitur, ſed & paulo poſt Cæſar a Galerio Maximiano nuncupatur. Quum Maxentius Imperium arripuiſſet contra illum Romam properat, & ad Pontem Milvium poſt Crucis apparitionem Tyrannum profligat, qui in Tyberi mergitur anno Imperii ſexto; Multas alias victorias reportavit, Byzantium ædificavit & ſuo nomine Conſtantinopolim appellavit, Chriſtianam Religionem amplexus pacem Eccleſiæ reſtituit, & anno Chriſti 325. Concilio Nicæno contra Arianos celebrato interfuit. Tandem in ſuburbiis Nicomediæ obiit poſt 30. annos 9. menſes, & dies 27. Imperii, XI. Kal. Julii, ætatis annorum 63., menſium 2. & dierum 25. anno U. C. 1090.

Alexander Severus ſanxerat *ut viri in univerſum inaures non haberent, & matronæ contentæ deberent eſſe uno reticulo*; Æl. Lamprid. in Alex. Sev. Hoc decretum abolitum fuiſſe tempore Conſtantini probabile eſt, quum ipſe Imperator in hac noſtra gemma cum inauribus exhibeatur; quem uſum ſibi ſoli reſervaſſe non eſt veriſimile. Capite laurea cingitur & tanquam Imperator, & tanquam barbararum gentium debellator. Diademate tamen libentius caput exornabat ut ait Victor. in Epit. c.60. *Habitum regium gemmis, & caput exornans perpetuo diademate.*

Monogramma Chriſti, quod habet ad pectus, cernitur etiam in ejus nummis. Hoc ita deſcribit Euſebius

39
COSTANTINO MASSIMO
In Cameo in Niccolo.
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

T. XL.
SACERDOTE
In Corniola
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi.
PSBL.

ſebius lib. I. de Vita Conſtantini: *linea tranſverſa per mediam litteram P. ducta*. Et S. Hieron. Epiſt. ad Lætam: *Regum purpuras, & ardentes diadematum gemmas, patibuli Salvatoris ciphra condecorat*. Hoc monogramma in jubis, ſcutis Loricis &c. Conſtantinus inſculptus voluit.

TABULA XL.

SACERDOS.

DE Thiaris ſine acumine, & quæ in modum mediæ ſpheræ fiebant, loquitur Sanctus Hieronymus Epiſt. ad Fabiol. utrum Sacerdos, quam in hac Carneola exhibemus, hac thiara capite ornetur, an potius velamento tegatur, videant viri eruditi: communis omnium Flaminum & Sacerdotum erat lex ab Hebræis petita Levit. cap. 10. v. 6. ut capite velato ſacra peragerent. Imo plerique Deos precaturi velato erant capite. Hinc Juvenal. Sat. 6. v. 390.

. . . . Stetit, ante Aram nec turpe putavit
Pro cithara velare caput.

Sub hujus Sacerdotis effigie Nummam Pompilium repreſentari exiſtimo cum omnia oris delineamenta Regis Romanorum habeat. Sacerdotis inſignia Nummæ Pompilio competunt, qui cultum Deorum & ritus ſacros inſtituit.

TABULA XLI.

LARVA SCENICA.

COMICÆ *perſonæ veteris quidem comediæ, plerumque hominibus, quos ſugillabant, ſimiles erant, aut majori cum ludibrio effingebantur*. Pollux lib. 4. Segm. 143. hinc omnes illæ Larvæ horribiles & monſtroſæ quæ nobis ſuperſunt ex antiquis Romanis, & quarum ampliſſimam deſcriptionem dedit Franciſcus Ficoroni in libro cui titulus: *Le Maſchere Sceniche degli antichi Romani*, Omnes fere quaſi terrifico oris hiatu ſpectatores devorare videbantur: idcirco Juvenalis Sat.3.

. . . . Perſonæ pallentis hiatum
Maris formidat ruſticus infans
In gremio

Qua materia conficerentur larvæ diſcimus ex Prudentio in Symmac. lib.2.

Ut Trogicus cantor ligno tegit ora cavato,
Grande aliquod cujus per hiatum crimen anhelet.

Et juxta Virgil. Georg. lib. 2. ex arborum corticibus componebantur.

Vertibus incomptis ludunt, riſuque ſoluto,
Oraque corticibus ſumunt horrenda cavatis.

Non modo vultum, ſed totum caput tegebat Larva Comica: *nam caput & os cooperimento perſonæ tectum undique, unaque tantum vocis emittendæ via pervium, qua non vaga, neque diffuſa eſt, in unum tantummodo exitum collectam, coactamque vocem, & magis claros, canoroſque ſonitus facit*. Gell. lib.5. cap.7.

Lar-

T. XLI.
MASCHERA SCENICA
In Cameo
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi.
P.S.B.L.

T. XLII
MASCHERA BACCANALI
DI SILENO
In Corniola
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

CAPITA INCOGNITA
In Diaspro Roſso
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

Larva quam exhibemus capillos habet bene comptos & calamiſtratos, fortaſſe in deriſionem eorum qui comam nimia cura nutriunt & componunt.

TABULA XLII.

LARVA SILENI.

LUsus Scenæ theatralis Drammaticæque Poeſeos author fuit Bacchus illique Larvæ erant dicatæ. Silenus adjungitur Baccho, cum quo multa etiam templa habuit communia, hinc eſt quod in Scenam introducebant antiqui Satyros, Silenos, Faunos, ut conſtat ex Epiſt. Horatii ad Piſon. v. 231, & 224.

Quoniam Edera Baccho dicata erat, ideo Sileni ea coronabantur ut exhibet noſtra hæc Gemma. Barba prolixa & hos hiatus ut plurimum communia ſunt Larvis.

TABULA XLIII.

CAPITA INCOGNITA.

MOs erat apud antiquos vel proprias vel majorum ſuorum effigies in gemmis cælatas geſtare: hinc infinita propemodum illa capita incognita quæ quotidie reperimus, quibuſque audacter nomina Philoſophorum, Oratorum, Poetarum, aliorumque virorum illuſtrium imponere placuit quibuſdam antiquariis. Duo capita ſeſe invicem reſpicientia cum litteris græcis injuria temporum pæne deletis vulgavit Leonard. Auguſt. de Gemm. & Sculpt. Antiq.

Antiq. p. c. n.44. Eadem ipſa exhibentur in hac Tabula, nominaque eorum fuiſſe exiſtimarem Tramehios, & Kraetios littera M inſerviente pro A, & M, ut ſæpius in inſcriptionibus accidit. An vero viri illi parentes vel amici, literis an armis fuerint inſignes ego quidem plane ignoro.

TABULA XLIV.

CAPUT INCOGNITUM.

CAPUT frondibus redimitum cum vittis ſuper collo dependentibus exhibet hæc carneola, & fortaſſe caput eſt cujuſdam fœminæ Sacerdotalis. Vittæ enim inſignia ſunt Sacerdotii, ut Ovidius de Rhea Silvia:

Ignibus Iliacis aderam, quum ſparſa capillis
Decidit ante Sacros lanea vitta comas.

TABULÆ XLV. XLVI.

CAPITA INCOGNITA.

IN iſtis Tabulis duo alia capita incognita proferuntur; licet diverſus ſit capillorum ornatus, diverſo tempore inciſas fuiſſe has gemmas aſſerere non audemus nam teſte Montfauconio Tom. III. lib. I. cap. ult. n. 4. *Ornatus capitis mulierum, ſemper fuit variis mutationibus obnoxius, tum apud Græcos, tum apud Romanos. Ornatuum porro variorum nomina efferre, non humanæ eſſet facultatis: eorum magnam diverſitatem jam vidimus in ſtatuis, atque protomis Auguſtarum, aliarum-*

T. XLIV.
TESTA INCOGNITA.
In Corniola
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi
P.S.B.

T. XLV.
TESTA INCOGNITA.
In Smeraldo
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi.

T. XLVI.
TESTA INCOGNITA
In Corniola
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

rumque mulierum. Fœminæ certe etiam primariæ, & Auguſtæ calamiſtratam comam, & capillum compoſitum ſibi decori eſſe duxerunt; quare hoc etiam nomine Violantillam Stellæ nuptam dilaudat Statius Silv.2. v. 113.cum dicit.

Celſæ procul aſpice frontis honorem
Suggeſtumque comæ

Quo Suggeſtu ſignificatur πύργος πλόκαμος ideſt tutulus cincinnorum, ſeu capillorum globus, quos ad verticem convolutos in modum turris gerebant, *Turritam frontem* vocat Lucanus *Turritum verticem* D. Proſper epiſt. ad Demetriad. *Turritum caput* Prudent. Pſycom. Ita Claudius Bertald. in notis Statii ad uſum Sereniſſimi Delphini. E contrario ignominioſum exiſtimabant calvas apparere. Hinc uſus decalvandi adulteras, de quo Fab. Semeſt.III. 21. & 22. Fœminas item Chriſtianas ab Ethnicis ignominiæ cauſa decalvatas legimus in actis S. Martinæ cap.6. & in actis S. Fauſtæ & in illis S. Charitiniæ. In gravi tamen luctu tondere comas mulieres Græcas fuiſſe ſolitas liquet ex illo Eurip. in Alceſte v.426.

Jubeo communem eſſe luctum hujus mulieris
Cæſarie raſa, & nigra veſte.

TABULA XLVII.

C. MARIUS.

PRotomam hanc idcirco etiam inter Tomi hujus poſtremas poſuimus, quod non omnino certum eſſe, cujus viri ſit effigies, exiſtimavimus. Vultus tamen convenire non parum videtur cum illo C. Marii, cujus ſtatua viſitur in Aula maxima Muſæi Capitolini eodem ferme veſtimenti genere, cumque protome illa, quæ in Ædibus Barberinis conſpicitur, & quam in ære jampridem inciſam Cauſæus refert in Muſæo Romano Tom.1. ſect.2. Tab.55. Aliam ejuſdem figuram impreſſam in Achate videſis in hoc ipſo Muſæo Odeſcalcho Tab.26. tom.1. ubi Henricus Brulæus, multa de Caii Marii rebus geſtis jam attigit. Ego hic addam alia quædam: eum ſcilicet Municipem M. T. Ciceronis fuiſſe; utpote qui Arpini humili loco natus erat Patre C. Mario, Matre vero Fulcinia, a qua in villa Civernate educatus. Hæc villa, teſte D. Bernardo Javelli Arpinate, & Monacho Caſſinate lib.1. *Antica Arpino*, ſita erat ubi nunc *il Campo di S. Altiſſima*. Atque ibidem conſita fuiſſe creditur quercus illa glandifera, ex qua olim evolavit.

Nuntia fulva Jovis miranda viſa figura aquila nimirum, quæ in cunas, ubi Infans puer Marius jacebat ſeptem pullos deportavit, totidem futuros ejus Conſulatus prænuncians. Præclara facinora fere omnia Inſcriptio, quam affert Brulæus, quæque eſt etiam apud Gruterum, complectitur. Suppletam tamen fuiſſe clare oſtendit Anton. Auguſtin. Dialog.X. An-

RITRATTO INCOGNITO 47

Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

PSBI

Antiq. cum in fragmento hæc verba, atque hoc modo ſolum extarent.

— AVGVR TR MIL EXTRA
— VGVRTHA REG NVMID
— TRIVMPHANS IN
— ANTE CVRRVM SVVM
— NSVL APSENS CREATVS
— ORVM EXERCITVM.
— CIMBROS FVGAVIT EX IEIS
— HAVIT REMP TVRBATAM.

In eaque opinione eſt idem Auguſtinus hoſtes ejus memoriam eradere conatos eſſe? Quod attinet ad nummos hæc de illo tradit Dialog. XII. *rerum longe his antiquior C. Marius Arpinas .... in nummis cuſum caput edidit Neptuni, capillis, barbaque promiſſis undarumque fluentium modo compoſitis quaſi a mari Marii nomen derivaret ſuum cum Delphino, ac tridenti inſcriptumque C. Marius C. F. At a tergo in biga habenas regentem cernas hippocampos, ſub quibus Delphinus eſt circumplexam cuſtodiens anchoram. Significabat nimirum; quantum ego conſcio ... poſt Conſulatum ſextum Urbe pulſi, ac proſcripti Marii fugam ... Ad quem in palude deliteſcentis caſum C. Marii Maronem in Sinonis verſipellis perſona reſpexiſſe equidem eruditis hominibus cur non aſſentiar? Sic enim Poetarum Latinorum Princeps:*

Limoſoque lacu per noctem obſcurus in ulva
Delitui dum vela darent, ſi forte dediſſent
Nec mihi jam patriam antiquam ſpes ulla
videndi?

Septi-

Septimi Conſulatus initio morbo oppreſſus deceſſit vir in bello hoſtibus, in otio civibus infeſtiſſimus quietiſque impatientiſſimus, ut ait Vellejus l. 2. c. 23. Auctor de viris Illuſtribus ſcribit, voluntariam ſibi conſciviſſe mortem.

Eum pluribus locis laudibus effert M. Tullius, qui juvenili ætate librum, qui Marius inſcribebatur, confecit: a Mario denominata loca plura ſunt v. g. Marianæ foſſæ, quod eſt Narbonenſis Provinciæ oppidum hodie Fos ita dictum a vicina foſſa, quæ a C. Mario fuit uſque ad mare perducta Ptol. l. 2. c. 10. Plin. l. 3. cap. 4. Strab. l. 4. Mariana Colonia Corſicæ Inſulæ Civitas, ubi nunc *Provincia di Mariana*; Mariana Caſtra h. e. Camairano Inſubriæ Tranſpadanæ pagus; Mariana villa ad caput Aquæ Ferentinæ nunc Marino, quæ & Marianus fundus, Marianum prædium & Marianum ſine addito. Vide Vulpium. Vet. Latium Profan. tom. 7. cap. x. Quamquam Blondus, ut refert Leander Albertus, Marianam villam extitiſſe opinatus eſt, ubi nunc Zagarolo. Villa alia exiſtimatur fuiſſe Caſamarium prope Verulas, ubi nunc Ciſterincienſium ſeveriorum obſervantiæ Cœnobium. Montem Marium, qui certe eſt unus ex Vaticanis Octavius Panzirolus, quem ſequitur Bartholomeus Piazza, putat inde dictum, quod bello mithridatico confecto, Marius Romam rediens ibi caſtra poſuerit. Alii tamen à recentiori Mario ex nobili Mellinorum Familia cujus ibi villa amœniſſima. Argumenta certa ad alterutram opinionem amplectendam non ſuppetunt. Mariani præterea Muli erant, furculæ, quibus religatas ſarcinas viatores gerunt a C. Mario ita nuncupati, qui illorum uſum invenit. Quod attinet ad Marii de Teuthonis, & Cimbris Trophæa marmorea, quæ ex Caſtello Aquæ

Mar-

In Diaspro Verde
Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi.

Marciæ ad S. Euſebium in Capitolium translata ſunt, Donatus nihil dubitat, quin ad Trajanum pertineant. Ligorius Marii plane eſſe negat. Celſus Cittadini Domitiano Cæſari adſcribit. Famianus Nardini pugnaciter communem ſententiam defendit. Unuſquiſque perpenſis hinc, atque inde rationum momentis, quid ſentiendum ſibi ſit pro ſuo ingenio, judicioque conſideret.

TABULA XLVIII.

CLAUDIUS.

IN hoc etiam Jaſpide valde mihi dubium eſt, an Claudii vere forma exprimatur. Cæterum ſimilis plane protomæ illi eſt [1], quam D. Abbas Ridolphinus Venuti in Collectaneis Romanarum antiquitatum exponit. Nec multum ab imagine diſcrepat, quæ in Sarda grandiuſcula cernitur apud Jo. Martinum ab Erbemayer. [2] Claudius itaque Druſi, & Antoniæ minoris filius Lugduni natus eſt Kal. Aug. ab U. C. DCCXLIII. Julio Africano, & Fabio Africano Coſs. quamvis autem infans puer relictus a Patre ob graves, diuturnoſque morbos, ingenio hebeti, corpore infirmo, neque ad publica privataque munera exercenda idoneus exiſtimaretur, & in eum jam demortuum Seneca Philoſophus Apocolochynthoſim conſcripſerit, perinde ac ſi ob inſignem ſtultitiam eſſet apud inferos in cucurbitam transformatus; non omnino tamen ignarum ac rudem fuiſſe declarant quadraginta, & unus Hiſtoriarum libri, quos a prima ipſa ætate in lucem edidit; volumina item octo de

(1) Tab.18. pag.13.

(2) Cap.IIII. CLIIII. Capita Deorum &c.

vita ſua; defenſio Ciceronis adverſus Aſinii Galli libros ſatis erudita; nec non Græcæ Hiſtoriæ, & Thyrrenicorum libri xx. & octo Carchedoniacorum. Ejus certe vita, libidine, ebrietate, flagitiiſque aliis infamis fuit. Non defuit ei tamen indulgentiæ, liberalitatis, ac pietatis laus; immo & modeſtiæ, utpote qui Imperatoris prænomen non adhibere ſolitus fuerit, & honores immodicos recuſare? Quod attinet ad militarem virtutem in Britanniam ad bellum profectus tumultuantem provinciam vicit, & in deditionem accepit. Magnificentiæ vero documentum eſt maximum Aquæductus ab eo in Urbem perductus, cujus veſtigia permanent ad portam Næviam, ſive, ut nunc appellant Majorem cum inſcriptione celeberrima:

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CÆSAR. AVGVSTVS.
GERMANICVS. PONTIF. MAXIM. TRIBVNICIA. POTESTATE.
XII. COS. V. IMPERATOR. XXVII. PATER. PATRIÆ.
AQVAS. CLAVDIAM. EX. FONTIBVS. QVI.
VOCABANTVR. CAERVLEVS. ET. CVRTIVS.
A. MILLIARIO. XXXXV. ITEM. ANIENEM. NOVAM.
A. MILLIARIO. LXII. SVA. IMPENSA. IN.
VRBEM. PERDVCENDAS. CVRAVIT.

In id opus erogata ſunt talentum ſexaginta millia; quorum rationem cum putaret Budæus auri, ut vulgo loquimur, Millionem, ac CCCLXXV. millia Coronatorum, & quingentos efficere docuit[1]. Ad hæc Oſtienſem Portum in eo plane loco, qui nunc Portus dicitur, in dextero nimirum Tiberis alveo duobus millibus paſſuum ab Urbe Oſtia conſtruxit. Neque enim ab eo alius circumcirca Portus extitit, contra quam ſenſerint

(1) Vide Jacob. Strada Theſaur. Antiq. ſive Imag. Imperat.

ſerint Mabill. Muſ. Ital. Tom.1. pag.153.& Havercamp. Tab.4. pag. 30. n.26. quod aperte demonſtrat humaniſſimus D. Marchio Jo: Petrus Lucatelli in diſſertatione mihi a ſe dono data *del Porto d'Oſtia &c.* Ædificationis vero modum, ac tempus Tranquillus Svetonius ſic narrat [1]: *Ægre poſt undecim annos, quamvis continuis triginta hominum millibus ſine intermiſſione operantibus Portum Oſtiæ extruxit circumdato dextero, ſiniſtroque brachio, & ad introitum profundo jam ſalo mole objecta; quam quo ſtabilius fundaret, navem ante demerſit, qua magnus obeliſcus ex Ægypto fuerat advectus, congeſtiſque pilis ſuperpoſuit altiſſimam turrim in exemplum Alexandrini Phari, ut ad nocturnos ignes curſum dirigerent*: deceſſit III. Id. Oct. Aſinio Marcello, & Acilio Aviola Coſs. LXIII. ætatis anno; Imperii XIIII. *Funeratuſque eſt*, inquit Svetonius, *ſolemni Principum pompa, & in numerum Deorum relatus*. Quo mortis genere extinctus fuerit, non ſatis conſtat. Veneno certe. Suſpicio fuit, boleto medicato ab Agrippina uxore interfectum; quo reſpexiſſe viſus Martial. l.1.ep.2.in Cæcil.

Quid dignum tanto tibi ventre, gulaque precabor?
Boletum, qualem Claudius edit, edas.

TA-

(1) In Claud. cap.20.

TABULA XLIX.

VENUS.

CHRYSTALLINA hæc effigies inter incognitas numerari videtur poſſe. De ea P. Felicianus Buſſi in MMSS. hæc habet a me latine reddita. *Venerem, quæ chryſtallina hac protome repræſentatur, adducor ut credam, eamdem illam eſſe, quam Græci Apoſtrophiam, hoc eſt Averſatricem dixerunt; quandoquidem veſte undique circumtectam aſpicio. Etenim turpium rerum ab animis cogitationes depellens ab impuris voluptatibus abhorrebat. Quamquam & Venus fortaſſe illa eſt, quæ ab iiſdem olim Græcis Venus Cæleſtis eſt dictitata, a qua purum caſtumque amorem dimanare putabant.* Et paulo poſt: *Faſcia, qua præcinctam habet frontem, ut litteratis hominibus notum eſt non ſolum Regibus, ſed etiam Numinibus aptabatur.* Ob idipſum neſcio, an etiam caput Auguſtæ alicujus eſſe poſſit. De utraque illa Venere Rhodig. lib. XIV. lect. Antiq. c. 6. *Apud Thebanos Veneris ſimulacra ab Harmonia dicata cognominibus additis eſſe*, ait. *Unam*, inquit, *Venerem Uraniæ honeſtavit inſigni amoris ratione puri, ſincerique .... Tertiam Apoſtrophiam voluit cognominari, velut præpotentem ab impiis operibus, impiiſque deſideriis humanum avertere genus.* Harmonia, quæ hujuſmodi ſimulacra Thebis dicaverat, fuit Veneris, & Cadmi filia. Vide Ovid. lib. 4. Metam.

FINIS.

VENERE

In Cristallo di Monte.

Nel Tesoro di S. Alt. il Duca Odescalchi

PSBI